

Številka:
Datum: maj 2021

**Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije
za Rome za obdobje 2021–2030**

OSNUTEK

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

ACRS	Andragoški center Republike Slovenije
CIP	Center za izobraževanje v pravosodju
CSD	center za socialno delo
DS	Delovna skupina
DZ	Družinski zakonik
ELRMJ	Evropska listina Sveta Evrope o regionalnih ali manjšinskih jezikih
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
JV	jugovzhodna (Slovenija)
KZ	Kazenski zakonik
MDS	Medresorska delovna skupina
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MZ	Ministrstvo za zdravje
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPUR 2010–2015	Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010–2015
NPUR 2017–2021	Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021
NVO	nevladne organizacije
OKVNM	Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin
PIS	Prostorski informacijski sistem
RS	Republika Slovenija
RTV	Radiotelevizija
SA	socialna aktivacija
SCSD	Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
SRSRS	Svet romske skupnosti Republike Slovenije
SSRS	Stanovanjski sklad Republike Slovenije
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SV	severovzhodna (Slovenija)
UN	Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti
URS	Ustava Republike Slovenije
VIZ	vzgoja in izobraževanje
ZLS	Zakon o lokalni samoupravi
ZRomS-1	Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji

Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

KAZALO

I.	UVOD	4
II.	IZHODIŠČA IN PODLAGE ZA PRIPRAVO DOKUMENTA	5
III.	NAMEN IN CILJI NACIONALNEGA PROGRAMA	8
IV.	FINANČNA SREDSTVA	10
V.	SPREMLJANJE IN POROČANJE	11
VI.	PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME ZA OBDOBJE 2021–2030	14
1.	PODROČJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	14
1.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	14
1.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	17
2.	PODROČJE ZAPOSLOVANJA	29
2.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	30
2.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA	31
3.	PODROČJE SOCIALNEGA VARSTVA, SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA, ZAŠČITA OTROK, ŽENSK IN MLADIH ..	32
3.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	32
3.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA IN SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA	35
4.	PODROČJE ZDRAVSTVENEGA VARSTVA	42
4.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	42
4.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA	46
5.	PODROČJE UREJANJA ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOPA DO STANOVANJ	48
5.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	48
5.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU UREJANJA ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOPA DO STANOVANJ	51
6.	PODROČJE VKLJUČEVANJA V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE	55
6.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	55
6.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU VKLJUČEVANJA V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE	57
7.	PODROČJE IZBOLJŠANJA SOBIVANJA V ROMSKIH NASELIJH IN NJIHOVI OKOLICI	59
7.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	60
7.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU IZBOLJŠANJA SOBIVANJA V ROMSKIH NASELIJH IN NJIHOVI OKOLICI	61
8.	PODROČJE BOJA PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI	65
8.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	65
8.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU BOJA PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI	67
9.	KREPITEV IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI	73
9.1	PODLAGE IN OPIS IZHODIŠČNEGA STANJA	73
9.2	CILJI IN UKREPI NA PODROČJU KREPITVE IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI	76

I. UVOD

Vsebinski proces priprave izhodišč in okvira za nacionalni program ukrepov za obdobje 2021–2030 se je začel že avgusta 2019, ko je Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti (v nadaljnjem besedilu: UN) vsem pristojnim ministrstvom poslal poziv, da znotraj svojih resorjev pridobijo mnenja in stališča glede načrtovanih vsebin, za katere ocenjujejo, da bi jih bilo treba vključiti v novi programski dokument za obdobje od zaključka aktualnega nacionalnega programa ukrepov v letu 2021 do leta 2030. Poziv UN je bil podkrepjen z razpravo v okviru takratnega delovnega telesa vlade, Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti (v nadaljnjem besedilu: vladna komisija), ki je še dodatno pozvala vsa pristojna ministrstva k pripravi nabora načrtovanih vsebin za prihodnje obdobje in za redno seznanjanje o poteku aktivnosti na sejah komisije.

Vzporedno s tem je UN v letu 2019 skozi projekt Nacionalna platforma za Rome izvajal aktivnosti, ki so imele jasen poudarek na izvajanju ukrepov takrat aktualnega programa, in sicer na področjih vzgoje in izobraževanja, spodbujanja zaposlovanja Romov in zdravstvenega varstva, v letih pred tem pa je bil eden glavnih poudarkov projekta področje urejanja bivalnih razmer pripadnikov romske skupnosti in sodelovanja z občinami na tem področju. UN je pristojnim resorjem na skupnem delovnem srečanju 15. novembra 2019 podal izhodišča za pripravo programa in predstavil svoja pričakovanja do resorjev, vsi pa so bili zaproseni, da zagotovijo udeležbo na najvišji ravni na dogodku, ki ga je UN organiziral 26. novembra 2019 v obliki večdeležniškega dogodka. Ta dogodek je strukturirano zaokrožil vse pretekle izvedene aktivnosti, povezane z vsebinami ukrepov na posameznih področjih, njegov namen pa je bil oblikovati izhodišča za pripravo novega programa ukrepov za obdobje 2021–2030 na področjih vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja in socialnega vključevanja ter zdravstvenega varstva. Po dogodku je bilo pripravljeno celovito gradivo s pregledom vseh ugotovitev, predlogov ciljev in potrebnih ukrepov ter je bilo poslano vsem pristojnim ministrstvom.

UN je nato ob predhodni obravnavi in pozivu vladne komisije 20. decembra 2019 na vse pristojne organe naslovil poziv za pripravo podlag in predlogov strateških ciljev, ciljev in ukrepov, izhajajoč iz ugotovitev in predlogov, ki so bili podani v okviru dogodkov Nacionalne platforme za Rome. S pozivom so bila pristojnim resorjem poslana tudi vsa ključna gradiva razprav Nacionalne platforme za Rome s predlogi, kako in kje bi bilo v prihodnje treba ukrepati. Gradiva so predstavljala izhodišče za pripravo podlag in predlogov strateških ciljev, ciljev in ukrepov, ki naj bi bili vključeni v program ukrepov za obdobje 2021–2030 iz pristojnosti posameznega resorja. Poleg teh gradiv je UN vsem resorjem v pomoč poslal tudi kratek pregled ključnih tem in izzivov, ki bi jih novi program ukrepov v prihodnjem obdobju moral nasloviti, ter okvirno metodološko usmeritev za pripravo prispevkov.

V letu 2020 so se na podlagi razprav v Državnem zboru in Državnem svetu ob obravnavi letnega poročila vlade o položaju romske skupnosti v Sloveniji zgodili pomembni premiki v smeri identificiranja sistemskih ovir, ki preprečujejo, da bi bili ukrepi, namenjeni izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti in njihovi večji aktivaciji, bolj učinkoviti. Vlada je julija 2020 na podlagi Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji¹ (v nadaljnjem besedilu: ZRomS-1) kot posvetovalno telo vlade ustanovila Delovno skupino za obravnavo romske problematike, ki je nadomestila prejšnjo vladno komisijo. V delovni skupini so člani tako predstavniki vseh ključnih ministrskih resorjev kot tudi predstavniki občin, kjer živijo Romi (še posebej občin iz Jugovzhodne Slovenije), in Sveta romske skupnosti Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: SRSRS) kot krovne organizacije romske skupnosti, ustanovljene na podlagi ZRomS-1. Skozi delo novega delovnega telesa vlade se je okrepila zavezanost vseh pristojnih deležnikov k povečanju aktivnosti in prizadevanj za naslavljanje izzivov, s katerimi se soočajo občine in romska skupnost predvsem v okoljih oziroma romskih naseljih, kjer so razmere slabe.

V začetku septembra 2020 je nato UN ob podpori delovne skupine na vse pristojne resorje, ki so svoje prispevke za pripravo novega programa ukrepov že poslali, naslovil dodaten poziv, in sicer za ponoven pregled in dopolnitev pripravljenih ciljev in ukrepov ter za ustrezno konkretizacijo, da bo mogoča realna izvedba ukrepov, da bodo ti dejansko naslavljali potrebe terena in lokalnih skupnosti (tako občin kot romske skupnosti) in da bodo ciljno usmerjeni ter čimbolj merljivi. UN je pristojne resorje tudi zaprosil, da predloge, ki jih je podal teren in v njihovem predlogu ukrepov niso bili vključeni, proučijo in se do njih opredelijo, ob tem pa je v pozivu v zvezi s tem podal tudi podrobnejše iztočnice in pojasnila. Poseben

¹ Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

poziv je UN poslal tudi tistim resorjem, ki do takrat svojega prispevka še niso poslali, in tistim, za katere je ocenil, da bi glede na vsebinsko področje morali proučiti možnosti za oblikovanje in vključitev konkretnih ukrepov v novi program ukrepov.

Na podlagi vseh oblikovanih predlogov pristojnih ministrstev, lastnih načrtovanih ukrepov in upoštevajoč ugotovitve in opravljeno delo v okviru Delovne skupine za obravnavo romske problematike je UN pripravil osnutek novega programa ukrepov za obdobje do 2030, ki je predstavljal osnovo za nadaljnjo razpravo, usklajevanje in oblikovanje končnega predloga programa.

Dodati nadaljnje korake – usklajevanje/dopolnjevanje/oblikovanje končnega predloga.

II. IZHODIŠČA IN PODLAGE ZA PRIPRAVO DOKUMENTA

Romska skupnost v Sloveniji je zelo raznolika, prav tako položaj in socialnoekonomske razmere v življenju njenih pripadnikov. Te raznolikosti se je treba zavedati tudi in predvsem pri pripravi in izvajanju ukrepov. Razlike je sicer možno zaznati že med družinami znotraj enega naselja, kjer večinsko živijo Romi, med posameznimi naselji znotraj ene občine, med občinami znotraj ene regije, pa tudi med regijami. Posploševanje, da je v določeni regiji stanje veliko boljše kot drugje, je neustrezno, saj je na terenu zaznati velike razlike tudi npr. znotraj območja Prekmurja, kjer tradicionalno velja, da so socialnoekonomske razmere in vključenost romskega prebivalstva v večinsko družbo veliko boljše kot pa npr. v JV Sloveniji. K temu občutku je pripomogla medijsko precej močno utrjena podoba o tem, da so razmere v Prekmurju boljše, ki pa je prividna, saj se v tem delu največkrat predstavlja zgolj pozitivne primere, ki jih je v Prekmurju sicer nekoliko več kot v JV Sloveniji, vendar gre še vedno zgolj za primere. Razmere v Prekmurju so z vidika obravnave socialnoekonomskih izzivov in problematik pri Romih zaradi geografske pozicije regije (bližina Avstrije kot lokacije, ki omogoča boljše vključenost na trg dela in boljši zaslužek kot v Sloveniji tudi že s sezonskimi deli) nekoliko boljše kot v JV Sloveniji, vendar tudi tu še niso ustrezne. Tako je tudi v JV Sloveniji možno najti pozitivne primere. Je pa res, da se JV Slovenija kot regija sooča z velikimi socialnoekonomskimi izzivi v romskih skupnostih in s tem povezanimi tudi drugimi težavami in izzivi ter z veliko izključenostjo pripadnikov romske skupnosti iz družbe, kar pa je posledica več različnih dejavnikov. Eden pomembnejših je počasno in premalo aktivno ukrepanje in angažiranje lokalnih skupnosti v primerjavi s SV delom.

Podatki s terena kažejo, da živi večina Romov v Sloveniji v slabih socialnoekonomskih razmerah, katerih posledica je ujetost v krog revščine, pasivnosti in odvisnosti od denarno-socialne pomoči ter drugih oblik pravic iz javnih sredstev, pri čemer je odvisnost od slednjih postala večinsko sprejet način življenja, zaradi česar slednja več ne dosega svojega namena, tj. biti prehodna oblika pomoči ljudem, ki se niso po svoji krivdi znašli v stiski, v njihovem prizadevanju po ponovni gmotni samostojnosti. Revščina in preko vzgojno-socializacijskih vzorcev tudi odvisnost od socialnih transferjev, pasivnost in odtujenost od večinske družbe, se v veliki večini primerov prenašajo iz generacije v generacijo. Hkrati vrednostni sistemi znotraj skupnosti, ki na najpomembnejša mesta postavljajo zadovoljevanje posameznikovih, predvsem vse večjih materialnih potreb (vozila, nepremičnine, zlatnina, zabave, orožje, alkohol ter prepovedane droge) povzročajo težko premostljiv prepad med želenim in razpoložljivim. Posledično nezmožnost zadovoljevanja potreb z razpoložljivimi sredstvi ponekod vodi do pogostih zagrešitev prekrškov in kriminalnih dejanj, ki naj bi omogočili hiter zaslužek in zadovoljitev posameznikovih potreb. Ker v teh primerih kazniva dejanja in prekrški ostanejo nekaznovani (sploh npr. plačilo glob, saj storilci prekrškov navadno uradno nimajo lastnine, katero bi bilo mogoče izterjati, od denarno-socialne pomoči po veljavni zakonodaji pa ni mogoče odtegovati sredstev za poravnano glob), nastaja nevarna situacija, ko dobijo storilci kaznivih dejanj in prekrškov občutek moči, da jim nihče nič ne more, žrtve kaznivih dejanj in prekrškov pa občutek neenakosti pred zakonom, tj., da se pri kaznovalni politiki Romov ne obravnava enako, ampak boljše kot ostalo prebivalstvo. Navedeno stanje v okoljih, kjer so takšni primeri pogostejši, krepi nezaupanje med skupnostma in predsodke, ki predstavljajo osnovo za situacijo, da se skupine, ki čutijo, da jih zakon ne ščiti, zatečejo k samopomoči, ki vodi v vigilantstvo in neposredno konfrontacijo med Romi in večinskim lokalnim prebivalstvom.

Ustava Republike Slovenije² (v nadaljnjem besedilu: URS) določa, da se položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, določijo z zakonom (65. člen URS). URS v primerjavi z ustavno ureditvijo položaja in posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti (64. člen URS) ne določa kolektivnih in individualnih pravic, ki naj bi pripadale romski skupnosti in njenim pripadnikom, temveč njihovo urejanje v celoti prepušča zakonu. Navedena ustavna določba pomeni pooblastilo zakonodajalcu, da romski skupnosti, ki živi v Sloveniji, kot posebni etnični skupnosti poleg splošnih pravic, ki grede vsakomur, z zakonom zagotovi še posebne pravice. Ustavna določba se uresničuje z ZRomS-1 in z določbami, ki se nanašajo na romsko skupnost, v drugih zakonih na posameznih vsebinskih področjih³.

Namen zakonodajalca leta 2007, ko je bil sprejet ZRomS-1, je bil, da se romski skupnosti kot manjšinski skupnosti v Sloveniji podelijo posebne pravice, ki ji bodo omogočale ohranjanje in razvijanje kulture, jezika in etničnih posebnosti ter sodelovanje tako na lokalni kot državni ravni. Poleg zakonov je skrb za uresničevanje pravic romske skupnosti in za izboljšanje položaja njenih pripadnikov vgrajena tudi v druge programe, strategije in resolucije s posameznih družbenih področjih (npr. na področju vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva, zdravja, kulture, stanovanj itd.)⁴.

Izhajajoč iz ustavnopravne ureditve položaja in pravic pripadnikov romske skupnosti ter njihove vključenosti v različne strateške in programske dokumente na posameznih družbenih področjih je razvidno, da so pripadniki romske skupnosti v Sloveniji obravnavani:

- a) po eni strani **kot pripadniki manjšine, ki je tradicionalno, zgodovinsko prisotna na določenih območjih, zato jim kot takim pripadajo posebne pravice z namenom omogočanja ohranjanja in razvijanja kulture, jezika in etničnih posebnosti ter omogočanja sodelovanja pri oblikovanju in sprejemanju odločitev ter v teh procesih tako na lokalni kot državni ravni;**
- b) na drugi strani pa kot **prebivalci, ki so v večini okolij, kjer v Sloveniji prebivajo, in še posebej tam, kjer živijo strnjeno in ločeno od ostalega prebivalstva, socialno izključeni oziroma se kaže njihova dejanska neenakost in neenakost njihove udeležbe v življenju družbe.** Razlogi za slednje so številni in kompleksni.

Nacionalni program ukrepov bo sledil temu pristopu tudi v obdobju 2021–2030.

Republika Slovenija je ratificirala tudi dva pomembna dokumenta Sveta Evrope, ki se nanašata na varstvo manjšin oziroma na varstvo manjšinskih jezikov, to sta Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (v nadaljnjem besedilu: OKVNM) in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (v nadaljnjem besedilu: ELRMJ), kar pomeni zavezo države kot podpisnice obeh dokumentov k zaščiti narodnih manjšin in regionalnih ali manjšinskih jezikov. Ob ratifikaciji OKVNM se je država zavezala in pisno izjavila, da se pravila iz te konvencije nanašajo tudi na pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, ob ratifikaciji ELRMJ pa je Svetu Evrope sporočila, da se bodo določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena listine smiselno uporabljale tudi za romski jezik.

² Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99 in 75/16 – UZ70a).

³ Gre za naslednje zakone: Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o vrtcih, Zakon o medijih, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik, Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, Zakon o Slovenski tiskovni agenciji, Zakon o socialnem podjetništvu, Zakon o varstvu pred diskriminacijo, Zakon o finančni razbremenitvi občin. Vsi dostopni preko [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (19. november 2020).

⁴ Med njimi npr. Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, sprejeta leta 2004 in dopolnjena leta 2011, Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020, Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022, Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 in njihovi izvedbeni dokumenti ter ostali strateški in programski dokumenti, ki naslavlajo posamezno vsebinsko področje. Vsi navedeni dostopni preko [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (19. november 2020).

Nacionalni program ukrepov je usklajen tudi s Strategijo razvoja Slovenije do 2030⁵ in s temeljnimi mednarodnimi in razvojnimi dokumenti, ki se nanašajo (tudi) na pripadnike romske skupnosti kot eno od ranljivih skupin.

Ključni okvir, na katerega se naslanja novi nacionalni program ukrepov, pa je novi strateški okvir Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) »Unija enakosti: Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov«⁶ (v nadaljnjem besedilu: novi strateški okvir EU za Rome), ki je bil sprejet z namenom doseganja večjega in hitrejšega napredka pri izboljšanju položaja Romov v EU. Ta spodbuja učinkovito enakost, socialnoekonomsko vključenost in smiselno sodelovanje Romov. Nov strateški okvir EU za Rome je ambiciozen instrument in eden ključnih elementov pri uresničevanju prednostne naloge Evropske komisije (v nadaljnjem besedilu: EK) pri oblikovanju Unije enakosti. S tem okvirom bi morale vse vlade držav članic EU zdaj začeti (ali nadaljevati) razvijati močne nacionalne strateške okvire za Rome, da bi se dolgoročno zavezale k enakosti, vključenosti in udeležbi Romov. Skupaj s sporočilom Evropskemu parlamentu in Svetu EU je EK predstavila tudi predlog priporočila Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov, ki določa seznam posebnih ukrepov, ki jih je treba sprejeti za doseg skupnih ciljev EU, določenih v novem strateškem okviru EU za Rome. Priporočilo Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov⁷ je bilo sprejeto na Svetu 12. marca 2021. Obe pobudi tvorita strateški okvir EU za vključevanje Romov do leta 2030.

Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada) v svojih vsakoletnih poročilih o položaju romske skupnosti ugotavlja, da so kljub napredku pripadniki romske skupnosti še vedno občutljiva, ranljiva skupina prebivalstva, saj so na nekaterih področjih v neenakem položaju z drugimi državljani, zato bodo še vedno potrebna intenzivna prizadevanja za izboljšanje njihovega položaja, ob tem pa je treba izboljšati tudi sodelovanje državnih organov, organov lokalnih skupnosti in pripadnikov romske skupnosti. Na podlagi dosedanjih prizadevanj in izkušenj vseh pristojnih organov vlada ugotavlja, da ne glede na številne ukrepe, ki so že bili izvedeni, in tiste, ki se še vedno izvajajo ter se bodo predvidoma nadaljevali tudi v prihodnjem obdobju, do zdaj ni bila zagotovljena dovolj velika udeležba pripadnikov romske skupnosti oziroma njihova vključenost v vse ukrepe in možnosti, ki so jim na voljo. To je bila tudi ena od ključnih ugotovitev projektov Nacionalna platforma za Rome, ki jih izvaja UN in so namenjeni krepitvi dialoga in posvetovalnega procesa predvsem na lokalni ravni, zato se bo v prihodnjem obdobju tako skozi nacionalni program ukrepov kot tudi skozi ostale aktivnosti pristojnih državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti prizadevalo za čim večje vključevanje pripadnikov romske skupnosti v pripravo vseh predpisov, programov in ukrepov, katerih ciljna skupina so. Vlada pričakuje, da bo svoje aktivnosti v to smer usmeril in okreпил tudi SRSRS kot krovna organizacija romske skupnosti, ustanovljena na podlagi ZRomS-1, ki je skladno s tem za svoje delovanje tudi redno sofinancirana iz državnega proračuna.

Vlada je na podlagi določb ZRomS-1 leta 2010 sprejela Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010–2015, leta 2017 pa Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021 (v nadaljnjem besedilu: NPUR 2017–2021). V obeh omenjenih dokumentih je bilo na podlagi izraženih potreb romske skupnosti in poznavanja razmer na terenu ugotovljeno, da se pripadniki romske skupnosti srečujejo z največjimi izzivi na področjih izobraževanja, slabih socialnih razmer in revščine, zaposlovanja, zdravstvenega varstva in slabih bivalnih razmer, kar je posledica zgodovinskega procesa, dolgotrajnega pomanjkanja celovitega naslavljanja izzivov s strani pristojnih institucij tako na lokalni kot nacionalni ravni ter pomanjkanja udeležbe in sodelovanja Romov samih pri iskanju rešitev za izboljšanje njihovega položaja. Navedena področja so bila opredeljena kot prednostna v obeh navedenih preteklih programskih dokumentih in ostajajo tudi prioriteta področja novega nacionalnega programa ukrepov, na katerih je potrebno nadaljnje ukrepanje v obdobju 2021–2030 in najverjetneje tudi dlje. Ta področja zahtevajo največjo pozornost in konkretne kratkoročne in dolgoročne ukrepe za izboljšanje stanja. Treba se je zavedati, da

⁵ Strategija razvoja Slovenije do 2030, ki jo je Vlada RS sprejela na svoji 159. redni seji, 7. decembra 2017. Dostopno prek: [Strategija razvoja Slovenije 2030.pdf \(gov.si\)](#) (17. december 2020).

⁶ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu: »Unija enakosti: Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov« z dne 7. 10. 2020. COM(2020) 620 konč. Z obema prilogama je v slovenščini dostopno prek: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:52020DC0620>.

⁷ Priporočilo Sveta z dne 12. marca 2021 o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov, 2021/C 93/01, Uradni list Evropske unije C 93, 19. 3. 2021, str. 1–14. Dostopno prek: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2021.093.01.0001.01.SLV&toc=OJ%3AC%3A2021%3A093%3ATOC.

na kratek rok konkretnjših učinkov ne gre pričakovati, saj so se skozi dolga leta in generacije v nekaterih okoljih, kjer živijo Romi (navadno tam, kjer je najslabša socialnoekonomska situacija), izoblikovali negativni socializacijsko-vrednostni vzorci, ki romskemu prebivalstvu omogočajo preživetje in ohranjanje distance ter občutek varnosti v odnosu do večinske družbe, ki v resnici največkrat še vedno ni pripravljena Romov sprejeti za sosede. Prepad, ki je nastajal v doživljanju »drugega«, in dejanske možnosti za izboljšanje sobivanja v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti (in še posebej tam, kjer so razmere slabe), močno poslabšujejo tudi medijske podobe Romov, ki posamezne konkretne dogodke posplošujejo na vse pripadnike romske skupnosti in močno vplivajo na miselnost in dojetanje večinskega prebivalstva, tudi tam, kjer s pripadniki romske skupnosti večinsko prebivalstvo sploh nima stika. Ti vzpostavljeni vzorci najbolj ogrožajo vsa prizadevanja za izboljšanje izobrazbene in zaposlitvene situacije med Romi, saj ustvarjajo destimulativno družinsko in skupnostno okolje za spremembe, po drugi strani pa tudi neugodne razmere v večinski družbi za večje sprejemanje Romov kot sodržavljanov in sosedov. Vlada ugotavlja, da bo potreben čas in dolgotrajno sistematično izvajanje ukrepov ter podpora temu procesu s strani tako politike kot deležnikov na vseh ravneh, ki so v ta proces vpeti, še posebej pa predstavnikov romske skupnosti, če se bo želelo doseči konkretnejše premike. Dejansko do uspešnih sprememb pri posamezniku pride zaradi spremembe v razmišljanju in vrednostnem sistemu okolja, kjer želimo doseči spremembe, ali zaradi fizične spremembe okolja, v katerem posameznik biva.

Poleg navedenih prednostnih področij bo država tudi v prihodnje namenjala posebno pozornost ohranjanju in razvoju oblik romskega jezika, kulture in informativne, medijske ter založniške dejavnosti, vključevanju Romov v družbeno in politično življenje ter ozaveščanju tako večinskega kot manjšinskega prebivalstva o obstoju diskriminacije, anticiganizma in boja proti njima ter zavedanju o predsodkih in stereotipih posameznikov, še posebej javnih uslužbencev, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti.

Iz poročil vlade izhaja, da so pri izboljšanju položaja romske skupnosti sicer bili doseženi določeni pozitivni premiki na vseh področjih, ki so opredeljena v ZRomS-1, vendar pa so ti premiki počasni. Poleg tega so ukrepi za izboljšanje položaja romske skupnosti na različnih področjih pogosto medsebojno povezani in za doseganje učinka zahtevajo več povezovanja, komplementarnosti in sodelovanja pristojnih institucij, saj gre pri socialnem vključevanju Romov za zelo kompleksen proces, ki ga je treba izvajati sistematično in dolgoročno, pri čemer je ključno tudi tesno in konstruktivno partnerstvo vseh angažiranih akterjev, tako državnih kot lokalnih, in predvsem tudi Romov. Zaradi teh razlogov je smiselno okrepiti jasnost namenov in ciljev, ki se zasledujejo z ukrepi, ki se sprejemajo v obliki nacionalnega programa ukrepov, ter medresorsko sodelovanje ključnih resorjev na državni in lokalni ravni.

Novi Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (v nadaljnjem besedilu: NPUR 2021–2030) je nastal skozi dolgotrajen proces posvetovanja in sodelovanja predstavnikov romske skupnosti in vseh tistih institucij in organizacij, ki se na terenu, v okoljih, kjer Romi živijo, že vrsto let ukvarjajo z različnimi ciljnim skupinami pripadnikov romske skupnosti ter na podlagi njihovih dosedanjih izkušenj in ugotovitev, pri čemer je izhajal iz zavedanja o tem, da romska skupnost v Sloveniji ni enovita in da se njeni pripadniki v različnih okoljih lahko soočajo z zelo raznolikimi izzivi. Pristojni nosilci ukrepov bodo to resničnost in dejstvo poskušali v največji meri upoštevati v okviru svojih podrobnih področnih programov oziroma pri načrtovanju in izvajanju samih ukrepov.

III. NAMEN IN CILJI NACIONALNEGA PROGRAMA

NPUR 2021–2030 je programski dokument vlade, katerega namen je določiti glavne cilje in temeljne ukrepe za izboljšanje socialnoekonomskega položaja romske skupnosti in njenih pripadnikov, za ustvarjanje pogojev za dvig socialne vključenosti pripadnikov romske skupnosti in njihovo opolnomočenje ter krepitev udeležbe pripadnikov romske skupnosti v procesih za izboljšanje lastnega položaja ter doseganja polne vključenosti in enakosti v slovenski družbi v obdobju 2021–2030.

S tem dokumentom si bo vlada prizadevala nasloviti izzive socialne izključenosti in revščine pripadnikov romske skupnosti in z izvajanjem ukrepov prispevati k preprečevanju anticiganizma in diskriminacije

nad Romi, po drugi strani pa bo spodbujala vključevanje pripadnikov romske skupnosti in njihovo sodelovanje pri oblikovanju in izvajanju rešitev z namenom izgradnje zaupanja med pripadniki romske skupnosti, institucijami in večinskim prebivalstvom.

Ker je proces vključevanja, socializacije in vključevanja na trg dela oziroma doseganja aktivnega državljanstva kompleksen in dolgotrajen proces, na kratek rok konkretnih učinkov ne gre pričakovati. **Skozi NPUR 2021–2030 in vsa ostala prizadevanja mora biti tako prva naloga pristojnih institucij izničenje negativnih socializacijsko-vrednostnih učinkov oziroma vzorcev, ki so se izoblikovali med Romi tako kot posledica zamujenih oziroma ne najbolj učinkovitih politik v preteklih desetletjih ter neusklajenega delovanja institucij in organizacij, ki se ukvarjajo s pripadniki romske skupnosti, kot tudi premajhne angažiranosti same romske skupnosti in njenih organizacij, da bi pripomogle k temu procesu in spodbujale svoje pripadnike k vključevanju v ukrepe in aktivnosti oziroma h koriščenju vseh možnosti, ki so jim na voljo z namenom izboljšanja njihovega položaja.**

Vzročno povezanost med opisanimi razmerami in vzorci ter sistemom, ki to omogoča, je skozi svoje delo že naslovila Delovna skupina za obravnavo romske problematike⁸, ki je vladi predlagala pripravo določenih predlogov sistemskih sprememb (sprememb zakonodaje), in sicer na področju socialnega varstva, družinskih prejemkov, urejanja trga dela področja prekrškov itd., kar naj bi posledično omogočilo vzpostavitev ugodnejšega okolja oziroma podlage za večjo učinkovitost ukrepov, saj se je v preteklem obdobju predvsem pokazala premajhna zainteresiranost Romov za vključevanje v vrsto ukrepov, ki so jim bili na voljo. **Z nekaterimi sistemskimi spremembami se pričakuje, da bo dosežena tudi večja aktivnost oziroma pripravljenost Romov na vključevanje v ukrepe v obdobju tega programa ukrepov. V okviru opravljenega dela delovne skupine od avgusta do decembra 2020 je delovna skupina pripravila predloge vladi za konkretne spremembe predpisov, ki bi bile pomembne za uspešno naslavljanje izzivov na področju romske problematike, in predlagala tudi nabor dodatnih ukrepov k takrat še veljavnemu NPUR 2017–2021.**

NPUR 2021–2030 bo gradil na izkušnjah preteklega obdobja in bo z nekaterimi že vzpostavljenimi in vpeljanimi ukrepi nadaljeval ter te ukrepe nadgradil, okreпил in/ali razširil. Ukrepi bodo usmerjeni tako v opolnomočenje pripadnikov romske skupnosti kot pripadnikov posebne manjšinske skupnosti kot tudi in predvsem v naslavljanje izzivov njihove socialne izključenosti, socialnoekonomske prikrajšanosti in izpostavljenosti diskriminaciji ter anticiganizmu.

Namen programa je tudi **določiti ključne cilje in ukrepe na prednostnih vsebinskih področjih v obdobju 2021–2030, s katerimi bodo ključni deležniki (tudi romska skupnost sama) zagotovili čim boljše pogoje, možnosti in spodbude za izboljšanje kakovosti življenja pripadnikov romske skupnosti in za razvoj skupnosti.** Za doseg tega najpomembnejšega cilja so potrebni konkretni ukrepi in spremembe na področjih, ki so za pripadnike romske skupnosti ključna, kar je mogoče doseči le z nenehnim in trajnim medresorskim sodelovanjem.

1. Glavni dolgoročni strateški cilj NPUR 2021–2030 je zasledujoč cilje novega strateškega okvirja EU za Rome omogočiti in/ali prispevati k dejanski enakosti, vključevanju in udeležbi Romov do leta 2030.

Z namenom prispevanja k temu dolgoročnemu strateškemu cilju bo NPUR 2021–2030 zasledoval naslednje **horizontalne in področne cilje novega strateškega okvirja EU za Rome:**

1.1 Glavni horizontalni cilji:

- ✓ boriti se proti anticiganizmu in diskriminaciji nad Romi ter ju preprečevati;
- ✓ zmanjšati revščino in socialno izključenost ter zmanjšati razkorak med Romi in večinsko populacijo;
- ✓ spodbujati udeležbo pripadnikov romske skupnosti preko opolnomočenja, sodelovanja in izgradnje zaupanja.

1.2 Glavni področni cilji:

⁸ Odlok o ustanovitvi Delovne skupine za obravnavo romske problematike (Uradni list RS, št. 101/20).

- ✓ povečati vključenost romskih otrok v kakovostno vključujočo predšolsko vzgojo in redno izobraževanje;
 - ✓ povečati vključenost pripadnikov romske skupnosti v programe za kakovostno in trajnostno zaposlovanje;
 - ✓ zmanjšati tveganje revščine in povečati socialno vključenost pripadnikov romske skupnosti ter povečati dostopnost socialnih storitev;
 - ✓ izboljšati zdravje Romov in povečati dejanski enak dostop do kakovostnih zdravstvenih storitev;
 - ✓ povečati dejanski enak dostop Romov do ustreznih desegregiranih stanovanj in osnovnih storitev.
- 2. Program prispeva tudi k osrednjemu cilju Strategije razvoja Slovenije 2030, in sicer zagotoviti kakovostno življenje za vse ter k naslednjim razvojnim ciljem strategije:**
- ✓ zdravo in aktivno življenje;
 - ✓ znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo;
 - ✓ dostojno življenje za vse;
 - ✓ kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete;
 - ✓ vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta;
 - ✓ zaupanja vreden pravni sistem.
- 3. Strateški cilji in njihovi podrejeni cilji ter ukrepi na posameznih področjih,** ki izhajajo iz glavnih horizontalnih in področnih ciljev programa ter osrednjega cilja Strategije razvoja Slovenije do 2030, so vključeni v poglavju samega programa ukrepov (poglavje VI) in prispevajo k doseganju zgoraj navedenih glavnih ciljev programa.

IV. FINANČNA SREDSTVA

Tako kot v preteklem obdobju bo finančni okvir za izvedbo ukrepov tega programa zajemal **tako sredstva evropskih strukturnih in investicijskih skladov kot tudi sredstva državnega proračuna.** Za ukrepe, ki se **nanašajo na izvirne pristojnosti samoupravnih lokalnih skupnosti,** morajo samoupravne lokalne skupnosti **sredstva zagotoviti v svojih proračunih.**

Do bistvene spremembe oziroma premika v zvezi s financiranjem občin, kjer živi romska skupnost oziroma kjer so romska naselja, je prišlo s **sprejemom Zakona o finančni razbremenitvi občin⁹ 7. decembra 2020 v Državnem zboru.** Sprejeti zakon posega v Zakon o financiranju občin (ZFO-1) in določa, da občinam z romskimi naselji pripada 3,5 % sredstev primerne porabe občine, kar znaša nekje med 5 in 6 milijonov evrov letno. S to spremembo se zaradi drugačnega postopka dodeljevanja sredstev sofinanciranja uvaja poseben 20.a člen v ZFO-1, s katerim se sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti ureja posebej in drugače, kot to velja za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti. Določba velja za dve skupini občin. Prvo skupno predstavlja dvajset občin, za katere je zakonodajalec leta 2002 z novelo Zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L, Uradni list RS, št. 51/02) določil, da so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti najmanj enega predstavnika v občinskem svetu. Gre za občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče. Ugotovljeno je bilo, da imajo te občine zaradi uresničevanja zakonskih pravic stalno naseljene romske skupnosti v povprečju nekoliko višje stroške kot občine brez romskega prebivalstva. V drugo skupino pa sodijo občine Brežice, Ivančna Gorica, Ribnica, Škocjan in Šalovci. Vse naštetе občine imajo na svojem območju evidentirana romska naselja. Zaradi dejstva, da 65. člen Ustave RS določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon, je odgovornost za položaj Romov deljena med občine in državne organe. Zato določba novega 20.a člena pomeni korektiv primerne porabe občine in ne predstavlja plačila za dejanske potrebe romske skupnosti v konkretni občini.

Ukrepi za uresničitev ciljev programa posegajo na različna področja državnih organov in služb, lokalnih skupnosti in nevladnega sektorja, vendar pa je glavni poudarek na vladnih organih (resorna ministrstva in vladne službe), saj gre za program ukrepov, ki ga sprejme vlada. Nosilci ukrepov bodo ukrepe iz programa vključili v svoje strateške in programske dokumente ter dejavnosti oziroma bodo pripravili

⁹ Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20).

svoje podrobne področne programe skladno s 6. členom ZRomS-1 in zanje zagotovili proračunska sredstva. Enako velja tudi za spremljevalne aktivnosti, kot so aktivnosti, povezane s spremljanjem uresničevanja programa. Resorna ministrstva bodo hkrati poskušala v svoje politike vključiti glavne cilje programa. Pri nekaterih ukrepih in aktivnostih višine predvidenih potrebnih sredstev ni mogoče natančno opredeliti, vsekakor pa se bodo ta črpala iz različnih virov, od državnega proračuna do evropskih sredstev in proračunov lokalnih skupnosti ter se bodo usklajevala v okviru priprave državnega proračuna, podlag za črpanje sredstev evropske kohezijske politike in proračunov lokalnih skupnosti.

Za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti oziroma za doseganje nekaterih ciljev tega programa je mogoče veliko storiti že z ukrepi, ki so organizacijske in procesne narave, v okviru veljavnih predpisov in razpoložljivih sredstev. Resorji bodo za vse ukrepe, ki bi morda zahtevali dodatna sredstva, ta načrtovali pravočasno v okviru priprave državnega proračuna znotraj svojih finančnih načrtov oziroma s prerazporeditvami ali s povečanjem učinkovitosti pri izvajanju ukrepov.

V. SPREMLJANJE IN POROČANJE

Ker skladno z veljavno zakonodajo na področju varstva osebnih podatkov uradno zbiranje podatkov na podlagi narodne oziroma etnične pripadnosti ni možno, **v Sloveniji podatkov o pripadnikih romske skupnosti ne zbiramo. Slovenija na tak način ne pristopa do nobene od narodnih oziroma etničnih skupin prebivalstva. Kljub temu je bilo v zadnjih desetih letih izvedenih nekaj poskusov pridobitve celovitejših podatkov o pripadnikih romske skupnosti, ki živijo v Sloveniji**, in sicer preko raziskav.

Do zdaj so bile izvedene nekatere projektne naloge in raziskave na posameznih področjih, ki lahko služijo kot vir podatkov in bi ob nadaljnjem spremljanju lahko služile tudi kot vir spremljanja napredka. Tako je npr. Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljnjem besedilu: NIJZ) v preteklosti opravil dve raziskavi o zdravju romske populacije; v prvi je bila opravljena anketa med Romi v Prekmurju¹⁰, druga raziskava pa je bila opravljena s pomočjo podatkovnih virov NIJZ in Geodetskega inštituta Slovenije¹¹. Prva raziskava je bila opravljena s pomočjo soglasij vključenih oseb, druga pa na podlagi projekta, kjer posamezne osebe niso bile identificirane. Pristojni organi lahko posamezne relevantne informacije pridobijo tudi preko javnih razpisov za sofinanciranje programov in projektov na posameznem vsebinskem področju, ki lahko ob nadaljnji izvedbi prav tako služijo kot vir spremljanja napredka. Glede na navedeno je spremljanje napredka preko strokovnih raziskav možno v okviru vsebinskih področij in pristojnosti ministrstev.

V preteklem obdobju so bili za izboljšanje metod spremljanja uresničevanja in učinka ukrepov v nacionalnem programu vključeni naslednji ukrepi:

- vzpostavljeni so bili koordinatorji pri ministrstvih in vladnih službah na ravni državnih sekretarjev oziroma direktorjev ter na pristojnih ministrstvih in vladnih službah imenovane kontaktne osebe, ki so sodelovale z UN in so bile v pomoč svojemu koordinatorju. Koordinatorja je imenoval tudi SRSRS kot krovna organizacija romske skupnosti;
- uresničevanje nacionalnega programa je spremljalo vladno delovno telo, ustanovljeno na podlagi ZRomS-1, na sejah tega telesa pa so predstavniki pristojnih ministrstev, ki so bili člani delovnega telesa ali pa so bili na seje vabljeni, poročali o uresničevanju posameznih ukrepov. Delovno telo je pred posredovanjem v obravnavo vladi obravnavalo tudi redna letna poročila o položaju romske skupnosti;
- vlada je skladno z ZRomS-1 enkrat letno poročala Državnemu zboru o uresničevanju zakonskih obveznosti do romske skupnosti, v okviru tega tudi o uresničevanju ukrepov nacionalnega programa;

¹⁰ Rezultati so objavljeni v publikaciji »Z zdravjem povezan življenjski slog Romov (prispevek k zmanjšanju neenakosti v zdravju)«, Murska Sobota, 2015. Dostopno prek: [Publikacija Z zdravjem povezan življenjski slog Romov](#) (1. december 2020).

¹¹ Objavljena je v publikaciji NIJZ »Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti v Sloveniji«, Ljubljana, 2018, str. 55-64. Dostopno prek: [Publikacija Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti v Sloveniji](#) (1. december 2020).

- zunanji izvajalec, izbran preko razpisa, je po prvem letu izvajanja opravil evalvacijo uresničevanja nacionalnega programa, in pripravil *Letno evalvacijo uresničevanja Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021*, ki je bila nadalje predmet razprav in podlaga za nadaljnje spremljanje ukrepov;
- spremljanje uresničevanja nacionalnega programa je potekalo tudi skozi aktivnosti Nacionalne platforme za Rome, še posebej na posameznih področjih, na podlagi tega pa je bil pripravljen vsebinski okvir in konkretni predlogi s terena za začetek priprave novega nacionalnega programa za obdobje do 2030.

Ob vsem navedenem in na podlagi ugotovitev UN v okviru Nacionalne platforme za Rome je predvsem **pomembno, da se uresničevanje nacionalnega programa ukrepov sistematično spremlja skozi celo leto v sodelovanju z vsemi pristojnimi državnimi organi, samoupravnimi lokalnimi skupnostmi, SRSRS in ostalimi institucijami ter organizacijami civilne družbe.** Preko projekta Nacionalna platforma za Rome, ki je namenjen predvsem krepitvi dialoga vseh najrazličnejših deležnikov, ki so vpeti v celovito naslavljanje izzivov, povezanih s pripadniki romske skupnosti in njihovo polno vključenostjo v slovensko družbo, je zagotovljen prostor za sodelovanje in povezovanje vseh nosilcev in izvajalcev ukrepov, s čimer se zagotavlja tudi primeren prostor in forum za spremljanje njihovega izvajanja.

O uresničevanju ukrepov se bo, kot je bilo to tudi v okviru preteklega programa, poročalo na letni ravni **v okviru priprave poročil vlade o položaju romske skupnosti.** Na podlagi morebitnih ugotovljenih pomanjkljivosti in utemeljenih potreb se bodo med celotnim obdobjem programa lahko predlagale njegove spremembe oziroma dopolnitve.

Struktura spremljanja uresničevanja programa bo glede na preteklo obdobje ostala enaka, saj se je izkazala za dokaj uspešno in operativno. **Krovno telo, ki bo spremljalo uresničevanje programa, je delovno telo, kot ga določa sam ZRomS-1.** ZRomS-1 namreč določa, da **vlada imenuje posebno delovno telo, ki spremlja uresničevanje programa ukrepov iz 6. člena ZRomS-1, pristojni državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti pa najmanj enkrat letno poročajo delovnemu telesu o uresničevanju tega programa.**

Vlada **vsako leto** skladno z določbami ZRomS-1 **poroča Državnemu zboru o uresničevanju obveznosti iz prvega, drugega in tretjega odstavka 4. člena in iz 5. člena ZRomS-1,** v tem poročilu pa redno poroča **tudi o uresničevanju nacionalnega programa ukrepov (gre za celovito letno poročilo vlade).** Vsa dosedanja poročila so dostopna na spletni strani vlade¹². V prihodnjem obdobju programa ukrepov **se bo nadaljevalo z dosedanja prakso poročanja Državnemu zboru tudi o uresničevanju tega programa.**

Strukturo spremljanja uresničevanja programa na pristojnih ministrstvih in vladnih službah, ki so nosilci ukrepov iz tega programa ali predstavljajo sodelujoči organ pri implementaciji posameznega ukrepa, bodo nadaljevali oziroma dopolnjevali **koordinatorji za izvajanje ukrepov in spremljanje njihovega uresničevanja,** ki bodo imenovani **na ravni državnih sekretarjev ali direktorjev vladnih služb,** saj se s tem zagotovijo kompetence in organizacijska moč za učinkovito koordinacijo in spremljanje uresničevanja ukrepov. Koordinatorji bodo **opravljali koordinacijske naloge za potrebe izvajanja in spremljanja ukrepov ter njihovih učinkov** in za sodelovanje z UN ter bodo **sodelovali pri pripravi letnega poročila o izvajanju ukrepov iz programa in njegove evalvacije.** Poleg koordinatorjev na ravni državnih sekretarjev bodo na ministrstvih in vladnih službah imenovali tudi **kontaktne osebe iz vrst javnih uslužbencev,** ki bodo **redna vez z UN in bodo v pomoč koordinatorju v okviru posameznega resorja. Za imenovanje koordinatorja** za potrebe izvajanja ukrepov in spremljanja njihovega uresničevanja **bodo pozvane tudi samoupravne lokalne skupnosti,** kjer živijo Romi, in **SRSRS.**

Preko različnih virov spremljanja na posameznih področjih, poročanja pristojnih institucij in organizacij ter preko aktivnosti Nacionalne platforme za Rome bo najkasneje v prvi polovici leta 2023 pripravljena prva ocena stanja na vsebinskih področjih in v okviru vsakega od ciljev iz tega programa. Ocena bo izhajala iz informacij, ki bodo pridobljene iz različnih virov, in sicer preko informacij

¹² Dostopno prek: [Romska skupnost](#) (12. november 2020).

s strani samoupravnih lokalnih skupnosti, državnih institucij, ki delujejo na območjih, kjer živijo Romi, SRSRS in različnih organizacij civilne družbe, ki izvajajo svoje aktivnosti v teh okoljih. Informacije bodo pridobljene tudi in predvsem v okviru aktivnosti projekta Nacionalna platforma za Rome. **Druga ocena stanja** bo pripravljena **na polovici izvajanja programa, in sicer najkasneje do konca leta 2026, na podlagi česar bo vlada ocenila napredek na tem področju in presodila, ali je potrebno zastavljene cilje in sprejete ukrepe po potrebi spremeniti in prilagoditi takratnim dejanskim razmeram. Ob koncu obdobja tega programa, in sicer najkasneje do konca leta 2030, bo pripravljena še končna ocena stanja na vsebinskih področjih in v okviru vsakega od ciljev iz tega programa ter glede uspešnosti programa kot celote. Na podlagi končne ocene bo vlada sprejela odločitev in usmeritve za obdobje, ki bo sledilo temu programu, oziroma glede morebitnega potrebnega nadaljevanja ukrepov ali sprejema novega programa.**

Vlada se bo skozi celotno obdobje programa tudi **redno seznanjala s poročili Zagovornika načela enakosti in Varuha človekovih pravic** ter se bo konstruktivno odzivala na njuna priporočila v zvezi z naslavljanjem položaja pripadnikov romske skupnosti in zagotavljanja njihove dejanske enakosti.

OSNUTEK

VI. PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME ZA OBDOBJE 2021–2030

1. PODROČJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

1.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj); v 25. členu je med pristojnostmi Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje navedeno, da ta strokovni svet »določa program dopolnilnega izobraževanja za otroke Romov«. V 81. členu je zapisano, da se iz državnega proračuna zagotavljajo »sredstva za pripravo in subvencioniranje cene učbenikov in učil za osnovne šole, za šolstvo narodne skupnosti in za izobraževanje pripadnikov slovenskega naroda v zamejstvu in zdomstvu ter Rome« in »del sredstev za osnovnošolsko izobraževanje Romov«. V 84. členu je navedeno, da za vzgojo in izobraževanje otrok Romov minister določi posebne normative in standarde;
- Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO in 55/17); 7. člen določa, da se predšolska vzgoja otrok Romov izvaja v skladu z Zakonom o vrtcih in drugimi predpisi; 14. člen določa, da se za vzgojo otrok Romov sprejmejo posebni normativi in standardi. MIZŠ iz državnega proračuna na podlagi 29. člena Zakona o vrtcih, v skladu s Pravilnikom o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje in Pravilnikom o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo, skladno s sprejetim finančnim načrtom ministrstva zagotavlja sredstva za plačilo višjih stroškov za oddelke otrok Romov v nekaterih vrtcih;
- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-L); 9. člen določa, da se osnovnošolsko izobraževanje pripadnikov romske skupnosti v Republiki Sloveniji izvaja v skladu z Zakonom o osnovni šoli in drugimi predpisi;
- Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Uradni list RS, št. 27/14, 47/17 in 43/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo (Uradni list RS, št. 97/03, 77/05, 120/05, 93/15 in 59/19);
- Pravilnik o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 43/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 173/20);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15, 47/17, 54/19, 64/15, 47/17 in 54/19);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika;
- Pravilnik o merilih in metodologiji za določanje obsega sredstev za materialne stroške za izvedbo programa osnovne šole in programov osnovne šole s prilagojenim programom (Uradni list RS, št. 41/17 in 47/18);

- Pravilnik o merilih in metodologiji za določanje obsega sredstev za materialne stroške v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 41/17);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 59/07, 70/08, 5/11, 56/14, 66/15, 47/17 in 24/18);
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/21). S spremembo pravilnika je bilo dodano delovno mesto romskega pomočnika in strokovnega delavca za delo z učenci Romi;
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

MIZŠ že vrsto let izvaja sistemske, specifične in projektne ukrepe, namenjene uspešnejšemu vključevanju romskih otrok in mladostnikov v sistem vzgoje in izobraževanja. Učinki teh ukrepov sicer niso trenutni, vendar so, dolgoročno gledano, korak za korakom dosegli določene uspehe.

Z vzpostavitvijo romskih izobraževalnih inkubatorjev, kasneje preimenovanih v večnamenske centre, je MIZŠ romskim otrokom – predvsem v dolenjski regiji – prvič bolje približal šolski sistem. Ker so se dejavnosti teh centrov odvijale v romskih naseljih, so se izvajalci tako povezali tudi z romskimi starši. Medsebojno zaupanje se je gradilo prek romskih pomočnikov, ki so se izkazali kot odlična vez med vrtcem, šolo, romskimi starši in naseljem, pa tudi kot zaupniki romskih otrok in njihovih staršev. Nedvomno se je povečal socialni in kulturni kapital v naseljih. Razvijale so se jezikovne veščine otrok in krepila se je socializacija znotraj izobraževalnih institucij. V naseljih je bila v vseh teh letih izvedena vrsta projektov. Zadnji med njimi, poimenovan »Skupaj za znanje« (2016-2021), prinaša, glede na evalvacijska poročila in neposredna poročila s terena, dobre rezultate. MIZŠ ocenjuje, da sta najpomembnejša uspeha vseh prizadevanj povečano zaupanje romske skupnosti v dejavnosti predšolske vzgoje in osnovnošolskega izobraževanja ter bolj pozitiven odnos Romov do izobraževanja. Kot ključni se je izkazal ukrep zgodnjega vključevanja otrok v predšolsko vzgojo, ki omogoča učenje jezika in uspešnejšo socializacijo. Izjemnega pomena je bila uvedba romskih pomočnikov v vrtcih in osnovnih šolah, vendar njihov status doslej ni bil v celoti urejen. K večjim uspehom je prispevalo tudi vsakodnevno izvajanje izobraževalnih aktivnosti v večnamenskih centrih, kjer so se osredotočili na odpravo primanjkljajev na osnovnih področjih (jezik, branje, matematika, spoznavanje okolja) in promocijo znanja kot vrednote. Določen napredek je možno opaziti tudi v spreminjanju odnosa romskih otrok in njihovih staršev do osebja, ki se kaže v boljšem sprejemanju romskih pomočnikov, večjem zanimanju za izobraževalne aktivnosti v večnamenskih centrih in večjem zaupanju v osebje, ki izvaja obšolske in prostočasne aktivnosti.

Med primeri dobre prakse, ko romska skupnost tudi sama prispeva k vključevanju in napredku, je bil pred leti ustanovljen Romski akademski klub, v katerem so bili zbrani in so bili aktivni romski intelektualci. Ob tem velja poudariti tudi izjemno vlogo romskih pomočnikov.

Projektno delo omogoča najbolj neposreden stik z večino romske skupnosti, vpogled v dejanske razmere v okolju, v katerem njeni pripadniki bivajo, pridobivanje zaupanja Romov in tudi njihove takojšnje odzive. Od leta 2008, odkar MIZŠ izvaja projekte za uspešnejše vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje, se sicer ugotavlja določen napredek na vseh omenjenih področjih. Žal pa projektno delo ne more zagotavljati kontinuiranega, sistematičnega pristopa k reševanju romske problematike. Vsakršna časovna, finančna oziroma vsebinska vrzel in/ali kadrovska menjava pri neposrednem delu z romsko skupnostjo ruši težko pridobljeno zaupanje, zgrajeno v neposrednih odnosih v konkretnem okolju.

Po obiskih vrtcev in osnovnih šol, ki jih obiskujejo romski otroci, po pogovorih s pedagoškimi delavci, z romskimi pomočniki in izvajalci na terenu, MIZŠ žal še vedno ugotavlja, da je izobrazbeni položaj pripadnikov romske skupnosti še vedno slabši v primerjavi z ostalo populacijo. Veliko otrok še vedno ne dokonča

obveznega osnovnošolskega izobraževanja, še manj jih pridobi srednješolsko ali celo visokošolsko izobrazbo. Stanje se razlikuje glede na regije, najslabše je v Jugovzhodni Sloveniji. Po mnenju MIZŠ na slab izobrazbeni položaj Romov, predvsem na Dolenjskem, med drugim prispevajo naslednji dejavniki:

- slab socialni položaj romske skupnosti in družin,
- odsotnost ustrezne infrastrukture v naseljih in s tem povezani slabši življenjski pogoji,
- velika razslojenost med Romi v posameznih okoljih,
- navzočnost stereotipov in predsodkov v večinski družbi in romski populaciji, pa tudi med strokovnimi in pedagoškimi delavci v izobraževalnih ustanovah,
- pomanjkanje motivacije pri romskih starših in skromen interes pri otrocih,
- neozaveščenost romskih staršev o pomenu znanja kot vrednote,
- družinska nepismenost in nizka stopnja izobraženosti staršev,
- slabo razvita sporazumevalna zmožnost (v slovenščini in romščini),
- nezadostna prilagojenost in fleksibilnost sistema izobraževanja za specifične potrebe te ciljne skupine in
- drugo.

Na področju vzgoje in izobraževanja pri romski populaciji (najbolj na Dolenjskem) MIZŠ zaznava naslednje ovire:

- še vedno nezadostna vključenost romskih otrok v vrtnice in neredno obiskovanje že vpisanih otrok v vrtnice,
- prevelik delež odsotnosti od pouka v osnovnih šolah,
- izjemno nizek delež otrok, ki zaključijo osnovno šolo (predvsem na Dolenjskem, v Posavju in v Beli krajini),
- nezadostno znanje slovenskega jezika,
- podvrženost stereotipom večinske skupnosti,
- veliko število otrok s posebnimi potrebami,
- nezaupanje romskih staršev v vzgojno izobraževalne institucije,
- nizka stopnja izobraženosti romskih staršev,
- begi otrok od doma v škodljiva okolja,
- (včasih) premajhna senzibilnost strokovnega osebja v šolah,
- premajhna vključenost šolskega kadra v izpopolnjevanje in izobraževanje strokovnih delavcev za delo v večkulturnem okolju,
- premajhna podpora srednje in višješolskemu izobraževanju,
- premajhna samoaktivacija in participacija predstavnikov romske skupnosti.

Vse navedeno je smiselno zajeto že v NPUR 2017–2021, ko s sklicevanjem na dopolnjeno Strategijo iz leta 2011 MIZŠ ugotavlja: »Tako kot dopolnjena strategija iz leta 2011 poudarja, da za uspešno vključevanje Romov v slovensko družbo niso odgovorne le vzgojno-izobraževalne ustanove, tudi za ukrepe v NPUR 2017–2021 velja, da je uspešna integracija romskih otrok v slovensko družbo mogoča le ob aktivnem in sočasnem delovanju in sodelovanju vrtcev in šol, centrov za socialno delo, ljudskih univerz, zavoda za zaposlovanje, zdravstvenih ustanov, kulturnih centrov, nevladnih organizacij, policije ter zavezanosti lokalne skupnosti na območjih, kjer živijo Romi. Ključne za uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje pa so tudi oziroma zlasti urejene bivanjske razmere Romov«¹³.

¹³ Nacionalni program ukrepov vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021, str. 10. Dostopno prek: [Romsko skupnost](#) (12. november 2020).

MIZŠ se je na podlagi zapisanih opažanj in ugotovitev odločilo za nadgradnjo strateških dokumentov vzgoje in izobraževanja Romov iz leta 2004 in 2011. Prenovljena in nadgrajena Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji ohranja krepitev dobre prakse na področju predšolske vzgoje in poudarja pomen romskih pomočnikov. Težišče družinske politike, tudi ozaveščanja glede pomena izobrazbe, prenaša v lokalno okolje, kjer predvideva multidisciplinarne time za reševanje konkretnih izzivov. Poudarja pomen samoaktivacije romske skupnosti v smislu povezovalne vloge romskih izobražencev, med katerimi si želi v prihodnje uvrščati tudi romske pomočnike. Uresničevanje dopolnjene strategije bo MIZŠ spremljal na podlagi odzivov ravnateljev in drugih strokovnih delavcev ter evalvacije delovanja večnamenskih centrov.

1.2 Cilji in ukrepi na področju vzgoje in izobraževanja

1.2.1 Strateški cilj: Višja stopnja vključenosti romskih otrok v programe predšolske vzgoje

Kazalnik: Ocena deleža romskih otrok, vključenih v programe predšolske vzgoje

MIZŠ nima zakonske podlage za zbiranje podatkov glede na etnično pripadnost. Razpolaga zgolj s podatki o številu vključenih otrok v romske oddelke v rednih vrtcih in o številu otrok, vključenih v krajše programe vrtcev. V predšolsko vzgojo v Sloveniji po ocenah MIZŠ ni vključenih približno 5 % vseh petletnih otrok (vir: SURS). MIZŠ ocenjuje, da v predšolsko vzgojo ni vključenih približno 35 % otrok Romov v JV Sloveniji, drugje je delež vključenih 60 % na ravni države.

MIZŠ je naročil nacionalno evalvacijsko študijo glede **analize potreb, pogojev in možnosti obveznega vključevanja otrok v enega izmed programov predšolske vzgoje z vidika zmanjševanja socialne, ekonomske in kulturne neenakosti**, ki bo služila kot ena od podlag za morebitne spremembe na področju vključevanja otrok v predšolske programe.

Na podlagi veljavne zakonodaje in letnih sklepov ministra, pristojnega za izobraževanje, znanost in šport se zavodom, ki imajo v vrtcih organizirane oddelke otrok Romov, iz državnega proračuna – v skladu z normativi in standardi – zagotavljajo sredstva za plačilo višjih stroškov za delovanje teh oddelkov. Višji stroški za delovanje oddelka otrok Romov se ugotavljajo na podlagi dejanske organiziranosti oddelka/oddelkov in števila otrok v oddelku v posameznem koledarskem letu in obsegajo stroške dela ter stroške materiala in storitev, ki se na podlagi 13. člena Pravilnika o metodologiji ne upoštevajo pri izračunu cene programa za oddelek/oddelke otrok Romov. Stroški dela oddelka otrok Romov se priznajo, če je v oddelku 1. starostnega obdobja najmanj 12 otrok oziroma v oddelku 2. starostnega obdobja najmanj 21 otrok ter v kombiniranem oddelku najmanj 15 otrok. Stroški dela za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja se obračunajo za tri ure dnevno, ko se mora v skladu z 31. členom Pravilnika o normativih v oddelek vključiti drugi vzgojitelj predšolskih otrok – pomočnik vzgojitelja. Stroški dela za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja predstavljajo 42,86 % plače, ki vključuje davke in prispevke delodajalca ter povračilo stroškov prehrane in prevoza na delo in iz dela. Stroški materiala in storitev se priznajo samo za stroške, ki nastanejo izključno zaradi posebnosti vzgojnega dela v oddelkih otrok Romov, in sicer za naslednje posamezne vrste stroškov:

- dodatna didaktična sredstva, namenjena romskim otrokom oz. oddelku otrok Romov,
- stalno strokovno izobraževanje za strokovne delavce, ki opravljajo delo z romskimi otroki oziroma za strokovna predavanja, namenjena staršem Romov,
- dodatno hišno perilo za otroke Romov oziroma oddelek otrok Romov,
- dodatna sredstva za higieno in prvo pomoč za oddelek otrok Romov,
- drugi dodatni stroški, ki nastanejo zaradi specifičnosti dela in jih odobri ministrstvo.

Višji stroški se opredelijo v pogodbi, ki jo skleneta zavod in ministrstvo, tako da se določijo vrste stroškov in višina na posamezen oddelek za celotno šolsko leto.

Za financiranje programov v korist romske skupnosti je v letu 2021 predvidenih 116.515 evrov, v letu 2022 pa 329.378 evrov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.1: Osvojitev temeljnih socialnih in jezikovnih veščin pred vstopom v osnovno šolo	<p>1. Spodbujanje vključevanja v predšolsko vzgojo vsaj dve leti pred začetkom osnovne šole na naslednje načine:</p> <ul style="list-style-type: none"> – s splošnimi finančnimi olajšavami; – v sodelovanju z romskimi pomočniki v vrtcih in v sodelovanju z lokalno skupnostjo; – z nadaljnjim izplačevanjem višjih stroškov za oddelke vrtcev, v katere so vpisani romski otroci; – z nadaljnjim razpisovanjem krajših, 240-urnih programov vrtcev in s promocijo teh programov. V ta namen je bila pripravljena novela Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna. Z novostjo MIZŠ želi spodbuditi vrtce in občine, da zagotovijo vključitev predšolskih otrok, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtce, vsaj v krajši, 240-urni program. Program je za starše v celoti brezplačen, otrokom pa omogoča, da v dejavnostih na področjih, ki jih določa Kurikulum za vrtce (družba, narava, umetnost, matematika, jezik, gibanje), izboljšajo svoje znanje in veščine ter dosežejo otrokovo opolnomočenje za vključitev 	MIZŠ	2030	<p>Proračun RS: finančni načrt MIZŠ.</p> <p>Skupna realizirana višina sredstev za predšolsko vzgojo otrok Romov iz postavk MIZŠ v letu 2019 je bila 37.540,53 evra. Ob podobni dinamiki so to približni letni stroški.</p> <p>Glede na to, da je bilo doslej v letu 2020 izvajanje krajših programov zaradi pandemije skoraj popolnoma onemogočeno, saj so se le s težavo izvajali še redni programi, ocenjene vrednosti za šolsko leto 2020/2021 MIZŠ ne namerava spreminjati bistveno – predvideva se, da bo končni znesek v tem letu podoben, zagotovo pa ne bo višji kot 100.000 evrov (ob predpostavki, da se za organizacijo odloči 10 vrtcev).</p> <p>Cena oddelka krajšega programa za šolsko leto 2020/2021 je 8.938,32 evra. Cena oddelka krajšega programa, v katerem se izvaja vzgojno delo, dvojezično v slovenskem in madžarskem jeziku oziroma oddelka, v katerega so vključeni otroci priseljencev ali Romov, je 13.407,48 evra. Vrtec lahko v sodelovanju z</p>	<p>Ocena deleža vključenih predšolskih otrok v vrtce.</p> <p>Število realiziranih krajših programov po letih.</p> <p>Ocena deleža udeležbe romskih otrok v krajših programih vrtcev po letih.</p> <p>Število vrtcev, ki se jim zagotavljajo sredstva za financiranje višjih stroškov.</p> <p>Število delovnih srečanj s predstavniki lokalnih skupnosti glede možnosti dodatnega financiranja za zagotavljanje ustreznih pogojev za delo vrtcev.</p>

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	<p>v osnovno šolo. Novela Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna, prinaša naslednje novosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - javni vrtec, ki deluje na območju, kjer pripadniki romske skupnosti živijo v romskih naseljih, lahko v sodelovanju z občino in osnovno šolo identificira ne vključene otroke in organizira krajši program. Ta se organizira, če so vključeni otroci iz ranljivih skupin. Izjemoma so lahko med otroki tudi mlajši sorojenci (sorojenec mora biti star 4 leta); - krajši program lahko v določenem obsegu poteka tudi izven prostorov vrtca, če se na ta način lažje zagotovi vključitev otrok (pridobitev zaupanja staršev). <p>2. Zagotavljanje sredstev za financiranje višjih stroškov, ki nastajajo v rednih oddelkih vrtcev, in sicer za stroške dela in stroške materiala in storitev. Stroški dela predstavljajo delež plače za drugega vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja, ki se vključi v oddelek 1. starostnega obdobja za vsaj 3 ure, ko je v oddelek vključenih 12 otrok in prav tako v obsegu 3 ur dnevno, ko se vključi v oddelek 2. starostnega obdobja, ko je v oddelek vključenih 21 otrok. MIZŠ vrtcem zagotavlja višje stroške materiala in</p>			<p>občino in osnovno šolo identificira ne vključene otroke in organizira krajši program.</p>	

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	<p>storitev, ki presegajo sredstva v rednih oddelkih.</p> <p>3. Možnost uveljavljanja znižanja plačila vrtca ali oprostitev plačila vrtca, ki velja tudi za pripadnike romske skupnosti..</p> <p>4. V prihodnjem obdobju bo MIZŠ v okviru delovnih srečanj s predstavniki lokalnih skupnosti preverjal tudi možnosti dodatnega financiranja za zagotavljanje ustreznih pogojev za delo vrtcev.</p>				

Obrazložitev:

Evropski strateški cilj, zapisan v dokumentu *Izobraževanje in usposabljanje 2020*, predvideva, da naj bi bilo do leta 2020 v predšolsko izobraževanje vključenih 95 % štiri- in petletnih otrok. Evropske države (EU28) v povprečju že dosegajo ta cilj. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v Sloveniji približno 5 % vseh otrok v državi ni vključenih v sistem predšolske vzgoje. MIZŠ ocenjuje, da so med njimi pretežno otroci iz ranljivih skupin (priseljenci, Rom ipd.). Z namenom višje vključenosti otrok v programe predšolske vzgoje bo MIZŠ izvedel nacionalno evalvacijsko študijo o **analizi potreb, pogojev in možnosti obveznega vključevanja otrok v enega izmed programov predšolske vzgoje z vidika zmanjševanja socialne, ekonomske in kulturne neenakosti**. Študija bo lahko ena od podlag za morebitne spremembe na področju vključevanja otrok v predšolske programe, predvidoma od šolskega leta 2022/2023 naprej.

Poleg že uveljavljenih ukrepov za povečevanje vključenosti predšolskih otrok se s 1. septembrom 2021 uveljavlja novela Zakona o vrtcih (ukrep začne veljati od 1. septembra 2021 dalje), ki omogoča ponovno uvedbo brezplačnega vrtca za drugega otroka iz iste družine, ki je hkrati v vrtcu s starejšim otrokom, in uvedbo brezplačnega vrtca za vsakega tretjega in nadaljnega otroka iz družine, ne glede na to, ali je še kateri otrok v vrtcu ali ne. Tako se bo izboljšala finančna dostopnost vrtca za starše, zaradi česar je možno pričakovati dvig deleža vključenosti predšolskih otrok v vrtece.

Poleg že uveljavljenih ukrepov za povečevanje vključenosti predšolskih otrok v vrtece (uveljavljanje socialnih pravic do brezplačnega ali znižanega plačila vrtca ter uveljavljanje dodatne subvencije iz državnega proračuna, in sicer za 30 % znižano plačilo vrtca za drugega otroka v vrtcu ter brezplačni vrtec za tretjega in nadaljnje otroke, ki jih ima družina v vrtcu) so bili v zadnjem obdobju sprejeti dodatni ukrepi, ki zadevajo predšolsko vzgojo romskih otrok:

- **uvedba brezplačnih krajših programov vrtcev v letu pred vstopom v šolo za otroke, ki niso vključeni v vrtec:** v šolskem letu 2018/2019 je bila prvič uvedena možnost vključitve v brezplačni krajši program (240 ur), ki ga financira država. Krajši program organizira vrtec po lastni presoji, če na podlagi podatkov o vključenosti otrok v vrtec oceni, da so na območju občine tudi otroci, ki v letu pred vstopom v šolo še niso bili vključeni v vrtec. Ker odziv vrtcev ni bil zadovoljiv, je MIZŠ pripravil novelo Pravilnika o organiziranju, delovanju in financiranju oddelkov vrtcev, ki izvajajo krajše programe in so financirani iz državnega proračuna, s katero želi MIZŠ spodbuditi vrtece in občine, da zagotovijo večjo vključitev predšolskih otrok, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo

še niso bili vključeni v vrtce, vsaj v krajši, 240-urni program. Javni razpis za financiranje oddelkov krajših programov bo objavljen vsako šolsko leto najpozneje do 15. oktobra, vrtci pa se bodo lahko nanj prijaviли najpozneje do 30. aprila. Ukrep uvedbe krajšega programa je bil namenjen predvsem otrokom iz t. i. ranljivih skupin oziroma otrokom, ki živijo v odročnih krajih in je vrtec zanje preveč oddaljen, da bi jih starši pripeljali tja vsak dan. Zato je določen tudi nižji normativ za oblikovanje oddelka krajšega programa, ki se oblikuje že, ko je zagotovljena vključitev vsaj petih otrok. V izjemnih primerih lahko minister/ministrica odloči, da se v oddelk krajšega programa vključi tudi mlajši sorojenec, ki je dopolnil starost štirih let. Krajši program se lahko izvaja tudi izven prostorov vrtca, če obstajajo utemeljeni razlogi, da se na ta način doseže vključitev zadostnega števila otrok;

- **posodobitev obstoječega nacionalnega Kurikuluma za vrtce (1999).** Nacionalni kurikulum za vrtce je osrednji vsebinski dokument za delo s predšolskimi otroki v javnih vrtcih, ki za vrtce predstavlja osnovno oporo in usmeritve pri avtonomnem načrtovanju fleksibilne in raznovrstne vsebinske in didaktične ponudbe programa za predšolske otroke (v obliki krajših, poldnevni in dnevnih programov). To vključuje tudi dejavnosti za ne vključene otroke, ki jih vrtci organizirajo za otroke, ki ne obiskujejo vrtca. Teh »popoldanskih aktivnosti« se običajno udeležujejo otroci skupaj s starši. Ker obiskovanje vrtca v Sloveniji ni obvezno, je kakovostna in prepričljiva ponudba, prilagojena potrebam otrok in staršev, za doseganje čim večjega števila predšolskih otrok, še toliko bolj pomembna. Nosilec posodobitve obstoječega dokumenta je Zavod RS za šolstvo. V letu 2018 je bila opravljena analiza stanja ZRSS na področju izvajanja obstoječega nacionalnega kurikuluma, v letu 2019 se je proces nadaljeval s pripravo strokovnih izhodišč in smernic za posodobitev nacionalnega kurikuluma. Analiza obstoječega nacionalnega kurikuluma je med drugim izpostavila potrebo po drugačnem oblikovanju nacionalnega kurikuluma z namenom večje uporabnosti pri neposrednem delu z otroki in pri načrtovanju različnih ponudb vrčevskih programov. V posodobljenem oziroma novem vsebinskem dokumentu za delo s predšolskimi otroki v vrtcih bo večji poudarek namenjen naslednjim vidikom: kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa v vrtcu, uravnoteženemu prepletu razvoja in učenja predšolskih otrok, individualiziranemu pristopu pri delu z otroki v vrtcu, upoštevanju različnosti otrok, vključevanju otrok iz drugih govornih in kulturnih okolij idr.;
- **razvojni projekti v zadnjem obdobju (2016–2020), ki se najbolj neposredno nanašajo na povečanje in podporo pri vključevanju predšolskih otrok v vrtce,** med katerimi je treba posebej poudariti naslednje projekte:
 - »Skupaj za znanje – izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti«, v okviru katerega se med drugim razvija in nadgrajuje poseben model predšolskega programa v obliki pripravljalnega vrtca znotraj romskega naselja. V okviru omenjenega projekta, ki ga izvaja Center šolskih in obšolskih dejavnosti s široko mrežo sodelavcev, je poseben poudarek namenjen aktivnostim, ki spodbujajo zgodnje vključevanje romskih otrok v kakovostne predšolske programe v njihovem okolju. Te projektne aktivnosti predstavljajo pomembno predpripravo na kasnejše vključevanje v redne oddelke vrtca in nato šole, ki romskim otrokom omogočijo usvajanje osnovnih veščin in znanj, s posebnim poudarkom na učenju slovenskega in maternega jezika, in spodbujajo njihovo socializacijo v vzgojno-izobraževalni instituciji in čustveni razvoj. S tem se začne graditi zaupanje tako otrok kot staršev v vzgojno-izobraževalne aktivnosti, starši pa so ob tem deležni tudi strokovne pomoči na področju vzgoje otrok in pri grajenju družinske skupnosti. Aktivnosti na tem področju uresničujejo na različne načine, glede na dane možnosti v določenem okolju. Za otroke, ki niso vključeni v organizirano predšolsko vzgojo, izvajajo predšolske programe v večnamenskih centrih v romskih naseljih. V okviru teh programov se vzgojno-izobraževalno delo osredotoča na pridobivanje osnovnih veščin in znanj, socializacijo in osvajanje jezika. Vsebine za predšolske otroke Romov so vključene tudi v obšolske dejavnosti, ki se jih izvaja na prostem, v večnamenskih centrih ali v lokalnem okolju. Pomembno vlogo pri vključevanju romskih otrok v redne oddelke vrtcev imajo tudi romski pomočniki, ki skrbijo za mehkejši prehod otrok v vrtce, komunikacijo s starši in vpeljevanje elementov romske kulture in jezika v vsakdanje delo vrtcev. V romskem naselju Kerinov Grm je bil že leta 2011 vzpostavljen tudi t. i. pripravljalni vrtec, ki ga obiskujejo otroci od 2. do 6. leta starosti. Program in prostori tega vrtca so primerljivi z rednimi oddelki vrtcev po Sloveniji. Posebnost tega vrtca je program integracije, ki poteka v sodelovanju z različnimi enotami vrtca pri Osnovni šoli Leskovec pri Krškem, v njihovih prostorih ali na prostem, z namenom spodbujanja večjega vključevanja otrok v redne oddelke. Prav tako pa je pomembno izpostaviti, da je program pripravljalnega vrtca, ki sicer temelji na nacionalnem kurikulumu za vrtce, posebej prilagojen in oblikovan glede na specifične in potrebe te ranljive skupine;

- »Razvoj učnih gradiv na področju slovenščine kot drugega tujega jezika skozi izvedbo tečajev za različne ciljne skupine in seminarjev za njihove izvajalce«, v okviru katerega so bila razvita različna in prilagojena učna gradiva za otroke Romov, priseljencev, organizirana izobraževanja in usposabljanja za delo z otroki Romov, priseljencev idr.;
- »Izzivi medkulturnega sobivanja« je večletni razvojni projekt s ciljem prispevati k razvijanju vrednot medkulturnosti ter k izboljšanju strokovne usposobljenosti vodstvenih in strokovnih delavcev v vrtcih in šolah za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih	1. Podpora učenju romščine kot maternega jezika in učenju slovenščine. 2. Dodatno poučevanje slovenščine za učence Rome ob vstopu v osnovno šolo v RS. 3. ESS projekt Dvig sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev: 1. faza julij 2021–julij 2022, 2. faza: nova finančna perspektiva EU 2021–2027	MIZŠ, ZRSŠ	Do 2030.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Pilotni projekt: 10.000 evrov. Dopolnilni pouk maternih jezikov: skupna vrednost 17.000 evrov (sredstva za vse materne jezike, ki se poučujejo v okviru tega pouka). Predvidena ESS sredstva za 1. fazo: 125.000 evrov.	Evalvacija pilotnega projekta pri učenju romščine. Število romskih otrok in učencev, ki obiskujejo pouk maternega jezika. Instrumentarij za merjenje sporazumevalne zmožnosti romskih otrok v romskem jeziku. Evalvacija pilotnega projekta (1. faza projekta).

Obrazložitev:

Z obiskovanjem vrtca in v sodelovanju z romskimi pomočniki otroci utrjujejo znanje slovenskega jezika, obenem pa morajo ohraniti tudi znanje materinščine. Inštitut za narodnostna vprašanja (v nadaljnjem besedilu: INV) bo nadaljeval pilotni projekt Zavoda RS za šolstvo (v nadaljnjem besedilu: ZRSŠ) vzpostavitve poučevanja dopolnilnega pouka romskega jezika v dveh večnamenskih centrih (izvajali naj bi ga pripadniki romske skupnosti na Dolenjskem in v Prekmurju). Če bo projekt uspešen in bo uspel vzpostaviti dovolj zaupanja, se bo poučevanje poskusno preneslo v šolski prostor. INV bo v sodelovanju z drugimi deležniki pripravil tudi didaktična priporočila in organiziral izobraževanje za izvedbo, podporo in spremljanje poučevanja.

Na podlagi vsakoletnega sklepa ministra, pristojnega za izobraževanje, o sofinanciranju dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti se bo nadaljevalo izvajanje tega pouka. Število jezikov (8–10) in število učencev, ki ta pouk obiskujejo, variira iz leta v leto. V ta okvir si MIZŠ želi umestiti tudi romščino (gl. prejšnji odstavek). RS je namreč kot članica EU in Sveta Evrope zavezana k spodbujanju in razvijanju raznojezičnosti posameznikov in ohranjanju večjezične izobraževalne krajine. Pri vključevanju otrok, učencev in dijakov drugih narodnosti v slovenski VIZ sistem je še posebej pomembno spodbujati in ohranяти njihove materinščine. V ta namen MIZŠ vsako leto sofinancira dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti. MIZŠ krije stroške prostorov, učnih gradiv in materialne stroške (45 evrov na učenca), stroške učitelja pa krije skupnost sama.

MIZŠ in Andragoški center Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ACRS) sodelujeta pri promociji učenja romskega jezika in spodbujanju jezikovnega vključevanja odraslih. V sodelovanju z izvajalci iz večnamenskih centrov so v letih 2018 in 2019 zasnovali in izvedli več delavnic družinskega branja v romskem jeziku.

ZRSŠ bo do zaključka koledarskega leta 2021 pripravil analizo trenutne zakonodajne ureditve za poučevanje učencev Romov v osnovni šoli. Na podlagi rezultatov izvedene analize in 39. člena Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole bo MIZŠ sprejel odločitev glede možnosti systemske vpeljave dodatnih ur slovenščine ob vključitvi v osnovno šolo v RS ter morebitnih ostalih zakonodajnih sprememb, ki bi se uveljavile v šolskem letu 2022/2023 (najmanj 180 ur). Možnost dodatnih ur učenja slovenščine pa so romski otroci dobili že v letu 2020.

Prav tako je MIZŠ v okviru razpoložljivih sredstev Evropskega socialnega sklada predlagal dodaten razvojni projekt *Dvig sporazumevalne zmožnosti romskih otrok in učencev*, s katerim bi pridobili informacije o sporazumevalnih zmožnostih romskih otrok v romskem jeziku (priprava instrumentarija za merjenje in pilotno preizkušanje) in tako pridobili referenčno točko za ocenjevanje učinkov/napredka po določenem času izvajanja programov. Enak postopek bi zastavili v drugi fazi projekta za merjenje sporazumevalne zmožnosti romskih otrok v slovenskem jeziku (po letu 2022).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih	4. Priprava kakovostnih učnih gradiv za pomoč romskim učencem v učnem procesu (tudi v romskem jeziku) in spodbujanje produkcije otroške ter mladinske literature v romščini.	MIZŠ, MK, Pedagoški inštitut	Do 2030.	Finančni načrt MIZŠ: 10.000 evrov letno. Finančna sredstva MK so zagotovljena v okviru razpisa za kulturne projekte za romsko skupnost oziroma	Število izdanih učnih gradiv. Število financiranih projektov MK za izdajo literature in publikacij v romskem jeziku.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
				v okviru cilja 6.2.1.1.	

Obrazložitev:

MIZŠ načrtuje sredstva za pripravo in za subvencioniranje cene učbenikov in učil za učence Rome v projektu Subvencioniranje priprave učbenikov veljavnega Načrta razvojnih programov. V sodelovanju z Ministrstvom za kulturo, Javno agencijo za knjigo in Pedagoškim inštitutom se bo ustvaril nabor kakovostnih učnih in drugih gradiv v romskem jeziku. Predvideno je dodatno opremljanje oddelkov šolskih knjižnic.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.1.2: Krepitev znanja slovenskega jezika, pa tudi romskega jezika in kulture pri romskih otrocih	5. Zaposlovanje romskih pomočnikov v vrtcih.	MIZŠ	Do 2030. Začetek v šolskem letu 2021/2022.	Sredstva ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Finančna vrednost predlagane spremembe je 340.000 evrov za 25 delovnih mest romskih pomočnikov v vrtcih.	Število usposobljenih in število zaposlenih romskih pomočnikov od šolskega leta 2021/2022 naprej v vrtcih.

Obrazložitev:

MIZŠ je s 1. septembrom 2021 sistemiziralo delovno mesto romski pomočnik. Ta bo deloval tudi v vrtcih. Prek romskih pomočnikov otroci krepijo tudi znanje slovenskega jezika.

1.2.2 Strateški cilj: Uspešno zaključevanje osnovnošolskega izobraževanja

Kazalnik: Ocena deleža romskih otrok, ki redno spremljajo pouk in zaključijo osnovno šolo; naročena je analiza učnega uspeha romskih otrok v OŠ, ki jo bo opravil Inštitut za narodnostna vprašanja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba	1. Sistemizacija romskih pomočnikov, izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in zaposlovanje romskih pomočnikov.	MIZŠ	Do 2030. Začetek v šolskem letu 2021/2022.	Sredstva ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Finančna vrednost predlagane spremembe je 546.000 evrov za 35 delovnih mest.	Število usposobljenih in število zaposlenih romskih pomočnikov v osnovnih šolah, osnovnih šolah s prilagojenim programom- in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Obrazložitev:

S spremembo pravilnikov MIZŠ se dodaja delovno mesto romskega pomočnika. Romski pomočniki že več kot 10 let v izobraževalnem sistemu predstavljajo pomemben povezovalni člen med romskimi otroki, njihovimi starši in strokovnimi delavci vzgojno-izobraževalnih ustanov, brez katerega bi bila vključenost romskih otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove nižja in predvsem manj uspešna. Doslej je v okviru projekta »Skupaj za znanje« delovalo 25 romskih pomočnikov na 29 osnovnih šolah na območju severovzhodne in jugovzhodne Slovenije, nekateri romski pomočniki pa so delovali tudi v vrtcih. Med trenutnimi romskimi pomočniki je bilo 84 % predstavnikov romske skupnosti. Ključne naloge romskega pomočnika so:

- pomoč otrokom pri premagovanju čustvenih in jezikovnih ovir;
- vzpostavljanje in vzdrževanje stikov s starši in pomoč pri njihovi komunikaciji s strokovnimi delavci v šoli/vrtcu;
- sodelovanje s strokovnimi delavci šole/vrtca pri aktivnostih, ki so namenjene boljši integraciji romskih otrok z ostalimi otroki;
- sodelovanje s strokovnimi delavci šole/vrtca pri oblikovanju in izvedbi ukrepov za večjo uspešnost romskih otrok;
- izvedba aktivnosti za otroke in njihove starše v okoljih, kjer živijo;
- promocija pomena vzgoje in izobraževanja v romski skupnosti.

Romski pomočnik s svojo izobrazbo in zaposlitvijo predstavlja zelo pomemben zgled romskim otrokom, staršem in celotni romski skupnosti v določenem okolju, da je izobrazba ključnega pomena za boljše poklicne možnosti in kakovostnejše osebno življenje. Romski pomočnik mora imeti srednjo ali srednjo strokovno izobrazbo ali nacionalno poklicno kvalifikacijo romski pomočnik.

S sistemizacijo romskih pomočnikov bodo ti zaposleni v vrtcih in v osnovnih šolah kot tehnično administrativni kader, v skladu z merili, določenimi v področnih pravilnikih. V ta namen je MIZŠ sprejel spremembe štirih pravilnikov, in sicer:

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje,
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole,
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami in

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom.

Usposabljanje romskih pomočnikov:

Do 1. septembra 2021 bo CŠOD dodatno usposobil 10 kandidatk/kandidatov, ki imajo dokončano srednjo šolo in bi pridobili dodatna znanja in spretnosti za aktivnosti z romskimi otroki, delo v romskem naselju, spretnosti vzpostavljanja vezi med šolo in romsko družino in za učno pomoč otrokom. Za usposobitev je predvideno:

- pridobitev znanj: predavanja in delavnice: vsebine s področja sporazumevanja v romskem jeziku, spoznavanje kulturnih in jezikovnih značilnosti Romov, učinkovito partnerstvo z romskimi družinami, komunikacija, vzpostavljanje zaupanja, tudi na primeru konkretnih izkušenj in situacij, razvojne faze otroka in njihove značilnosti, pomen zgodnje vključenosti otrok v predšolsko vzgojo, posebnosti dela v romskih naseljih. Predvideni obseg je 158 ur oziroma 32 dni;
- praktično usposabljanje: vsak udeleženec obiše 3 naselja v Prekmurju in 3 naselja na Dolenjskem oz. v Beli krajini, pod mentorstvom delo v vrtcu oziroma šoli.

Celotno usposabljanje bo trajalo do 3 mesce.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba	2. Sofinanciranje dejavnosti na področju osnovnošolskega izobraževanja.	MIZŠ	Do 2030.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ. Približno 2,1 mio. evrov na letni ravni.	Naročena je analiza učnega uspeha romskih otrok v OŠ, ki jo bo opravil INV. V začetku leta 2022 bodo znani rezultati analize in takrat bo možno oblikovati kazalnik z učinki spremljanja (predlagan je kazalnik: Odstotek romskih otrok, ki zaključijo osnovnošolsko izobraževanje).

Obrazložitev:

V skladu s Pravilnikom o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole MIZŠ zagotavlja:

- manjši obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelkih 1. razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi;

- sistemizirano dodatno delovno mesto strokovnega delavca za delo z učenci Romi v skladu z določenimi merili: šola lahko delež delovnega mesta razporedi med delovno mesto učitelja za dodatno strokovno pomoč za učence Rome in delovno mesto svetovalnega delavca. V šolskem letu 2018/2019 je MIZŠ zagotavljal sredstva za sistemizacijo 63 delovnih mest učitelja dodatne strokovne pomoči za učence Rome;
- nižji normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci (redni normativ je 28 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 21 učencev);
- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz dveh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 21 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 16 učencev);
- nižji normativ za oblikovanje kombiniranega oddelka iz treh razredov, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi (redni normativ je 14 učencev, normativ za oddelek z vključenimi romskimi učenci pa je 10 učencev).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba	3. Zmanjševanje problematike neobiskovanja pouka.	MIZŠ, MDDSZ	Do 2030.	Brez finančnih posledic.	Število izrečenih ukrepov Inšpektorata RS za šolstvo in šport ter centrov za socialno delo zaradi neobiskovanja pouka.

Obrazložitev:

MIZŠ in MDDSZ sta se sporazumela, da se enemu od staršev otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece, če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport (IRSŠŠ) po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole.

MIZŠ bo ob uveljavitvi spremembe Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih poslal osnovnim šolam usmeritve in navodila glede dolžnosti ravnatelja, da posreduje predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ, če vzgojno ukrepanje šole zaradi neupravičenega obiskovanja pouka ni bilo uspešno. Vsaka osnovna šola ima namreč na podlagi Zakona o osnovni šoli pravila šolskega reda, v katerih so med drugim določene kršitve in vzgojno ukrepanje šole v primeru kršitev. Če bi ostalo vzgojno ukrepanje brez učinka, bi bila šola dolžna posredovati predlog za uvedbo prekrškovnega postopka IRSŠŠ.

Prav tako se bo posamezni znesek otroškega dodatka znižal za 33 odstotkov, kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja ne nadaljuje z izobraževanjem v srednješolskih programih, s katerimi pridobi višjo raven izobrazbe ali pa višjo raven kvalifikacije po postopkih pridobivanja kvalifikacije, opredeljenih v zakonih, ki urejata poklicne kvalifikacije.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.2.1: Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba	4. Ustrezna usposobljenost strokovnih delavcev	MIZŠ, ZRSS	Do 2030.	ESS+ in proračun RS: finančni načrt MIZŠ.	Število udeležencev usposabljanj.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	za delo s pripadniki romske skupnosti.				Evalvacije usposabljanj.

Obrazložitev:

MIZŠ izvaja redna usposabljanja strokovnega kadra za delo v večkulturnem okolju: na letni ravni, skozi programe [KATIS](#) in delo javnih zavodov, pa tudi v okviru projektov, kot so: [Le z drugimi smo](#), [Izzivi medkulturnega sobivanja](#), [Jeziki štejejo](#), [Jezikovno občutljivo poučevanje v vseh razredih](#). Usposabljanja tudi vnaprej ne bodo obvezna, velja načelo šolske avtonomije.

1.2.3 Strateški cilj: Vključevanje Romov v nadaljnje izobraževanje in pridobivanje znanj in izkušenj za uspešno vključevanje na trg dela

Kazalnik: Ocena deleža romskih otrok, ki se vpišejo v srednješolske programe (samoopredelitev)

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 1.2.3.1: Pomoč pri vključevanju Romov v srednješolsko izobraževanje in izobraževanje na višjih ravneh	1. Izvedba posvetov in pogovorov z romskimi izobraženci. Želi se jih spodbuditi, da bi romskim srednješolcem pomagali z učno pomočjo in pri vključevanju v različne oblike neformalnega izobraževanja pred vstopom na trg dela. Pri tem se bo spodbujalo medsebojno	MIZŠ, INV, MDDSZ	Do 2030 – izvajanje ukrepov.	Proračun RS: finančni načrt MIZŠ (v 2020 tudi ARRS) in MDDSZ; sredstva ESS+.	Število izvedenih posvetov s predstavniki romske skupnosti na letni ravni. Število dijakov, ki jim je bila nudena učna pomoč ali so vključeni v posamezne svetovalne programe. Spremljanje in evalvacija programov srednješolskega izobraževanja s poudarkom na programih na območjih (regijah), kjer živijo pripadniki romske skupnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	<p>sodelovanje med prekmurskimi in dolenjskimi Romi.</p> <p>2. Iskanje možnosti prilagajanja izvedbe programov srednješolskega izobraževanja oziroma opravljanja obveznosti preko osebnega izobraževalnega načrta v sodelovanju s predstavniki lokalne skupnosti.</p>				

Obrazložitev:

Analiza poročila v okviru Ciljno raziskovalnega projekta »Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli«: študija med drugim ocenjuje, da je v šolskem letu 2018/2019 izbrane srednje šole obiskovalo 139–144 romskih dijakov, dva Roma pa sta bila vključena v srednješolski program na institucijah za izobraževanje odraslih. Okoli 54 % dijakov obiskuje srednje šole v pomurski regiji, 24 % v podravski, 19 % v Jugovzhodni Sloveniji in preostanek v osrednjeslovenski regiji in v Posavju. Podobno kot v predhodnem šolskem letu je glede na srednješolske programe največ dijakov obiskovalo srednje poklicno izobraževanje (t. j. 3-letno), srednje (tehniško in drugo) strokovno izobraževanje (4-letno) ter nižje poklicno izobraževanje (2-letno). Na osnovi različnih virov podatkov so raziskovalci prišli do maksimalne skupne ocene števila romskih dijakov v letu 2018/2019 – to je 172. Glede na to, kje obiskujejo srednje šole, je njihova struktura naslednja: Pomurje 46,5 %, Podravje 25,6 %, Jugovzhodna Slovenija 24,4 %, Osrednja Slovenija 2,3 % in Posavje 1,2 %.

2. PODROČJE ZAPOSLOVANJA

2.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14 – ZPDZC-1, 47/15 – ZZSDT, 55/17, 75/19, 11/20 – odl. US in 189/20 – ZFRO).
- Strateških in programskih dokumentov na tem področju, na podlagi katerih so Romi prepoznani kot ena izmed ranljivih skupin prebivalstva, za katero je še posebej značilna dolgotrajna brezposelnost.

Spodbujanje zaposlovanja Romov država obravnava v okviru veljavne zakonodaje in strateških ter programskih dokumentov na tem področju, na podlagi katerih so Romi prepoznani kot ena izmed ranljivih skupin prebivalstva, za katero je še posebno značilna dolgotrajna brezposelnost. Država ta primanjkljaj rešuje v okviru ukrepov Aktivne politike zaposlovanja (APZ). Temeljni zakon na tem področju je Zakon o urejanju trga dela, pravilniki, sprejeti na njegovi podlagi, in Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja, med strateškimi in programskimi dokumenti pa predvsem Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja in Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za posamezno proračunsko obdobje.

V preteklem obdobju je država primanjkljaj pripadnikov romske skupnosti reševala v okviru vseh ukrepov APZ. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljnjem besedilu: MDDSZ) je skozi celovit ukrep vključevanja Romov v ukrepe države na trgu dela zajelo celovit nabor programov in aktivnosti države na trgu dela. Nabor programov na tem področju se je glede na stanje in gibanja na trgu dela stalno dopolnjeval, s tem pa so se tudi Romom povečevale možnosti za usposabljanje (tudi v konkretnem delovnem okolju) kot tudi možnosti za prehod v zaposlitev.

Problematika vključevanja romske populacije v zaposlitev je večplastna in zahteva predhodno ukrepanje na različnih medresorskih področjih (bivanjske razmere, področje vzgoje in izobraževanja, področje zaščite otrok, žensk in mladih ipd.). Največja ovira pri vključevanju brezposelnih Romov na trg dela je njihova:

- nizka raven izobrazbe,
- pomanjkanje delovnih izkušenj ter
- zmožnost in pripravljenost za še aktivnejši pristop k identifikaciji lastnih sposobnosti, kompetenc in interesov za sprejemanje odločitev na področju izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica ter zaposlovanja.

Pripadniki romske skupnosti so prednostna ciljna skupina za vključevanje v ukrepe države na trgu dela, kot so programi Aktivne politike zaposlovanja (APZ) in Storitve za trg dela, prednostno pa so obravnavani tudi pri izvajanju storitev Kariernih središč. Ne samo, da so prednostna ciljna skupina pri vključevanju v različne ukrepe, vključevanje Romov v javna dela, kot enega od ukrepov APZ, je s strani MDDSZ sofinancirano v višini 95 % (sofinanciranje plače), vključevanje ostalih ciljnih skupin dolgotrajno brezposelnih oseb v javna dela pa je sofinancirano v razponu od 30 % do 80 %. Poleg tega so Romi v program javnih del lahko vključeni do dve leti, ostale ciljne skupine, razen invalidov in starejših od 58 let, se lahko vključujejo v javna dela za obdobje enega leta. Z namenom delovne in socialne aktivacije dolgotrajno brezposelnih Romov je izvajanje javnih del v največji možni meri prilagojeno potrebam brezposelnih Romov kot tudi Romom, ki so uporabniki storitev javnih del. Za Rome se v okviru javnih del izvajata tudi dva »tailor made« programa javnih del, ki sta namenjena urejanju romskih naselij in programi javnih del, ki so namenjeni pomoči Romom pri socializaciji.

Skrb in angažiranje za čim uspešnejše vključevanje na trg dela je na prvem mestu odgovornost vsakega posameznika, deloma pa tudi stimulativnega okolja, v katerem se izobrazba šteje za vrednoto, ki posamezniku omogoča uspešnejše iskanje zaposlitve. V Republiki Sloveniji se vse državljanke obravnava enako in se jih ne ločuje po etnični, verski, nacionalni ipd. pripadnosti. Država si prizadeva, da bi vse, ki za to potrebujejo pomoč in spodbudo, kar najbolj opolnomočila

za učinkovito vključitev na trg dela. Navkljub zavezanosti k enaki obravnavi vseh, ki pri vključevanju na trg dela potrebujejo pomoč, pa se na področju zaposlovanja izvajajo tudi ukrepi pozitivne diskriminacije pripadnikov romske skupnosti, ki so navedeni zgoraj.

Brezposelni Romi imajo, tako kot vse druge brezposelne osebe, zaradi povečanja njihovih zaposlitvenih možnosti pravico in obveznost, da se vključijo v ukrepe države na trgu dela, med katere sodijo programi aktivne politike zaposlovanja (APZ) ter aktivnosti v okviru Storitvev za trg dela. V navedene ukrepe se bodo brezposelni Romi lahko vključevali tudi v obdobju do 2030. MDDSZ tako zaenkrat ne načrtuje posebnih programov, ki bi bili namenjeni zgolj brezposelnim Romom, saj ocenjuje, da je tistim Romom, ki imajo odgovoren odnos do načrtovanja izobraževalne in poklicne kariere, na voljo širok nabor programov, v katere se lahko prednostno vključujejo.

2.2 Cilji in ukrepi na področju zaposlovanja

2.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje vključevanja socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva na trg dela

Kazalnik: Število vključitev v aktivnosti ukrepov države na trgu dela in število izhodov v zaposlitve.

Področje NPUR, ki je namenjeno zmanjšanju števila brezposelnih Romov in povečanju njihove zaposljivosti, bo, glede na izobrazbeno strukturo brezposelnih Romov, ciljno usmerjen v **povečanje njihove izobrazbene ravni in v pridobivanje delovnih izkušenj** (usposabljanje na konkretnem delovnem mestu, socialna in delovna vključenost).

V NPUR do 2030 se za doseganje cilja zmanjšanja brezposelnosti Romov in povečanje njihove zaposljivosti nadaljuje z izvajanjem ukrepa z nazivom »Vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela«, ki je sestavljen iz treh sklopov:

- (1) sklop APZ,
- (2) sklop Storitvev za trg dela in
- (3) sklop Karierna središča:

(1) Sklop APZ: v ta sklop sodijo programi usposabljanja in izobraževanja, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest, spodbujanje samozaposlovanja. Ti programi spodbujajo zaposlovanje ter socialno in delovno vključevanje. Mednje sodijo npr. javna dela, usposabljanje na delovnem mestu, učne delavnice.

(2) Sklop Storitvev za trg dela: delavnice tega sklopa so namenjene pridobivanju veščin za spoznavanje posameznikovih interesov in kompetenc, prepoznavanju možnosti v okolju, oblikovanju in uresničevanju zaposlitvenih in kariernih ciljev, motiviranju za uresničevanje kariernih ciljev ter pridobivanju veščin iskanja zaposlitve. Pomembnost vključitve v navedene delavnice se izraža v podpori za hitrejši in lažji prehod med brezposelnostjo in zaposlitvijo, kar prispeva k večji socialni vključenosti Romov.

(3) Sklop Karierna središča: storitve tega sklopa (npr. osnovno in poglobljeno karierno svetovanje, rehabilitacijsko svetovanje) so namenjene podpori pripadnikom romske skupnosti pri načrtovanju izobraževalne ali zaposlitvene kariere. V Kariernih središčih lahko Romi samostojno ter ob pomoči svetovalcev dostopajo do vseh pripomočkov za samostojno iskanje zaposlitve in za vodenje kariere, vključujejo se v seminarje in programe socialne aktivacije, pripravljajo za zaposlitvene razgovore (ena oseba je lahko obravnavana večkrat, zavod beleži vsak obisk posamezne osebe).

Vsak posamezni sklop predstavlja širok nabor različnih aktivnosti/programov/storitev. Učinkovito spodbujanje zaposlovanja pripadnikov romske skupnosti se lahko doseže le ob sinergiji učinkov vseh ukrepov države na trgu. Tako naravnani ukrep »Vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela« v NPUR predstavlja splošni integracijski ukrep, ki pa se glede na stanje in gibanje na trgu dela lahko stalno dopolnjuje z novimi aktivnostmi/programi/storitvami. S sprejemom novih aktivnosti/programov/storitev se pripadnikom romske skupnosti povečujejo možnosti za vključitev v primerno usposabljanje (tudi v konkretnem delovnem okolju) in izobraževanje, socialno in delovno vključenost ter možnosti za prehod v zaposlitev.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 2.2.1.1: Zmanjšanje števila brezposelnih Romov in povečanje njihove zaposljivosti	Vključevanje Romov v ukrepe države na trgu dela za obdobje do 2030: – sklop APZ; – sklop Storitev za trg dela; – sklop Karierna središča.	MDDSZ, ZRSZ	Do 2030.	Integralni proračun (MDDSZ) in del sredstev ESS (skupna okvirna višina sredstev: 1,5 mio. evrov, od tega pribl. 25 % sredstev ESS, ostalo integralni proračun. Sredstva so načrtovana v okviru programov za vse brezposelne osebe, in ne posebej za Rome, kljub temu se ocenjuje, da bo za potrebe Romov porabljenih približno 1,5 mio. evrov).	Število Romov in Rominj, vključenih v aktivnosti ukrepov. Število izhodov v zaposlitev.

Obrazložitev:

Ugotovitve s terena kažejo, da večina pripadnikov romske skupnosti prekine svoje izobraževanje še pred zaključkom osnovne šole. Posledično imajo zelo majhne možnosti učinkovitega vstopa na trg dela. Upošteva se navedeno, specifični način življenja in interni vrednostni sistem, ki je uveljavljen znotraj večjega dela romske skupnosti, prispevajo k temu, da si po koncu šolanja v glavnem ne iščejo zaposlitve oziroma drugih oblik usposabljanja. Okolje, v katerem pripadniki romske skupnosti prebivajo, ni spodbudno za razvoj osebne rasti in krepitev kompetenc, kar posledično vodi v posameznikovo občo pasivizacijo in neaktivnost. Specifičen način življenja (preživetje, vezano na odvisnost od denarnih socialnih pomoči) in vrednostni sistem jim ne omogočata seznanjanja z zaposlitvenimi in izobraževalnimi možnostmi, ki jih ponujajo izobraževalne ustanove in trg dela.

Vsi trije ukrepi delujejo v smeri motivacijskega, kompetenčnega, izkustvenega in praktičnega spodbujanja ter podpiranja pripadnikov romske skupnosti za prevzemanje aktivnejše vloge za izboljšanje svojih zaposlitvenih možnosti in socialno ekonomskega položaja ter za uspešno vključevanje na trg dela.

3. PODROČJE SOCIALNEGA VARSTVA, SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA, ZAŠČITA OTROK, ŽENSK IN MLADIH

3.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev - ZUPJS (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19 in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o socialnovarstvenih prejemkih - ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18).
- Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 10/08 – ZVarDod, 71/08, 98/09 – ZIUZGK, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 59/19 in 81/19 – ZSDP-1C).
- Zakon o socialnem varstvu - ZSV (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19 in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (Uradni list RS, št. 64/18).
- Zakon o enakih možnostih žensk in moških - ZEMŽM (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A, 33/16 – ZVarD in 59/19).
- Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju - ZJIMS (Uradni list RS, št. 42/10 in 21/18 – ZNOrg).
- Družinski zakonik (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C in 200/20 – ZOOMTVI).
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08, 68/16 in 54/17 – ZSV-H).
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2021–2030 – v pripravi.
- Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (Uradni list RS, št. 15/18).
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških do 2030 – v pripravi.
- Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (Uradni list RS, št. 90/13) idr.

Na področju socialnega varstva so Romi obravnavani kot ena izmed posebej ranljivih skupin prebivalstva, ki v okviru ukrepov za zmanjševanje tveganja revščine in povečanja socialne vključenosti socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva potrebuje tako integracijske kot usmerjene ukrepe, katerih cilj je socialna aktivacija Romov in njihova kakovostnejša, hitrejša in lažja integracija v družbo. Kot ena od ciljnih skupin so Romi vključeni v vse strateške in programske dokumente na tem področju. Tako bodo vključeni tudi v predvidoma leta 2021 sprejeto Resolucijo o Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2021–2030, katere eden od ciljev je zmanjšati tveganje revščine in povečati socialno vključenost socialno prikrajšanih in ranljivih skupin prebivalstva. Ker so Romi med najbolj ranljivimi družbenimi skupinami, zlasti pa romski otroci in mladostniki, je njihovo tveganje za zdrs v revščino (transgeneracijski prenos revščine) zelo veliko.

Na tem področju so se že v preteklem obdobju izvajali ukrepi in aktivnosti, ki so bili vključeni v NPUR 2017–2021. MDDSZ je sofinanciral socialnovarstvene programe socialnega vključevanja Romov, v okviru katerih je bil poudarek na vključevanju mladih in socialni aktivaciji vseh generacij romskih žensk. MDDSZ je sofinanciral in spremljal izvajanje aktivnosti tudi v okviru 7 večnamenskih romskih centrov, ki so vzpostavljeni in delujejo v sedmih občinah, kjer živijo Romi. MDDSZ ocenjuje, da je v prihodnje treba povečati obseg sredstev, namenjenih sofinanciranju socialnovarstvenih programov in spodbuditi širitev tovrstnih programov tudi v okolja, kjer prebiva večje število Romov in kjer se po takih programih kažejo potrebe, a se zaenkrat programi tam še ne izvajajo, za kar si bo MDDSZ v prihodnje tudi prizadeval.

V preteklem obdobju je bil bistven premik narejen tudi na področju boja proti trgovini z ljudmi oziroma v zvezi s pojavom t. i. prisilnih, dogovorjenih in zgodnjih »porok« romskih otrok, saj so bile jasno določene usmeritve delovanja vseh pristojnih institucij na tem področju, močno se je okrepilo povezovanje in sodelovanje institucij tako v okviru samih postopkov obravnave konkretnih primerov kot tudi in predvsem v okviru preventivnega delovanja. Začela se je krepiti tudi ozaveščenost pripadnikov romske skupnosti na tem področju.

V Sloveniji deluje 16 območnih centrov za socialno delo (v nadaljnjem besedilu: CSD) in 62 njihovih lokalnih enot. Območja, poseljena s pripadniki romske skupnosti, pokriva približno tretjina lokalnih enot CSD-jev. Na manjših enotah CSD so strokovni delavci običajno razporejeni na več različnih delovnih področjih; delo je običajno razporejeno tako, da z Romi dela več strokovnih delavcev. Poleg lastnih nalog in obveznosti se na CSD-jih izvajajo tudi naloge koordinacije z drugimi institucijami (občinami, šolami, izobraževalne institucije in organizacije na področju izobraževanja odraslih, zavod za zaposlovanje, zdravstveni dom, policija, vrtci, društva in druge NVO idr.). Na območjih, kjer biva večje število Romov, so na CSD-jih od leta 2004 dalje, upoštevaje kadrovske načrte ter možnosti, zaposluje dodatne strokovne delavce¹⁴, ki se specializirano ukvarjajo s celostno obravnavo socialnih problematik, s katerimi se srečujejo tam živeči pripadniki romske skupnosti. Specializirana in celostna obravnava romske populacije in romskih tematik pomeni terensko delo s posamezniki in romskimi družinami v njihovem okolju in obsega široko paleto aktivnosti, ki segajo od podpore pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, neposrednega dela z otroki pri vzgoji, nudenja pomoči otrokom in mladostnikom pri delu za šolo, pomoči družini pri gospodinjstvu ter učenju različnih veščin, potrebnih za vsakdanje življenje, opolnomočenje in uspešnejšo integracijo v širšo skupnost.

Po zakonu, ki ureja področje socialnega varstva, CSD-ji izvajajo več vrst socialnovarstvenih storitev, ki morajo biti dostopne vsakemu posamezniku, družini in skupini pri reševanju osebnih stisk, pri nudenju oskrbe, varstva, vzgoje in usposabljanja. Pravice do storitev se uveljavljajo po načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik za vse upravičence pod pogoji, ki jih določa zakon, in po načelih socialne pravičnosti. Pripadniki romske skupnosti pri uveljavljanju pravice do socialnovarstvenih storitev niso posebej obravnavani v smislu pozitivne diskriminacije.

Zakon, ki ureja socialnovarstvene prejemke, opredeljuje denarno socialno pomoč (v nadaljevanju: DSP) kot socialnovarstveni prejemek, namenjen tistim posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati. Z DSP se upravičencu zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. Pravico do DSP lahko uveljavi upravičenec, ki si preživetja *»ne more zagotoviti sam z delom, s pravicami iz dela ali zavarovanja, z dohodki iz premoženja in iz drugih virov oziroma z nadomestili ali prejemki po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati, ali na drug način, določen s tem zakonom, ima pravico do denarne socialne pomoči v višini in pod pogoji, določenimi s tem zakonom in z zakonom, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev«* oziroma osebe, ki si *»zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati, in so uveljavljale pravico do denarnih prejemkov po drugih predpisih in pravico do oprostitev in olajšav po tem zakonu ter izpolnjujejo druge pogoje po tem zakonu in po zakonu, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev«*. Evidenci o etnični oziroma nacionalni pripadnosti in (samo)opredelitvi se ne vodita, vendar je glede na ocene organizacij, ki kontinuirano delajo s pripadniki romske skupnosti na terenu mogoče oceniti, da sta preživetje in gmotno stanje večine pripadnikov romske skupnosti, živečih v Republiki Sloveniji, v veliki meri odvisna od socialnih transferjev, še posebej od DSP-jev in otroških dodatkov.

Direktorat za socialne zadeve na MDDSZ vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje socialnovarstvenih programov. Med devetimi področji je posebna točka razpisa (točka 8) namenjena programom za preprečevanje socialne izključenosti Romov, kamor sodijo programi dnevnih centrov za otroke in mladostnike, informiranje in svetovanje ter delo na terenu. Socialnovarstveni programi so namenjeni preprečevanju in reševanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva (in v določenih primerih vzdrževanju sprejemljivega socialnega stanja posameznikov, pri katerih ne gre pričakovati rešitve težav) in so dopolnitev socialnovarstvenim storitvam in ukrepom.

¹⁴ Na petih enotah CSD so take štiri polovične zaposlitve, na eni enoti CSD-ja pa sta dva strokovna delavca (polna zaposlitev) zaposlena za pomoč in delo z Romi.

3.2 Cilji in ukrepi na področju socialnega varstva in socialnega vključevanja

3.2.1 Strateški cilj: Izboljšane pripravljenosti pripadnic in pripadnikov socialno ogroženih in ranljivih skupin za vstop na trg dela ter okrepitev njihove opolnomočenosti

Kazalnik: Aktivnejši in okrepljen obseg dela s pripadniki romske skupnosti na področju približevanja trgu dela, opolnomočenosti in zmanjševanja tveganja revščine preko sofinanciranja dodatnih programov, namenjenih krepitvi njihovega socialno-ekonomskega položaja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.1.1: Okrepitev obsega vključenosti pripadnic in pripadnikov romske skupnosti v programe socialne aktivacije CILJ 3.2.1.2: Boljša pripravljenost prejemnikov DSP na vstop na trg dela skozi vključevanje v programe psihosocialne rehabilitacije, socialne aktivacije in aktivne politike zaposlovanja	1. Sofinanciranje programov socialne aktivacije.	MDDSZ	2021–2027 in 2028–2031	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ) in sredstva iz ESS+.	Število sofinanciranih programov socialne aktivacije.
	2. Sofinanciranje programov socialne aktivacije za romske ženske.				Število sofinanciranih programov, namenjenih socialni aktivaciji romskih žensk.
					Število pozitivnih izhodov Rominj, vključenih v programe socialne aktivacije.

Obrazložitev:

Številni pripadniki romske skupnosti so, sploh, ko živijo strnjeno v delih naselja in še posebej v primerih, ko živijo v romskih naseljih, v večini primerov dokaj slabo vključeni v širše družbeno okolje. Posledično znotraj svojih skupnosti oblikujejo in delujejo skladno z lastnimi sistemi norm in vrednot ter praks in vedenj, ki se lahko razlikujejo od sistema norm in vrednot v večinski družbi. V teh sistemih izobrazba in zaposlitev pogosto nista posebej cenjeni, zaradi česar sta (ob upoštevanju težav z razumevanjem uradnega jezika) osipništvo in prekinitvev izobraževanja že pred zaključkom osnovne šole ter opustitev izobraževanja pogosta pojava. Manko izobrazbe jim zelo zmanjša možnosti zaposlitve, zaradi česar postane njihovo preživetje in preživljanje družin odvisno od alternativnih oblik zaslužka ter v največji meri v odvisnost od pravic iz javnih sredstev (tj. socialnih transferjev). Taki vzorci življenja imajo navadno za posledico zelo nizek socialno-ekonomski položaj posameznikov in družin, visoko stopnjo tveganja revščine ter veliko nevarnost medgeneracijskega prenosa revščine.

Romske ženske znotraj romske skupnosti (poleg romskih otrok) predstavljajo najbolj ranljivo podskupino znotraj ranljive družbene skupine. V večinoma patriarhalni družbeno-družinski strukturi so romske ženske večinoma omejene na socialni vlogi mater in gospodinj. Glede na navedeni družbeni vlogi, ki jim je pripisana in ki naj bi jo (mlade) Rominje začele prevzemati že zelo zgodaj v življenju, redke sploh zaključijo osnovo šolo. S prekinitvijo šolanja, prevzemom zgolj

vlog gospodinj in mater (in ne tudi zaposlenih oseb), padejo v močno podrejen položaj v skupnosti, ki jim zelo omeji možnosti samostojnega življenja ali bega iz nevdržnih razmer, saj zaradi omejenih stikov z zunanjim svetom v glavnem niti ne poznajo svojih možnosti in pravic. Ker so v tako ranljivem položaju in so hkrati zaradi svojih vlog najpomembnejši dejavnik primarne socializacije otrok, je dodatno pozornost znotraj socialno-aktivacijskih ukrepov treba posvetiti prav opolnomočenju romskih žensk

V prizadevanjih nuditi Romom in Rominjam (kot eni od najbolj ranljivih družbenih skupin) pomoč v prizadevanjih za izboljšanje svojega socialno-ekonomskega položaja, je MDDSZ v obdobju od leta 2017–2022 s pomočjo sredstev iz Evropskega socialnega sklada s ciljem opolnomočenja različnih ranljivih družbenih skupin (med katere sodijo tudi pripadniki romske skupnosti) in njihovega približevanja trgu dela sofinanciralo izvedbo petih javnih razpisov za sofinanciranje programov socialne aktivacije (v nadaljnjem besedilu: SA). Tako v obdobju 2019–2022 v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje projektov SA že sofinancira sklop programov SA, ki je namenjen neposredno Rominjam. Zaradi pozitivnih učinkov in dobrega odziva vključenih ter terena, si bo ministrstvo tudi v prihodnji finančni perspektivi (2021–2027), v primeru razpoložljivosti sredstev za izvedbo javnih razpisov na področju SA zagotovljen iz ESS+, prizadevalo zagotoviti sofinanciranje projektov SA, namenjenih pripadnikom in pripadnicam romske skupnosti oziroma spodbujanju njihovega približevanja in vključevanja na trg dela.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.1.3: Zmanjševanje obstoječih dolgov in preprečevanje nastanka novih dolgov do ponudnikov javnih storitev (npr. komunala, elektrika, voda idr.)	Sklepanje dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike preko krepitve obsega izplačil denarne socialne pomoči v naravi in izvajanja finančnega opismenjevanja (s ciljem dolžnikovega poplačila dolgov do ponudnikov javnih storitev (npr. komunale, elektrike, vode idr.))	MDDSZ	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Ocena CSD-jev, drugih institucij in predstavnikov romske skupnosti glede izboljšanja stanja na področju poplačila dolgov družin.

Obrazložitev:

Ker pomemben vidik opolnomočenja in izboljšanja socialno-ekonomskega položaja predstavlja tudi ureditev posameznikovih (oziroma družinskih) bivanjskih/stanovanjskih razmer, si bo MDDSZ v obdobju do leta 2030 prizadeval oblikovati in prirediti izvajati ukrep sistemsko zagotovljene možnosti plačevanja in poplačila dolgov posameznikov za javne storitve (npr. komunala, elektrika, voda itd.) iz naslova denarne socialne pomoči. Gre za sistemski ukrep MDDSZ, ki ni usmerjen samo na Rome, in se je začel izvajati že v letu 2021; z njim se bo nadaljevalo tudi v obdobju veljavnosti NPUR 2021–2030.

Trenutna socialnovarstvena zakonodaja (38. člen ZSVarPre) namreč določa, da se denarna socialna pomoč praviloma izplača v denarju, v utemeljenih primerih pa se lahko deloma ali v celoti izplača v naravi oziroma t. i. funkcionalni obliki (boni, naročilnice, plačila računov itd.). ZSVarPre zdaj preko

izplačila v naravi (navedeno uredi CSD), omogoča izplačevanje oziroma nakazovanje denarne socialne pomoči tudi neposredno izvajalcu storitve gospodarske javne službe, vendar le v utemeljenih primerih v skladu s prosto presojo CSD. Utemeljeni primeri izplačevanja v funkcionalni obliki obstajajo, kadar obstaja velika verjetnost, da posameznik oziroma družina denarnega prejema ne bo namenila za namen preživetja in bo zato ogrožena socialno ekonomska varnost posameznika oziroma družine, kot npr. alkoholizem in druge oblike zasvojenosti in podobno. Razloge za izplačilo v funkcionalni obliki mora CSD v odločbi obvezno obrazložiti, pri čemer se le-ta lahko izplača le za namen pokrivanja stroškov, katerim je ta namenjena (npr. za plačilo hrane, plačilo položnic – elektrika, ogrevanje, ipd.), in ne npr. za plačilo velikih zneskov neporavnanih dolgov. Odločitev o izplačilu v funkcionalni obliki mora biti podkrepljena z listinami oziroma dokazili, ki utemeljujejo tako odločitev in podpirajo denarni tok. Izplačilo denarne socialne pomoči v funkcionalni obliki skladno z zakonskimi določbami tako pomeni plačevanje računov v imenu in na račun stranke, izdajo naročilnic za konkretno blago in podobno, ob predhodni obrazložitvi oziroma utemeljitvi odločitve v konkretni odločbi (in torej ne samo na podlagi predloga stranke).

Ugotavlja se, da obstaja težava neplačevanja osnovnih storitev izvajalcev javnih gospodarskih služb (odpadkov, vode, kanalščine itd.) in vzgojno-izobraževalnih zavodov (vrtec, šole) s strani nekaterih prejemnikov denarne socialne pomoči. Nekateri sčasoma razvijejo navado, da prenehajo s plačevanjem tistih stroškov, za katere ocenijo, da se ne bo nič drastičnega zgodilo, če jih ne bodo poravnali (na primer plačilo vrtca ali prehrane v šoli), ali pa da se niso pripravljeno/zmožni odreči nekaterim navadam oziroma razvadam, osnovne mesečne stroške pa na ta račun pustijo neporavnane. Določeni posamezniki oziroma družine imajo tudi slabo znanje/zmožnost upravljanja in razporejanja razpoložljivih virov ter odpor do institucij oziroma formalnih služb. Zato se z namenom ekonomičnega upravljanja in razporejanja denarne socialne pomoči in namenske porabe denarne socialne pomoči, z **novim odstavkom 38. člena ZSVarPre** predlaga, da uporaba prostega preudarka pri dodelitvi denarne socialne pomoči v naravi ni mogoča oziroma **da se denarna socialna pomoč vedno izplačuje tri mesece v naravi, če pri upravičencu obstaja dolg do javnih gospodarskih služb oziroma vzgojno-izobraževalnih zavodov**. Tako v predlaganem trimesečnem roku CSD upravičencu nudi potrebne socialnovarstvene storitve, ki posamezniku oziroma družini omogočajo lažje reševanje osebne in ekonomske stiske. CSD pa bodo skladno s 35. členom ZSVarP tudi intenzivneje pristopali k sklepanju dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike, v okviru katere bodo naslovili reševanje finančnega opismenjevanja s ciljem dolžnikovega poplačila dolgov do ponudnikov javnih storitev.

3.2.2 Strateški cilj: Izboljšanje socialne vključenosti pripadnikov in pripadnic romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, v družbene procese in širše družbeno okolje

Kazalnik: Aktivnejši in bolj razširjen obseg dela s pripadnicami in pripadniki romske skupnosti na področju njihovega opolnomočenja, socialnega vključevanja in zmanjševanja tveganja revščine preko izboljšane dostopnosti, dosegljivosti in obsega socialnovarstvenih programov in storitev, namenjenih naslavljanju navedenih izzivov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.2.1: Krepitev in izgradnja medsebojnega zaupanja ter sodelovanja med Romi in širšo lokalno skupnostjo, v kateri bivajo,	1. Sofinanciranje mreže javne službe na področju	MDDSZ	Do 2030. 2021–2027 in 2028–2031	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ) in sredstva iz ESS+.	Število socialnovarstvenih ¹⁶ programov, ki so namenjeni

¹⁶ Sofinancirani bodisi zgolj proračunov Republike Slovenije, bodisi tudi iz sredstev ESS+.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
preko krepitve njihovega vključevanja v širšo družbo	<p>socialnovarstvenih programov.</p> <p>2. Sofinanciranje socialnovarstvenih programov, namenjenih opolnomočenju ter spodbujanju socialnega vključevanja pripadnic in pripadnikov romske skupnosti</p> <p>3. Ponovna vzpostavitev in okrepitev mreže večnamenskih romskih centrov.</p> <p>4. Sofinanciranje aktivnosti¹⁵ večgeneracijskih centrov za socialno vključevanje Romov.</p>				<p>opolnomočenju in vključevanju v širše družbeno okolje in so namenjeni pripadnikom romske skupnosti.</p> <p>Število vzpostavljenih večnamenskih romskih centrov.</p> <p>Število izvedenih aktivnosti v večnamenskih romskih centrih.</p> <p>Število večgeneracijskih centrov, ki izvajajo aktivnosti za krepitev socialne vključenosti Romov (5).</p> <p>Število ur aktivnosti, namenjenih socialni vključenosti Romov.</p>

Obrazložitev:

Temeljni izziv za vse dimenzije naslavljanja romske problematike v Republiki Sloveniji predstavlja njihova socialna vključenost v širšo skupnost. Pogosto vzporedno življenje romskih in večinskih lokalnih družbenih skupnosti vodi v najboljšem primeru do pomanjkanja komunikacije in (bolj ali manj za obe skupnosti znosnega) vzporednega življenja večinske in manjšinske skupnosti ter v najslabšem primeru do ustrahovanj, konfliktov in (fizičnih) konfrontacij. Konflikti, ki nastanejo zaradi nerazumevanja in ne sprejemanja manifestacij vedenjskih vzorcev med večino in manjšino, na dolgi rok povzročajo izoblikovanja stereotipov

¹⁵ Tj. tistih aktivnosti VGC-jev, ki so predvsem namenjene socialnemu vključevanju romskih družin, zlasti žensk, otrok in mladostnikov.

in predsodkov, ki se prenašajo iz generacije v generacijo med obema skupnostma, in generirajo ter ohranjajo nezaupanje in nesodelovanje med pripadniki obeh skupnosti.

V prizadevanjih, da bi se omogočilo pripadnikom romske skupnosti učinkovitejše vključevanje v družbo, skupaj s spodbujanjem izgradnje zaupanja in sodelovanja z lokalnimi večinskimi skupnostmi, ne da bi bili Romi pri tem prisiljeni v izgubo lastne kulturne identitete, je treba podpreti projekte in institucije, ki delajo na tem področju. Romom je treba omogočiti seznanjanje z možnostmi, ki jih posamezniku, družini in skupnosti ponuja vključevanje v večinsko družbo za življenje, rast in razvoj ter jih spodbuditi k vključevanju v aktivnosti, v katerih sodelujejo pripadniki večinske družbe, so značilne za delovanje družbe kot celote in posamezniku ter skupnosti omogočajo prevzemanje aktivne vloge v izgradnji družbe oziroma njenega razvoja.

MDDSZ preko vsakoletnih javnih razpisov redno financira socialnovarstvene programe iz vsakoletnih proračunskih sredstev. Med slednje sodijo tudi programi socialnega vključevanja Romov, za katere si ministrstvo prizadeva, da bi jih bilo na področju dela z Romi čedalje več, s čimer bi se še okrepila njihova razpoložljivost, dosegljivost in dostopnost Romom. V evropski finančni perspektivi 2014–2020 so se na področju sofinanciranja socialnovarstvenih programov izvajali projekti vzpostavitve večnamenskih romskih centrov (VNRC) ter večgeneracijskih centrov (VGC).

VNRC-ji so pripadnikom romske skupnosti nudili aktivnosti z vsebinami za:

- krepitev socialno-ekonomskega položaja pripadnikov romske skupnosti (pridobivanja novih znanj in kompetenc, ki omogočajo uspešnejši nastop na trgu dela ipd.),
- dvig kakovosti življenja,
- spodbujanje in krepitev vključevanja v širšo skupnost in
- vzpostavljanje zaupanja in sodelovanja z večinskim prebivalstvom.

Nekateri VNRC so vzpostavljeni znotraj in nekateri izven romskih naselij – skladno z željami lokalnih Romov in oceno izvajalcev o tem, kje bi ti imeli največji doseg in učinek. VNRC so med bili Romi dobro sprejeti. Aktivnosti, ki se izvajajo v njih in pokrivajo raznovrstne praktične zdravstvene, kulturne, izobraževalne, socialne, varnostne, integracijske, družbeno aktivacijske, prostočasne, povezovalne in reintegracijske vsebine, se udeležujejo vse starostne Romov. V obdobju evropske finančne perspektive 2021–2027 si bo MDDSZ (v kolikor bo imel del sredstev za izvedbo javnih razpisov na področju socialnega vključevanja zagotovljen iz ESS+) prizadeval za ponovno vzpostavitev¹⁷ mreže VNRC in njeno razširitev na 19 tovrstnih delujočih centrov, ki bi delovali na vseh osrednjih območjih zgoščene poselitve Romov tako v urbanih kot na ruralnih območjih. Za uspešnejše in intenzivnejše delo z Romi se načrtuje, da bi v vsakem VNRC bili zaposleni vsaj dve osebi. Romski koordinator, ki bo usmerjal celotno delovanje večnamenskega centra, bo tesno sodeloval z vsemi ostalimi deležniki pri reševanju romskih vprašanj in izzivov. Koordiniral bo aktivnosti znotraj centra, intenzivno sodeloval z vsemi drugimi deležniki, ki izvajajo aktivnosti za izboljšanje situacije romske populacije (CSD, ZRSZ, zdravje, kultura, izobraževanje) in zagotavljal ter spodbujal povezovanje z lokalno skupnostjo. Celoten sistem bo upošteval strateške dokumente na področju Romov.

Večgeneracijski centri (v nadaljnjem besedilu: VGC-ji), vzpostavljeni na območju bivanja romskih skupnosti, v okviru svojih programov Rome načrtno vključujejo v aktivnosti centrov tako zaradi krepitev njihovih kompetenc kot tudi (in predvsem) njihovega socialnega vključevanja ter povezovanja z drugimi obiskovalci

¹⁷ Glede na to, da gre za projektno financiranje, ni pričakovati, da bi upravičenec (MDDSZ) lahko zagotovil kontinuirano in neprekinjeno delovanje trenutno delujočih VNRC-jev tudi v obdobju po zaključku projekta in do izbora izvajalcev na novem javnem razpisu.

centrov, v čemer dopolnjujejo aktivnost VNRC-jev. Med Romi je pogosto zaznati izrazito nizko izobrazbeno strukturo, ki predstavlja oviro pri iskanju in pridobivanju zaposlitve, oblikovanju zdravega življenjskega sloga in posledično pri aktivnem vključevanju v družbo. Eno ključnih orodij za izboljšanje stanja je zato raznovrstno izobraževanje. Ker praviloma zgodaj zaključijo s formalnim izobraževanjem, je prav neformalno učenje prepoznano kot učinkovit način pridobivanja znanja in izkušenj. VGC-ji skrbijo za učno pomoč otrokom in mladostnikom, počitniško varstvo, športne in družabne igre, Rome vključujejo v vse druge aktivnosti in tudi prostovoljstvo. VGC-ji predstavljajo tudi prostor, kjer se skozi aktivnosti združujejo in povezujejo romski in drugi uporabniki, kar prispeva k boljšemu vključevanju Romov v lokalnem okolju. Aktivnosti VGC-jev so za Rome pomemben del njihovega osebnega in socialnega razvoja, preventivni mehanizem na področju zdravja, odnosov in prispevanja družbi. Za doseganje dolgotrajnih učinkov se morajo takšne aktivnosti zagotavljati kontinuirano. Zaradi prepoznanega pozitivnega vpliva njihovega vključevanja v aktivnosti VGC želi MDDSZ tudi v prihodnji finančni perspektivi zagotoviti sofinanciranje teh centrov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.2.2: Krepitev vloge in izboljšanje položaja romskih žensk in deklet	Javni razpis za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, katerih namen je odkrivanje, odpravljanje oziroma preprečevanje neenakosti spolov, spodbujanje enakosti spolov oziroma ustvarjanje enakih možnosti žensk in moških na različnih področjih, osveščanje in informiranje o enakosti spolov oziroma enakih možnostih žensk in moških ter svetovanje in varovanje pravic v primerih neenakosti glede na spol.	MDDSZ	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Število sofinanciranih programov nevladnih organizacij, namenjenih krepitevi vloge in izboljšanju položaja romskih žensk in deklet tako v družbi kot v družini.

Obrazložitev:

Glavni cilj javnega razpisa je sofinanciranje projektov, ki bodo izvajali dejavnosti, namenjene preseganju spolnih stereotipov in opolnomočenju različnih ranljivih skupin žensk. V okviru razpisa se bodo lahko prijavile tudi nevladne organizacije, ki bodo naslavljale romske ženske kot eno najbolj ranljivih družbenih podskupin znotraj romske skupnosti. Ukrep bo relevanten, če bodo izbrani projekti, ki se nanašajo na to podskupino. Izvedba ukrepa se bo spremljala vsako leto.

3.2.3 Strateški cilj: Izboljšanje razpoložljivosti in pestrosti ter zagotavljanje dostopnosti in dosegljivosti socialnovarstvenih storitev in programov, namenjenih krepitvi socialno-ekonomskega položaja vključenih

Kazalnik: Aktivnejši in bolj razširjen obseg dela s pripadniki romske skupnosti na področju njihovega opolnomočenja, socialnega vključevanja in zmanjševanja tveganja revščine preko izboljšane dostopnosti, dosegljivosti in obsega socialnovarstvenih programov in storitev, namenjenih naslavljanju navedenih izzivov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
<p>CILJ 3.2.3.1: Izboljšana dosegljivost (cenovna dostopnost) socialnovarstvenih storitev in programov uporabnikom ne glede na njihov socialni položaj</p> <p>CILJ 3.2.3.2: Izboljšana regionalna razpoložljivost in dostopnost socialnovarstvenih storitev in programov¹⁸</p>	<p>Preko boljšega točkovanja spodbuditi prijavitelje¹⁹ k prijavi izvajanja socialnovarstvenih programov, namenjenih pripadnicam in pripadnikom romske skupnosti</p>	MDDSZ	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MDDSZ).	Pokritost vseh regij, kjer v večjem številu zgoščeno prebivajo pripadniki romske skupnosti, s socialnovarstvenimi storitvami in programi, namenjenimi opolnomočanju, socialnemu vključevanju in zmanjšanju tveganja revščine.

Obrazložitev:

S ciljem doseganja izboljšane dosegljivosti (cenovna dostopnost) socialnovarstvenih storitev in programov uporabnikom ne glede na njihov socialni položaj in izboljšane regionalne razpoložljivosti ter dostopnosti storitev in programov se bo znotraj razpisa preko boljšega točkovanja spodbujalo prijavitelje k prijavi izvajanja socialnovarstvenih programov, namenjenih pripadnikom romske skupnosti. S tem se želi zagotoviti pokritost vseh regij, kjer v večjem številu zgoščeno prebivajo pripadniki romske skupnosti, s tovrstnimi storitvami in programi.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 3.2.3.3: Krepitev multidisciplinarnega pristopa za odpravljanje pojavov škodljivih	Ad hoc delovna skupina UN za spremljanje problematike begov	UN v sodelovanju z MDDSZ,	Do 2030.	V okviru rednih nalog in delno v okviru projekta Nacionalne platforme za Rome.	Redni sestanki delovne skupine.

¹⁸ Glede na predhodno obdobje (tj. 2014–2020).

¹⁹ Na vsakoletni javni razpis za sofinanciranje izvajanja socialnovarstvenih programov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
praks v romski skupnosti, kot so begi mladoletnih oseb v škodljiva okolja (t. i. zgodnje poroke) in prisilne poroke	mladoletnih oseb v škodljiva okolja (t. i. zgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti	MP, MIZŠ, MNZ, CIP-om, Vrhovnim državnim tožilstvom, CSD-ji, SRSRS, Društvom Ključ, Društvom Mozaik – društvo otrok itd.			Ocene pristojnih institucij in organizacij.

Obrazložitev:

Leta 2017 je bila oblikovana ad-hoc delovna skupina UN za pripravo protokola oziroma priročnika ukrepanja v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami oziroma obravnave begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (zgodnje »poroke«) in prisilnih porok v romski skupnosti, v kateri sodelujejo predstavniki pristojnih ministrstev (MDDSZ, MIZŠ, MP, MNZ), CIP, Vrhovnega državnega tožilstva RS, centrov za socialno delo (koordinatorji za preprečevanje nasilja v družini), SRSRS, Društvo Ključ, Društvo Mozaik – društvo otrok itd. V preteklem obdobju je bil v okviru delovne skupine in Nacionalne platforme za Rome pripravljen »Priročnik o prepoznavanju in ukrepanju v primerih zgodnjih in prisilnih porok v romski skupnosti«, na pobudo delovne skupine pa so bila na temo prisilnih porok izvedena tudi izobraževanja za zaposlene v pravosodju. Ocena vseh sodelujočih v delovni skupini je bila predvsem, da je ključno povezovanje institucij in organizacij, njihovo sodelovanje in redno izmenjevanje informacij in izkušenj, če želimo doseči učinkovitejše ukrepanje v tovrstnih primerih, tako preventivno kot v okviru obravnave posameznih primerov. Za izmenjavo informacij in izkušenj je srečevanje delovne skupine potrebno vsaj enkrat letno, glede na potrebe tudi večkrat letno, s posameznimi institucijami in organizacijami pa bo UN v stiku tudi pogosteje. V zvezi s pripravljenim priročnikom se bodo izvedle različne oblike usposabljanj in izobraževanj, zato se ta cilj in ukrep tesno povezujeta tudi s strateškim ciljem 9.2.3 in podrejenim ciljem 9.2.3.1 ter ukrepom v okviru tega cilja.

4. PODROČJE ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

4.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ, 64/17 – ZZDej-K in 36/19).

– Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja« (Uradni list RS, št. 25/16).

Pravice in dostop do preventivne in kurativne zdravstvene oskrbe veljajo enako za vse državljane Republike Slovenije. Cilji izboljšanja zdravstvenega stanja pripadnikov romske skupnosti kot ene izmed ranljivih skupin prebivalstva so skladni z izhodišči Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«, ukrepi, usmerjeni v izboljšanje zdravstvenega varstva Romov, pa so bili že v preteklem obdobju del nacionalnega programa na tem področju.

Ministrstvo, pristojno za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ), skrbi za socialno ogrožene, kamor nedvomno sodijo tudi pripadniki romske skupnosti. Gre za osebe, ki imajo tip zavarovane osebe »socialno ogroženi«. MZ zagotavlja finančna sredstva za doplačila, to je za t. i. »prostovoljno zavarovanje«, ki ga zavarovane osebe plačujejo zavarovalnicam. Po veljavnih predpisih namreč določenim skupinam zavarovanih oseb ni treba plačevati premije za prostovoljno zavarovanje, temveč zanje sredstva zagotavlja MZ.

MZ je v preteklem obdobju spremljal delo, ki ga opravljajo zdravstvene ustanove na območjih, kjer živijo Romi. Gre za posamezne aktivnosti v romskih naseljih, za zdravstvenovzgojno delo, ki ga opravljajo posamezni centri, in za delo patronažnih uslužbencev po romskih naseljih v sklopu njihovega rednega dela. MZ tudi vsako leto objavi *Javni razpis za sofinanciranje programov neposredne pomoči, svetovanja in oskrbe ranljivih, ogroženih oseb ter bolnikov z redkimi boleznimi*, ki jih izvajajo humanitarne organizacije. Vsebinam, ki so namenjene pripadnikom romske skupnosti, je namenjen Sklop 2, kjer se razpisujejo programi zdravstvenega varstva s poudarkom na zdravju romskih mladostnic, žensk in otrok.

V sodelovanju z MZ je Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljnjem besedilu: NIJZ) v letu 2019 izdal strokovno monografijo [Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti](#), katere namen je na podlagi razpoložljivih dokazov pojasniti vzroke za zdravstveno stanje Romov, prikazati aktualne kazalnike zdravja, predstaviti izbrane primere aktivnosti, namenjene izboljšanju zdravja Romov, ki so se izvajale od leta 2016, ter podati priporočila za izboljšanje zdravja Romov.

Objavljeni podatki o zdravju Romov kažejo na razlike zdravja Romov v primerjavi z ostalim prebivalstvom in pa tudi razlike v zdravju Romov v Pomurju in na Dolenjskem. MZ bo tako v prihodnjem obdobju vse dosedanje ugotovitve, tako ugotovitve raziskave NIJZ kot tudi ugotovitve izvajalcev različnih projektov, ki se izvajajo na terenu v romskih naseljih, upošteval pri načrtovanju nadaljnjih aktivnosti in ukrepov na tem področju.

Največje število Romov živi na območju območnih enot Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZZZS) Maribor, Murska Sobota in Novo mesto. Romi so v obvezno zdravstveno zavarovanje vključeni pod enakimi pogoji, na enakih zavarovalnih podlagah (ki izhajajo iz prvega odstavka 15. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (v nadaljnjem besedilu: ZZVZZ) in imajo enake pravice kot druge zavarovane osebe. Vse zavarovane osebe imajo pravico do zdravstvenih in zobozdravstvenih storitev, rehabilitacije, medicinskih pripomočkov, zdravil, zdraviliškega zdravljenja, prevoza z reševalnimi in drugimi vozili, načrtovanega zdravljenja v tujini, povračila potnih stroškov in drugih povračil stroškov. Le določene kategorije zavarovanih oseb so upravičene tudi do nadomestila plače za čas začasne nezmožnosti za delo.

Velik del romske populacije, ki izpolnjuje pogoje, določene z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), je obvezno zdravstveno zavarovan na podlagi 21. točke prvega odstavka 15. člena ZZVZZ (zavarovalna podlaga 099). O pravici do vključitve v obvezno zdravstveno zavarovanje po tej podlagi z

odločbo odloči center za socialno delo, pristojen po prebivališču osebe, evidentiranje obveznega zavarovanja se v evidencah ZZS izvede programsko na podlagi elektronske izmenjave podatkov, zavezanca za plačilo prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje je občina stalnega prebivališča.

Vlagatelj vloge za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev je upravičen do tega zavarovanja, če gre za osebo s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki ne izpolnjuje pogojev za zavarovanje po kateri drugi točki 15. člena ZZVZZ, izpolnjuje pa pogoje za denarno socialno pomoč, pri čemer se krivdni razlogi, zaradi katerih oseba sicer ne bi bila upravičena do denarne socialne pomoči, ne upoštevajo. Zavarovanje se začne s prvim dnevom naslednjega meseca po vložitvi vloge, za obdobje priznanje pravice, največ do enega leta. Vlagatelj mora poskrbeti za pravočasno vložitev vloge za podaljšanje pravice, saj sicer pride do prekinitve pravice in posledično do prekinitve obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Če določena oseba nima urejenega prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja ali ni upravičena do kritja doplačil iz proračuna, mora iz svojih sredstev poravnati delež stroškov, ki ni pokrit iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Romi, ki so zaposleni ali upokojeni, imajo prostovoljno zdravstveno zavarovanje večinoma urejeno. Romi, ki so upravičeni do denarne socialne pomoči, pa imajo z odločbo pristojnega CSD priznana tudi pravico do kritja doplačil iz proračuna.

Pravice in dostop do storitev zdravstvenega varstva, tako kurativnih kot preventivnih, so na nacionalni ravni enaki za vse državljane in državljanke Republike Slovenije. Strateške usmeritve in podlage na tem področju določa osrednji programski dokument, tj. Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«. Eno njenih glavnih izhodišč je zagotavljanje kakovostno in vsem dostopno javno zdravstvo, ki v središče postavlja uporabnika in izvajalca, si prizadeva za boljše zdravje in blagostanje za vse ter za zmanjšanje ne enakosti v zdravju, kar je še posebej pomembno v primeru Romov, kot ene izmed najbolj ranljivih skupin prebivalstva.

Osnovno izhodišče je, da Romi z urejenim zdravstvenim zavarovanjem pristopajo k zdravniku oziroma v zdravstveni sistem kot vse preostale zavarovane osebe. Če zdravstvenega zavarovanja nimajo, zdravstveni sistem v Sloveniji omogoča dostopnost nujne zdravstvene obravnave ne glede na status zavarovane osebe. Tako država omogoča, da do zdravnika v nujnih primerih pridejo tudi osebe, ki zaradi različnih zapletenih in nerešljivih okoliščin nimajo urejenega zdravstvenega zavarovanja.

MZ izvaja sistemske, specifične in projektne ukrepe za čim bolj učinkovito integracijo romskih otrok, mladostnikov in odraslih Romov v zdravstveni sistem.

MZ letno pripravi javni razpis za sofinanciranje programov neposredne pomoči, svetovanja in oskrbe ranljivih, ogroženih oseb ter bolnikov z redkimi boleznimi, ki jih izvajajo humanitarne organizacije. Poseben sklop je namenjen programom neposredne pomoči, ozaveščanja in svetovanja romskim mladostnicam, ženskam in otrokom, s ključnim namenom zagotavljanja kvalitetnejšega življenja in zdravja.

Cilji razpisa so: povečanje ozaveščenosti in izobrazbe o tveganju v nosečnosti mladostnic, zmanjšanje števila nosečnosti mladostnic, zvišanje števila Rominj z izbranim ginekologom, krepitev in razvoj programov pomoči, osredinjenih na zdravje romskih mladostnic, žensk in otrok, opolnomočenje navedenih skupin, opozarjanje na zdravju škodljive življenjske sloge, ustvarjanje podpornih okolij, zagotoviti večjo dostopnost svetovalnih razgovorov in nujenja pomoči napotitev na ustrezne institucije, spremljanje in informiranje, vzpostaviti in vzdrževati medsebojno sodelovanje med različnimi institucijami z namenom učinkovitejšega in hitrejšega reševanja problemov, terensko delo in svetovalna pomoč na mestih, kjer so romske mladostnice, ženske in otroci, z namenom doseganja skrite populacije, ustvarjanje novih zamisli.

V krajih z romsko populacijo so odzivni zdravstveni domovi, ki preko patronažnih služb, zdravstveno vzgojnih centrov in drugih organiziranih oblik izvajajo aktivnosti v romskih naseljih ter hkrati sodelujejo s CSD-ji, ambulantami za zdravstveno varstvo predšolskih otrok, ambulantami za zdravstveno varstvo šolskih otrok in mladine, ambulantami za zobozdravstveno varstvo otrok in mladine, ginekološkimi ambulantami ipd.

Kljub določenemu napredku, ki jih prinašajo ukrepi, se še vedno ugotavlja, da stanje ni zadovoljivo. Življenjski slog Romov je pogosto nezdrav – veliko kadijo, premalo se gibljejo, uživajo visokoenergetsko, s hranljivimi snovmi manjvredno in vitaminsko osiromašeno hrano, pijejo veliko kave. Med ključnimi zdravstvenimi težavami so: bolezn dihal, sladkorna bolezen tipa II, srčno-žilne bolezni, debelost (posebej pri otrocih), rakava obolenja, slabo duševno zdravje (depresije, stres, psihoze) in porast različnih odvisnosti (alkohol, igre na srečo, pomirjevala). Socialno-ekonomski položaj večine romskega prebivalstva v Sloveniji je slab, velik delež jih živi pod pragom revščine, v neustreznih življenjskih razmerah in z neurejeno infrastrukturo bivanja, kar se posledično odraža na slabšem zdravstvenem stanju.

Na področju zdravstvenega varstva se ugotavlja finančna in geografska nedostopnost, nerazumevanje in nemoč pri prehodu skozi zapleten sistem organizacije zdravstvenega varstva, neenakost pri obravnavi in nezaupanje pacientov – Romov do izvajalcev zdravstvenih storitev. Kar zadeva odnos žensk do ginekologov in reproduktivnega zdravja, je mogoče ugotoviti sramežljivost in zadržan odnos do ginekologov, tema kontracepcije je v večini družin tabu. Pogosto se omenja podrejen socialni položaj žensk v romski družbi in posledično negativen vpliv le-tega na njihovo samopodobo in zdravstveno stanje.

Ključni izzivi so:

- kontracepcija, pogovori o načrtovanju družine, rojstvu otrok – s tem povezanimi odgovornostmi, informiranje deklet pred prvo zanositvijo, pomoč dekletom, ki so že večkrat postale matere, redni pregledi pri ginekologih za ženske in mladostnice (veliko žensk predstavnic romske skupnosti nima izbranega ginekologa in se ne udeležuje preventivnih pregledov; prav tako se v zelo majhni meri (glede na pogosto prepoved partnerja) smejo odločati za uporabo katerikoli metod za preprečevanje neželene nosečnosti);
- pomen vnosa raznolike prehrane v vsakdanje življenje (veliko romskih družin se prehranjuje izrazito nezdravo, v prehrano vključujejo v veliki meri izključno osnovne ogljikove hidrate, nezdrave maščobe, velike količine soli; v svoji prehrani uporabljajo v veliki meri osnovne sladkorje, ki se pojavljajo v keksih, bonbonih in drugih sladkih prigrizkih, redkeje uživajo sadje in zelenjavo, otroci večkrat povedo, da še nikoli niso jedli npr. brokolija, cvetače in da doma nimajo sadja);
- pomen pitja vode (že dojenčkom se ponujajo sladke pijače, zelo zgodaj pijejo energijske napitke, gazirane sladke pijače idr.);
- osveščanja o pomenu dojenja na razvoj otroka;
- osveščanje ob rednih in zgodnjih obiskih pediatra in drugih specialistov z namenom preprečevanja motenj v duševnem in telesnem razvoju otrok;
- osveščanje o škodljivosti kajenja (osveščanje o škodljivosti kajenja in posledicah, ki jih ima kajenje, tako za aktivne kot za pasivne kadilce. Velika večina odraslih Romov kadi v notranjih prostorih, v prisotnosti otrok in drugih nekadilcev);
- škodljivost kajenja v obdobju nosečnosti in posledice na plod;
- večja dovzetnost za različne zdravstvene težave in nastanek kroničnih nenalezljivih bolezni (rak, sladkorna bolezen, povišan holesterol) kot posledica prepoznega prepoznavanja znakov bolezni in nezdravega načina življenja;
- težave v duševnem zdravju (osveščanje o pomenu stabilnega duševnega zdravja, informiranje o rednem jemanju terapije in obiskovanju izbranega psihiatra, tolmačenje zdravstvene dokumentacije, informiranje širše romske skupnosti o samem konceptu težav na področju duševnega zdravja (npr. o resnosti psihoz, depresije ipd.) in sodelovanje z zdravstvenimi domovi, skupnostnimi službami ter psihiatričnimi bolnišnicami; zagovorništvo in svetovanje);

- telesna vadba za ženske (zlasti ženske so praviloma izvzete iz kakršne koli telesne vadbe, ki ne vključuje gospodinjskih opravil oz. neposrednega dela z otroki, kar se odraža kot slaba telesna pripravljenost, mišična oslabeledost, kot tudi pojav različnih zdravstvenih težav; vnašanje rednih oblik organizirane in vodene vadbe za ženske);
- približati romsko kulturo zdravstvenemu osebju (velikokrat je odnos zdravstveno osebje-uporabnik (Rominja/Rom) enostranski. Prihaja do nerazumevanja, oz. napačnega razumevanja, tako z ene kot z druge strani; prav tako so pogosto zdravstveni delavci neinformirani o dejanskem stanju v družinah in pogosto enoznačno ocenjujejo in (ne)diagnosticirajo stanja pri Romih; potrebno bi bilo opraviti več terenskega dela in približati koncept zdravja romski populaciji);
- seminarji/posveti na temo dialoga med Romi in zdravstvenimi delavci ter predstavitve stanja iz terena.

4.2 Cilji in ukrepi na področju zdravstvenega varstva

4.2.1 Strateški cilj: Izboljšanje zdravja pripadnikov romske skupnosti

Kazalnik: Ocena (kvantitativna in/ali kvalitativna) MZ, pristojnih institucij na terenu in romske skupnosti glede izboljšanja zdravstvenega stanja pripadnikov romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 4.2.1.1: Povečati zaupanje pripadnikov romske skupnosti v institucije na področju zdravstvenega varstva in izboljšati dostopnost zdravstvenih storitev za pripadnike romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo	Povezovanje zdravstvenih služb, patronažne službe, zdravstvenovzgojnih centrov in drugih deležnikov s področja zdravja s predstavniki reprezentativnih romskih organizacij z namenom izboljšanja stanja na terenu.	MZ	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MZ) do 25.000 evrov letno.	Letno poročanje pristojnih institucij na terenu (npr. ZD, patronažne službe, centrov za krepitev zdravja itd.) – s poročanjem bodo seznanjene pristojne službe in delovna telesa. Izvedba letnega strokovnega posveta ali izobraževanja, usposabljanja ali konference v organizaciji MZ in izvedbi Romskega društva Romani union na lokacijah, kjer živijo Romi

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					<p>oziroma delujejo pristojne službe za Rome.</p> <p>Redne izobraževalne in kontaktne radijske vsebine (1x mesečno) s področja zdravja v izvedbi romskega radia Romica.</p>

Obrazložitev:

V okviru tega ukrepa bo šlo predvsem za izvedbo aktivnosti, kot so posveti, seminarji, izobraževanja, izpopolnjevanja, usposabljanja, radijske oddaje z zdravstveno tematiko in druge različne oblike dela znotraj romskih skupnosti

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 4.2.1.2: Odpravljanje zdravstvenih stisk in težav pripadnikov romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo in je stanje slabo	Programi neposredne pomoči v okoljih, kjer Romi živijo: programi ozaveščanja in svetovanja romskim mladostnicam, ženskam in otrokom s ključnim ciljem zagotavljanja kakovostnejšega življenja in zdravja.	MZ	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MZ) do 100.000 evrov letno.	<p>Letno poročanje nevladnih organizacij, ki so jim bila dodeljena sredstva na javnem razpisu, s poudarkom na analizi stanja ob začetku in koncu programa.</p> <p>Letna javna evalvacija vseh programov v organizaciji MZ in v izvedbi enega od izbranih izvajalcev na javnem razpisu MZ, ki</p>

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					izvaja program za Rome in ima status humanitarne organizacije.

Obrazložitev:

V okviru tega ukrepa bo šlo predvsem za izvedbo Javnega razpisa za humanitarne organizacije in evalvacijo, in sicer za projekte, ki se bodo izvajali v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti.

5. PODROČJE UREJANJA ROMSKIH NASELIJ IN DOSTOPA DO STANOVANJ

5.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDLS-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE).
- Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17).
- Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B, 108/09, 80/10 – ZUPUDPP, 43/11 – ZKZ-C, 57/12, 57/12 – ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14 – odl. US, 14/15 – ZUUJFO in 61/17 – ZUreP-2).
- Gradbeni zakon (Uradni list RS, št. 61/17, 72/17 – popr., 65/20 in 15/21 – ZDUOP).
- Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/06, 57/08, 36/11, 14/15 – ZUUJFO, 71/17, 21/18 – popr., 80/20 – ZIUOOPE in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20).
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt in 61/17 – ZUreP-2).
- Uredba o prostorskem redu Slovenije (Uradni list RS, št. 122/04, 33/07 – ZPNačrt in 61/17 – ZUreP-2).
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12 in 46/16).
- Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/03, 18/04 – ZVKSES, 47/06 – ZEN, 45/08 – ZVEtL, 57/08, 62/10 – ZUPJS, 56/11 – odl. US, 87/11, 40/12 – ZUJF, 14/17 – odl. US, 27/17, 59/19 in 189/20 – ZFRO).
- Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025 (Uradni list RS, št. 92/15).

Na podlagi ustavne ureditve in veljavne zakonodaje je za področje urejanja prostora in prostorsko načrtovanje na lokalni ravni in s tem tudi za urejanje romskih naselij pristojna občina. Pristojni državni organi občinam, ki imajo romska naselja, na različne načine nudijo usmeritve, strokovno pomoč in tudi sofinanciranje pri urejanju teh naselij. Ob tem tako občine kot državni organi upoštevajo ranljivost prebivalcev teh naselij in si skozi ukrepe, ki jih sprejemajo, prizadevajo za zagotavljanje enakih izhodiščnih možnosti teh prebivalcev ter tudi posameznikovo večjo udeležbo pri reševanju bivanjskih in stanovanjskih težav. Ker se občine glede na veljavno zakonodajo v primeru romskih naselij srečujejo s številnimi kompleksnimi izzivi, so bili v preteklosti na nacionalni ravni izvedeni nekateri strateški ukrepi, katerih cilji so bili opredeliti in obravnavati prostorske izzive teh naselij ter z opredelitvijo koncepta možnih pristopov pomagati usmerjati občine

pri njihovih nalogah in posledično prispevati k večjemu in hitrejšemu vključevanju Romov v družbo.

Občine so usmeritve, ki so bile pripravljene v preteklih obdobjih, bolj ali manj upoštevale, saj so se pri tem spoprijemale s številnimi kompleksnimi in vsakodnevnimi izzivi. Glede na to je Delovna skupina Vlade RS za obravnavo romske tematike, ki je bila ustanovljena julija 2020, v sodelovanju s predstavniki občin in romske skupnosti sistematično začela naslavljanje nekaterih sistemskih vprašanj, ki se nanašajo tudi na to vsebinsko področje ali pa nanj neposredno oziroma posredno vplivajo. Tako se je npr. delo v okviru ene od ožjih strokovnih podskupin usmerilo predvsem na urejanje premoženjskopравnih vprašanj zemljišč, na katerih stojijo romska naselja, kjer je zaradi neurejenosti teh vprašanj urejanje naselij oteženo ali celo nemogoče.

V zvezi z urejanjem teh naselij na obstoječih lokacijah Gradbeni zakon (v nadaljnjem besedilu: GZ), ki je v uporabi od 1. junija 2018 dalje, prinaša različne zakonske mehanizme za legalizacijo obstoječih objektov. Poleg rednih postopkov legalizacije, ki so bili možni že do sedaj (redna pridobitev gradbenega dovoljenja, redna sprememba prostorskih aktov), GZ omogoča legalizacijo manjših odstopanj s pridobitvijo uporabnega dovoljenja, ohranja možnost legalizacije za objekte izpred leta 1968, dodaja možnost legalizacije t.i. objektov daljšega obstoja, zgrajenih pred 1. januarjem 1998, in dodatno omogoča še legalizacijo po predpisih, ki so veljali v času gradnje objektov. GZ na ta način ponuja celovit nabor ukrepov, s katerimi je možno nasloviti različna pravna in dejanska stanja, ki botrujejo nelegalnosti objektov. Zagotovo bo nekaj od tega nabora pomagalo tudi pri legalizaciji objektov, v katerih živijo pripadniki romske skupnosti, a vseeno ravno pri njih ostaja več ovir na poti do legalizacije. Prva in največja ovira je dejstvo, da je tako kot za izvajanje rednih gradenj, treba izkazovati pravico graditi (primarno je to lastninska pravica). Druga ovira je dejstvo, da priprava dokumentacije, potrebne za legalizacijo, in plačilo s tem povezanih dajatev (komunalni prispevek in pa nadomestilo za degradacijo in uzurpacijo), še vedno predstavljata znaten finančni vložek. Tretja ovira je dejstvo, da vsa romska naselja nimajo zagotovljene komunalne infrastrukture, ki je potrebna, da bi se objekti nanjo priključili in tako izpolnili bistvene zahteve za njihovo uporabo, zlasti z vidika higienskih pogojev (pitna voda, odvajanje in čiščenje odpadne vode). Trenutno je v pripravi nov gradbeni zakon, kjer je posebej poudarjena tudi »pravica do spoštovanja doma«, ki je varovana v okviru pravice do nedotakljivosti stanovanja iz 1. odstavka 36. člena Ustave in na katero se sklicuje tudi Odločba Ustavnega sodišča št. UP – 619/17 z dne 14. februar 2019. Z novim gradbenim zakonom bo še nekoliko lažja legalizacija nedovoljenih gradenj, saj se načrtuje premik letnice, do katere je mogoča legalizacija, z leta 1998 na leto 2003.

V obdobju 2017–2018 je delovala Medresorska delovna skupina za reševanje prostorske problematike Romov, ki jo je vodil MOP. Ta skupina je identificirala potrebe in izzive pri urejanju romskih naselij in na področju izboljšanja bivanjskih razmer ter podala predloge zakonodajnih, organizacijskih, finančnih in drugih ukrepov, za katere je ocenila, da bi bili v prihodnje potrebni, da bi se izzivi na tem področju uspešno naslovili. Podrobna analiza stanja, identifikacija težav in predlogi rešitev na področju bivanjske problematike v romskih naseljih so bili podrobno predstavljeni v Zaključnem poročilu o delovanju Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov, št. 012-15/2017/366 z dne 17. januarja 2020, s katerim se je seznanila tudi vlada. Iz zaključnega poročila med drugim izhaja, da je delovna skupina s pomočjo vprašalnika za občine in ob uporabi podatkov iz javnih evidenc za potrebe priprave Pregleda stanja prostorske problematike po posameznih romskih naseljih v Sloveniji, zbrala podatke o romskih naseljih in v okviru tega pripravila tudi nabor romskih naselij v Sloveniji. Skladno z dodatnimi ukrepi, ki jih je konec decembra 2020 k takrat še veljavnemu NPUR 2017–2021 sprejela vlada, bodo ti ugotovljeni podatki vneseni v prostorski informacijski sistem, kar bo omogočalo pregled in dopolnitev pregleda stanja prostorske problematike po posameznih občinah in posameznih romskih naseljih ter v prihodnjem obdobju NPUR tudi pripravo predloga vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov. V okviru priprave Pregleda in analize dobrih praks urejanja prostorske problematike in bivalnih razmer Romov (ki je priloga k zaključnemu poročilu) so zbrane tudi različne prakse urejanja romskih naselij doma in v tujini, zbrani relevantni programi in projekti za Rome znotraj EU, ki so se izvajali in se še izvajajo, ter pripravljen nabor zavezujočih mednarodnih aktov, ki se navezujejo na minimalne standarde na stanovanjskem področju. Na podlagi navedenega so opredeljena ključna področja urejanja romskih naselij.

Po opravljenem delu te medresorske delovne skupine je MOP zavzel stališče, da poseben zakon za interventno urejanje romskih naselij ni potreben, saj bi nesistemske posegal na področje urejanja prostora in graditve, njegovo izvajanje pa bi postavilo v neenakopraven položaj ostale državljanke. Po dostopnih podatkih takšne ureditve tudi ne poznajo v nobeni evropski državi. MOP se zavzema, da se legalizacija romskih naselij izvaja v okviru priprave občinskih prostorskih načrtov (OPN) in njihovih sprememb in dopolnitev, sočasno s pripravo OPN in OPPN pa morajo lokalne skupnosti pripraviti tudi programe opremljanja kot podlago za izvedbo komunalne infrastrukture v vseh naseljih. Za ta namen so na voljo sredstva evropske kohezijske politike, za katera se morajo potegovati lokalne skupnosti na razpisih, prav tako pa so bila že v preteklosti in bodo tudi v prihodnje na voljo finančna sredstva iz državnega proračuna na področju regionalnega razvoja.

Po ugotovitvah medresorske delovne skupine, ki jo je vodil MOP, je večina romskih naselij, ki so jih lokalne skupnosti v okviru priprave OPN opredelile v svojem naselbinskem sistemu, že opremljenih s primarno komunalno infrastrukturo (vodovod, kanalizacija, elektrika), sekundarni razvod in priključitev posameznim uporabnikom pa je mogoč samo na podlagi izpolnjevanja pogojev iz veljavne gradbene zakonodaje (pravnomočno gradbeno in uporabno dovoljenje, na zahtevo investitorja in s sklenitvijo pogodbe o plačevanju stroškov). MOP je predlagal, da se na sistemski ravni omogočijo pogoji za neposredno odvajanje dela sredstev iz naslova socialnih transferov za financiranje komunalnih storitev, kar je skozi sklepanje dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike med pristojnim CSD in prejemnikom denarne socialne pomoči skladno z veljavno zakonodajo že omogočeno²⁰.

Delovna skupina je tudi menila, da obstoječi ukrepi znotraj stanovanjske politike z vidika urejanja romskih naselij in zagotavljanja obstoječih stanovanjskih standardov zagotavljajo pripadnikom romske skupnosti okvirno primerljive pogoje za pridobitev neprofitnega najemnega stanovanja ali bivalne enote ob aktivni pomoči lokalne skupnosti in drugih pristojnih strokovnih institucij (Stanovanjski sklad RS, občinski stanovanjski skladi, centri za socialno delo itd.). Pri tem gre za splošen ukrep, v okviru katerega so Romi ena od ciljnih skupin, namenjen pa je pridobivanju javnih najemnih stanovanj in bivalnih enot na območju celotne Slovenije za vse skupine prebivalstva, in sicer preko zagotavljanja možnosti sofinanciranja za upravičene prosilce, med katerimi so tudi samoupravne lokalne skupnosti in javni nepremičninski skladi lokalnih skupnosti, kjer živijo Romi.

Že v obdobju NPUR 2017–2021 si je tudi UN v sodelovanju s Stanovanjskim skladom RS (v nadaljnjem besedilu: SSRS) prizadeval za večje koriščenje možnosti, ki so na voljo za izgradnjo neprofitnih stanovanj in zagotavljanje bivalnih enot v okviru programov sofinanciranja SSRS. SSRS si je te naloge zadal tako v svoji politiki poslovanja kot tudi v svojih poslovnih in finančnih načrtih in bo tovrstne aktivnosti nadaljeval tudi v prihodnjem obdobju NPUR ter v sodelovanju z UN okreplil informiranje občin o teh možnostih kot tudi zainteresirane prebivalce, pripadnike romske skupnosti, o možnostih najema stanovanj v okviru javnih razpisov sklada.

V državnem proračunu so se skozi uresničevanje Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12 in 46/16; v nadaljnjem besedilu: ZSRR-2) in aktivnosti MGRT vseskozi zagotavljale tudi finančne spodbude občinam za hitrejši razvoj naselij, kjer živijo pripadniki romske skupnosti. ZSRR-2 je namreč podlaga za pripravo regionalnih razvojnih programov, dogovorov za razvoj regij in ukrepov endogene politike, pri čemer se upoštevajo specifične potrebe za razvoj območij, kjer živijo pripadniki romske skupnosti. V preteklih obdobjih je MGRT preko javnih razpisov za sofinanciranje projektov osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih občinam, ki so imele komunalno neurejena strnjena bivališča Romov, romska naselja, in so v tekočem

²⁰ 35. člen Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18). Dostopen prek: [Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije](#) (14. maj 2021).

mandatu občinskega sveta v občinski svet izvolile predstavnika romske skupnosti oziroma ki so imele na dan objave razpisa ustanovljeno posebno delovno telo občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti, katerega člani so tudi predstavniki romske skupnosti, v 18 letih izvajanja dodelil približno 16 milijonov evrov. Preko teh razpisov so bili lahko sofinancirani naslednji nameni v romskih naseljih:

- vodovodni sistemi, kar vključuje zajetja in cevovode do priključka uporabnika;
- kanalizacijsko omrežje, kadar je to potrebno zaradi zaščite vodnih virov oziroma drugih ekoloških zahtev;
- elektrifikacija strnjenih naselij;
- novogradnje ali rekonstrukcije lokalnih cest in javnih poti;
- odkup zemljišč za ureditev in zaokrožitev naselij.

V obdobju NPUR 2017–2021 ponovnih razpisov MGRT ni bilo, saj so se izvajale predvsem aktivnosti v okviru regijskega projekta prostorsko-komunalne ureditve romskega naselja Žabjak – Brezje v Mestni občini Novo mesto, ki ga je izvajala Mestna občina Novo mesto in je bil sofinanciran s strani več pristojnih ministrstev (MGRT, MOP in MzI) in občine. Projekt se je zaključil konec leta 2020.

MGRT si bo tudi v prihodnjem obdobju NPUR, na podlagi 14. člena Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in v okviru pristojnosti in proračunskih zmožnosti, prizadeval pomagati občinam pri sofinanciranju izgradnje osnovne infrastrukture, namenjene Romom. Vendar pa bo MGRT podpiral le tiste projekte iz regionalnih razvojnih programov (v nadaljnjem besedilu: RRP), ki uresničujejo razvojne prioritete razvojne regije in izkoriščajo njene razvojne potencialne. Govorimo o projektih, ki se od lokalnega projekta razlikujejo po celovitem reševanju določene problematike v okviru razvojne regije oziroma širšem razvojnem vplivu na razvojno regijo in izven nje. Tak ukrep bo komplementaren tudi z novo zakonsko ureditvijo financiranja občin, ki preko 15. in 20. člena Zakona o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20) v ZFO-1 na novo definirata način zagotavljanja sredstev za uravnoteženje razvitosti občin oziroma sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti.

5.2 Cilji in ukrepi na področju urejanja romskih naselij in dostopa do stanovanj

5.2.1 Strateški cilj: izboljšati bivanjske razmere Romov, pospešiti ureditev naselij, kjer večinsko živi romsko prebivalstvo, in v skladu z nacionalnimi zakonskimi zahtevami zagotoviti dostop do javnih dobrin ter spodbujati odpravo dejanskega prostorskega ločevanja, preprečevati nadaljnjo izoliranost in getoizacijo

Kazalnik: Podatki v okviru zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.1: Vključevanje naselij, kjer večinsko živijo Romi, v poselitveni sistem Slovenije in z dodatnimi ukrepi preprečitev nadaljnje izoliranosti, segregacije in getoizacije teh naselij	Vnos podatkov, pridobljenih v okviru Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, v	MOP	2022	Niso posebej opredeljena (zagotovljena v okviru vzpostavitve PIS).	Dopolnjena baza prostorskega informacijskega sistema. Podatki, pridobljeni v okviru dela MDS za

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	prostorski informacijski sistem.				<p>reševanje prostorske problematike Romov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, so v fazi obdelave, saj se kot posebna kategorija »romska naselja« v prostorskem informacijskem sistemu (PIS) ne morejo oziroma ne smejo prikazovati. Po veljavni prostorski zakonodaji se naselja v naselbinskem sistemu lokalnih skupnosti ne prikazujejo po narodnostnem ali etničnem načelu, temveč po svojih tipoloških in morfoloških značilnostih in lastnostih. Do vzpostavitve te baze podatkov v PIS pa ob pripravi OPN občinam MOP svetuje, da v primeru opredelitve naselij z romskim prebivalstvom ravnajo po enakih strokovnih kriterijih kot za ostala naselja, ob upoštevanju zakonskih določil.</p>

Obrazložitev:

Gre za podatke, ki so bili pridobljeni v okviru Medresorske delovne skupine za reševanje prostorske problematike Romov, ki je na tem področju delovala pod vodstvom MOP od maja 2017 do konca maja 2018. Podatki se vežejo na urejanje romskih naselij. Vnos v prostorski informacijski sistem bo omogočal pregled in dopolnitev pregleda stanja prostorske problematike po posameznih občinah in posameznih romskih naseljih.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.1.1: Vključevanje naselij, kjer večinsko živijo Romi, v poselitveni sistem Slovenije in z dodatnimi ukrepi preprečitev nadaljnje izoliranosti, segregacije in getoizacije teh naselij	<p>1. Priprava predloga vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij.</p> <p>2. Posodabljanje enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov v zvezi z urejanjem romskih naselij.</p>	MOP	2021–2030	Niso posebej opredeljena (zagotovljena v okviru vzpostavitve PIS).	<p>Pripravljen predlog zbirke podatkov, vezanih na urejanje romskih naselij.</p> <p>Periodično posodobljeni podatki.</p>

Obrazložitev:

MOP v sodelovanju z občinami, kjer so romska naselja, pripravi predlog vzpostavitve enotne, ustrezno sistemizirane, periodično izvajane in metodološko usklajene zbirke podatkov, ki se vežejo na urejanje romskih naselij, kar bo stalna naloga MOP. Po vzpostavitvi te zbirke podatkov MOP skrbi za njeno periodično posodabljanje.

5.2.2 Strateški cilj: Premagovanje razvojnih problemov ciljnih območij regionalne politike za zagotovitev osnovnih pogojev za enakopraven razvoj romske skupnosti v Sloveniji

Kazalnik: Število uspešno izvedenih projektov urejanja osnovne komunalne infrastrukture in število uspešno izvedenih projektov, ki širše naslavlajo problematiko romskih skupnosti

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.2.1: Pospešiti ureditev romskih naselij, ki so še vedno komunalno neurejena ali slabo urejena, ter spodbujati prostorsko integracijo teh naselij v slovenski naselbinski sistem	Izvajanje ukrepov za razvoj območij, kjer živi romska skupnost.	MGRT	2021–2030	Okvirna sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MGRT): 3.000.000 evrov v letu 2022, 1.000.000 evrov v letu 2023, 1.000.000 evrov v letu 2024.	Število uspešno izvedenih projektov. Število občin, ki bodo uspešno izvedle projekte. Število priključenih objektov na zgrajeno komunalno infrastrukturo.

Obrazložitev:

Komunalno urejanje romskih naselij je v izvorni pristojnosti občin. MGRT bo še naprej izvajal 14. člen Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in se bo, v okviru svojih pristojnosti in proračunskih zmožnosti, še naprej prizadeval pomagati občinam pri sofinanciranju izgradnje osnovne infrastrukture, namenjene Romom. MGRT bo podpiral le tiste projekte iz regionalnih razvojnih programov, ki uresničujejo razvojne prioritete razvojne regije in izkoriščajo njene razvojne potencialne. Govorimo o (regijskih) projektih, ki se od lokalnega projekta razlikujejo po celovitem reševanju določene problematike v okviru razvojne regije oziroma širšem razvojnem vplivu na razvojno regijo in izven nje.

T. i. regijske projekte bo MGRT praviloma podpiral skozi instrument dogovor za razvoj regije skladno z Uredbo o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike (Uradni list RS, št. 16/13, 78/15 in 46/19).

Upravičeni nameni s področja urejanja osnovne komunalne infrastrukture bodo:

- izgradnja, sanacija ali modernizacija vodovodnih sistemov,
- izgradnja, sanacija ali modernizacija kanalizacijskega omrežja,
- elektrifikacija strnjjenih naselij,
- novogradnje ali rekonstrukcije lokalnih cest in poti,
- odkup zemljišč za ureditev območij, kjer živi romska skupnost, ter
- izdelava projektne dokumentacije v okviru celovitega projekta.

MGRT bo za projekte, ki presegajo ozko usmerjenost v urejanje komunalne infrastrukture, upravičene namene presojal na podlagi konkretnih projektov, upoštevajoč področje dela MGRT, določila ZSRR-2, Uredbe o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike, ter ostale relevantne zakonodaje.

5.2.3 Strateški cilj: Krepitev ukrepov na področju zagotavljanja stanovanjske politike

Kazalnik: Poročila in informacije SSRS ter občin z romskim prebivalstvom glede izkoriščenosti možnosti sofinanciranja po programih sklada ter možnosti po odprtih javnih razpisih sklada

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 5.2.3.1: Večje koriščenje možnosti sofinanciranja po programih v okviru stanovanjske politike in najema stanovanj v lasti SSRS	<p>1. Informiranje občin, kjer živijo Romi, o obstoječih možnostih sofinanciranja izgradnje neprofitnih stanovanj in zagotavljanja bivalnih enot po programih SSRS ter nudenje strokovne pomoči občinam.</p> <p>2. Informiranje zainteresiranega romskega prebivalstva o možnostih najema stanovanj po odprtih razpisih SSRS.</p>	UN v sodelovanju s SSRS.	2021–2030	Dodatna finančna sredstva niso potrebna. Za organizacijo dogodkov oziroma aktivnosti, povezanih z izvajanjem teh ukrepov, bodo sredstva zagotovljena v okviru projekta UN Nacionalna platforma za Rome.	<p>Število občin, ki bodo izkoristile možnosti sofinanciranja SSRS.</p> <p>Število oddanih stanovanj SSRS v najem romskim družinam (po odprtem javnem razpisu).</p> <p>Število izvedenih dogodkov in aktivnosti v okviru obeh ukrepov.</p>

Obrazložitev:

Preko informiranja in predstavitev na različnih dogodkih in ob različnih aktivnostih si bosta tako SSRS kot UN prizadevala za informiranje in spodbujanje občin k zagotavljanju stanovanj in bivalnih enot za Rome skladno z možnostmi sofinanciranja po programih sklada. Tako UN kot SSRS si bosta tudi prizadevala za informiranje zainteresiranega romskega prebivalstva in občin o možnostih najema stanovanj, ki jih nudijo javni razpisi sklada. Glede izvedbe slednjega se bosta UN in SSRS povezovala z nosilci in izvajalci ostalih ukrepov iz tega NPUR, ki se izvajajo v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, z občinami, kjer živijo Romi, in z romskimi svetniki ter s tem lažje dostopala do ciljne skupine oziroma zagotovila pretok informacij.

6. PODROČJE VKLJUČEVANJA V DRUŽBENO IN KULTURNO ŽIVLJENJE

6.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- MK na podlagi 65. člena URS in v skladu z ZRomS-1 spodbuja ohranjanje in razvoj romskega jezika ter kulturno, informativno in založniško dejavnost romske skupnosti in na podlagi 65. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17 in 21/18 – ZNOrg) financira tudi tiste projekte, ki so namenjeni romski skupnosti.
- Resolucija o jezikovni politiki za obdobje 2021–2025, ki je v postopku sprejemanja, bo vključevala tudi aktivnosti, namenjene ohranjanju, razvoju in promociji jezika romske skupnosti. Ustvarjanje pogojev za izpolnjevanje kulturnih potreb pripadnikov romske skupnosti in delovanje romskih nevladnih organizacij je nujno, da se zagotovi ohranjanje, promocija in razvoj romskega jezika, kulture in identitete.

Med načela kulturne politike je uvrščena tudi pravica do kulture in kulturne raznolikosti, ki se obravnava kot bogastvo v različnosti in omogoča ustvarjalno prepletanje kulturnih vzorcev. V svojem odnosu do etničnih skupin MK upošteva skladno z 8. členom URS splošne vrednote in smernice, vsebovane v mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah. Vključevanje v družbeno in kulturno življenje in s tem tudi krepitev vloge skupnosti spodbujajo skoraj vsi veljavni zakoni na področju kulture, jezika in medijev, dodatno pa tudi vsi strateški in programski dokumenti iz pristojnosti MK, ki romsko skupnost v omenjene predpise in dokumente vključuje kot eno od ustavno priznanih manjšinskih skupnosti. Vse obveze in aktivnosti za spodbujanje ohranjanja in razvoja romskega jezika in kulturne, informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti, ki jih izvaja MK, so bile vključene že v preteklem obdobju nacionalnega programa.

MK že od leta 1993 ustvarja pogoje za kulturno dejavnost romske skupnosti. Pri tem izhaja iz izraženih potreb pripadnikov romske skupnosti in zagotavlja pogoje za njihovo participacijo pri ukrepih, ki so jim namenjeni. MK upošteva, da se kultura manifestira na različne načine in vključuje tudi način življenja. MK bo v okviru strateškega cilja upošteval varovanje posebnih pravic romske skupnosti na način, da se upoštevajo posebne okoliščine, v katerih pripadniki omenjene skupnosti živijo in delujejo. Pri tem bo izhajal iz izraženih kulturnih potreb pripadnikov romske skupnosti. MK bo spodbujalo izvajanje projektov, operacij oziroma aktivnosti, namenjenih ohranjanju, razvoju in promociji romske kulture, jezika in identitete ter namenjenih mobilizaciji, motivaciji in aktivaciji delovanja posameznikov iz romske skupnosti za njihovo večjo socialno vključenost ter trajnostno krepitev človeškega kapitala. Predviden učinek vseh aktivnosti in pristopov MK je kakovostna, ne vsiljena integracija ob ohranjanju kulturnih raznolikosti, večja dostopnost pripadnikov romske skupnosti do kulturnih dobrin ter doprinos k zmanjševanju predsodkov o romski skupnosti preko spoznavanja in promocije kulture romske skupnosti.

MK vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje kulturnih dejavnosti za ohranjanje in promocijo kulture in identitete romske skupnosti ter spodbujanje kakovostne kulturne ustvarjalnosti pripadnikov romske skupnosti. Sofinancirani so projekti na vseh področjih kulture: izdajateljska in založniška dejavnost, spletne strani, dejavnosti kulturnih skupin, kulturna animacija, dejavnosti za ohranjanje jezika, mednarodno sodelovanje, medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti, predstavitve kulturnih dejavnosti širšemu okolju, prireditve, predavanja, seminarji, delavnice, digitalizacija ipd. MK ocenjuje, da je smiselno, da se zagotavljajo sredstva za kakršnokoli ohranjanje, razvoj in promocijo romske kulture, še posebej, ker projekti zadevajo vsa področja kulture, in ne le to, še več, kultura se povezuje tudi s področjem izobraževanja, zaposlovanja in sociale.

MK je izvajalo tudi javni razpis za sofinanciranje kulturnih projektov na področju romske skupnosti, v katerem so se prednostno podpirale dejavnosti v jeziku pripadnikov romske skupnosti ali dvojezični projekti ter projekti, ki so spodbujali bralno pismenost. Na tem področju so bili sofinancirani projekti za spodbujanje ohranjanja in učenja romskega jezika ter spodbujanje izdaje literature v romskem jeziku in dvojezične izdaje.

Splošne knjižnice, ki delujejo na območjih, kjer živi romska populacija, so po Zakonu o knjižničarstvu dolžne izvajati knjižnično dejavnost za Rome kot posebno interesno skupino uporabnikov. Gre za načelo večkulturnosti delovanja splošnih knjižnic. Programi in projekti splošnih knjižnic, namenjeni Romom, so financirani pretežno iz lokalnih (v okviru redne dejavnosti), nekateri pa tudi iz drugih virov. Od leta 2015 je v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota odprt romski

oddelek, edini v Sloveniji. Romski oddelek je rezultat projekta Romano Kher – Romska hiša v sodelovanju z romskim društvom Phuro Kher – Stara hiša ter Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota. Na voljo je že več kot sedemsto enot knjižničnega gradiva z romsko tematiko. Mestna knjižnica Ljubljana ima v prostorih Knjižnice Otona Župančiča tudi specializirano zbirko Društva Humanitas. Gradivo je vsebinsko povezano s področjem medkulturnosti; znotraj tega je na voljo tudi gradivo o Romih. Od leta 2009 dalje deluje tudi Digitalna zbirka evropskih Romov, ki jo dopolnjuje okoli 25 nacionalnih knjižnic, med njimi tudi Narodna in univerzitetna knjižnica. Raste tudi digitalna zbirka na slovenskem domoznanskem portalu Kamra, na katerem so med drugim dostopne tudi vsebine, povezane z Romi. Knjižnicam žal še ne uspeva enako uspešno organizirati knjižnične dejavnosti za Rome kot za večinsko populacijo. Ovire predstavljajo objektivni in subjektivni razlogi, zlasti pa različni romski jeziki, ki po vsej verjetnosti še poglobljajo slabo pismenost oziroma nepismenost, zato morajo knjižnice svoje delo za omenjeno etnično skupino prilagoditi z drugačnimi načini dela. Tako mora vsaka knjižnica sama identificirati drugačnost svojega okolja in nato najti model, po katerem bo delovala. Splošne knjižnice so se v svoji strategiji razvoja do leta 2020 zavezale, da bodo še naprej nadgrajevale storitve s sistematičnim pristopom k razvoju različnih vidikov informacijske in funkcionalne pismenosti. Eden od zapisanih ukrepov je tudi oblikovanje storitev za spodbujanje večkulturnosti v splošnih knjižnicah. V letu 2018 je Nacionalni svet za knjižnično dejavnost sprejel nova Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028), ki postavljajo smernice razvoja splošnih knjižnic za naslednje desetletno obdobje. Zasnovana so kot okvir za uresničevanje strokovne avtonomnosti knjižnic, zato v ospredje postavljajo načelna izhodišča strokovnega delovanja, ki jih bo vsaka knjižnica strokovno odgovorno konkretizirala zase in za svoje okolje. Poudarek strokovnih priporočil je zato na povezanosti splošne knjižnice z lokalno skupnostjo in na odličnosti v njenem upravljanju in ponudbi storitev za uporabnike, tudi tiste s specifičnimi potrebami, kot so Romi.

Na področju medijev MK vsako leto izvede javni razpis za sofinanciranje programskih vsebin medijev, ki je namenjen podpori medijem pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so med drugim pomembne tudi za uresničevanje pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti v Sloveniji do javnega obveščanja in do obveščenosti. V segmentu tega javnega razpisa, ki je namenjen t. i. programom posebnega pomena, ki so v javnem in kulturnem interesu Slovenije (lokalni, regionalni, študentski in nepridobitni radijski in televizijski programi), pa je kot eno izmed meril določeno tudi »omogočanje uresničevanja pravice do javnega obveščanja in obveščenosti lokalnim in manjšinskim skupnostim in ali se razširja v manjšinskih jezikih«.

V zvezi z zagotovitvijo ustreznega prostora v programih javnih medijev v romskem jeziku velja poudariti, da oddaje, namenjene manjšinam, predstavljajo pomemben in opazen zaščitni znak Prvega programa Radia Slovenija. Ta program ponedeljkove večere namenja Slovencem, ki živijo onkraj meje, ter romskim vsebinam. Oddaje RTV SLO na podlagi Zakona o RTV Slovenija in Zakona o medijih sofinancira UN, in sicer na letni ravni. Enournna oddaja Amare droma (Naše poti) je na sporedu Prvega programa Radia Slovenija ob ponedeljkovih zvečer. Namenjena je romskim vsebinam in je stalnica programske sheme. V njej se spremlja dogajanje v vseh romskih skupnosti v Sloveniji ter v tujini. Prvi ponedeljek v mesecu je namenjen romski glasbeni ustvarjalnosti. Skupaj s poslušalci izberejo domačo in tujo romsko skladbo preteklega meseca. Romska glasba je sicer sestavni del vsake oddaje, saj ji je namenjena približno polovica programskega časa. Predstavljajo romske glasbene skupine in projekte, ki jih pripravljajo. V posebni rubriki se s pomočjo zunanje sodelavke posvečajo tudi posebnostim romskega jezika in njegovih narečij. Oddajo avtorsko pripravljajo pripadniki romske skupnosti v Republiki Sloveniji. Na RTV Slovenija romski novinarji pripravljajo oddajo So vakeres – Kaj govoriš. Oddaja je dolga 15 minut, na sporedu pa je vsako drugo soboto ob 12.40. Govori o življenju romske skupnosti v Sloveniji, o težavah, ki jih imajo pripadniki skupnosti, ter o vključevanju Romov v širšo skupnost. Oddajo tako pripadniki romske skupnosti kot tudi pripadniki večinskega naroda uporabljajo kot primer dobre prakse vključevanja v procesih izobraževanja.

6.2 Cilji in ukrepi na področju vključevanja v družbeno in kulturno življenje

6.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje specifičnega, aktivnega kulturnega delovanja in socialnega vključevanja v kulturi pripadnikov romske skupnosti, skladno z njihovimi izraženimi kulturnimi potrebami

Kazalnik: Število odobrenih projektov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 6.2.1.1: Ohranitev, razvoj in promocija kulture, jezika in identitete romske skupnosti, višja ozaveščenost prebivalcev Slovenije o kulturi in jeziku manjšinskih skupnosti ter višja dostopnost posameznikov, pripadnikov romske skupnosti, do kulturnih dobrin	Podpora aktivnostim za ohranjanje, spoznavanje, promocijo in razumevanje romske kulture in jezika ter izboljševanje pogojev za kulturno raznolikost in dostopnost do kulturnih dobrin.	MK	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MK): Letno pribl. 90.000 evrov (sredstva za leto 2020 in 2021 so že zagotovljena, za leta od 2022 do 2030 pa bo MK ob pripravi proračuna sredstva vključil v svoj finančni načrt).	Število izvedenih projektov.

Obrazložitev:

Projekti, ki jih je do zdaj financiral MK iz državnega proračuna, so bili zelo različni in so vključevali: interne publikacije, zbornike in časopise, slikanice, knjige v materinem jeziku in dvojezična ali celo večjezična besedila, gostovanja, predavanja, okrogle mize o kulturnih, jezikovnih in zgodovinskih temah, jezikovne in ustvarjalne delavnice, dejavnosti ljubiteljskih skupin, prireditve, srečanja, festivale, natečaje, predstavitev radijskih oddaj in dokumentarnih filmov, spletne časopise in strani, različna sodelovanja manjšinskih skupnosti ter romske skupnosti z večinskim prebivalstvom ipd. MK ugotavlja, da so bili projekti izvedeni v vsaj 95 %, zato bo s takim ukrepom in aktivnostmi nadaljeval in jih nadgrajeval. Preko razpisov za financiranje različnih kulturnih projektov bo MK skrbel za ohranitev, razvoj, spoznavanje in promocijo kulture, jezika in identitete romske skupnosti, višjo ozaveščenost prebivalcev Slovenije o kulturi in jeziku manjšinskih skupnosti ter za višjo dostopnost do kulturnih dobrin pripadnikov romske skupnosti. Prednostno bo MK financiral projekte, v katere so vključeni otroci, ženske in starejši, pripadniki romske skupnosti, projekte, ki spodbujajo bralno pismenost in bralno kulturo, projekte, ki prispevajo k širjenju informacij o kulturnem življenju, delu in razmišljanjih pripadnikov romske skupnosti; produkcijo literature v narečjih romskega jezika in dvojezične izdaje, še posebej otroške in mladinske, projekte, ki vključujejo strokovnjake in umetnike ter projekte, ki se izvajajo v javni kulturni infrastrukturi. Za izvajanje ukrepa so primerne nevladne organizacije in ustvarjalci s statusom samozaposleni na področju kulture, ki delujejo na področju romske skupnosti. Predvideni učinki: višja vključenost pripadnikov romske skupnosti v aktivno delovanje na področju kulture, izboljševanje bralne pismenosti pripadnikov romske skupnosti, več usposabljanj (delavnice, tečaji ipd. neformalnega izobraževanja) rojenih govorcev in usposobljenih predavateljev romščine za poučevanje romskega jezika, ohranjanje, razvoj in promocija romskega jezika; krepitev jezikovnih zmožnosti Rominj in Romov v svojem dialektu romskega jezika, večja ozaveščenost romske skupnosti in večinskega prebivalstva o romski kulturi, vrednotah, šegah in načinu življenja.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 6.2.1.2: Spodbujanje socialnega vključevanja pripadnikov romske skupnosti	Opismenjevanje pripadnikov romske skupnosti na področju kulture.	MK	Do 2030.	Sredstva EU (ESS+) in sredstva iz proračuna RS (v okviru finančnega načrta MK).	Število oseb, pripadnikov romske skupnosti, vključenih v program.

Obrazložitev:

MK je v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, prednostna os 09: Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine, prednostna naložba 9i: Aktivno vključevanje, tudi za spodbujanje enakih možnosti in aktivne udeležbe, ter povečanje zaposljivosti, posebni cilj 3: Preprečevanje zdrsa v revščino oziroma socialno izključenost in zmanjševanje neenakosti v zdravju, izvedel 2 javna razpisa za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru sredstev ESS. Predmet teh javnih razpisov je bilo sofinanciranje operacij, na področju kulture (kulturnega in ustvarjalnega sektorja) v podporo zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in krepitvi samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov ranljivih skupin, med drugim tudi pripadnikom romske skupnosti. MK v kratkem načrtuje objavo zadnjega (tretjega) razpisa za obdobje 2021–2023.

MK ugotavlja, da bi bilo potrebno nameniti posebno pozornost večji socialni vključenosti in aktivnejši udeležbi na trg delovne sile na področju kulture pripadnikom romske skupnosti, zato je v okviru programa za izvajanje evropske kohezijske politike za obdobje 2021-2027, predlagal poseben ukrep pod CP4. V okviru ukrepa je načrtovana podpora za usposabljanje in zaposlovanje ter krepitev samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov romske skupnosti, ki delujejo v nevladnih organizacijah na področju kulture. Cilj ukrepa je krepitev kompetenc romskih organizacij za kulturno dejavnost in delovanje na področju kulture z zaposlitvijo posameznika v tej organizaciji ter usposabljanje posameznikov za pridobitev kompetenc na tem področju.

Vlada Republike Slovenije si je v nacionalnem programu ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 zastavila strateške cilje, ki med drugim še posebej nagovarjajo preprečevanje in odpravljanje izključenosti Romov, še posebej žensk, mladih in otrok na vseh področjih. Evropski ekonomsko-socialni odbor v raziskavi »Položaj romskih žensk« navaja, da je velik delež romskih žensk (in deklet) izpostavljen večplastni in presečni diskriminaciji, zaradi česar ne morejo v celoti uveljavljati svojih pravic. Iz raziskave je razvidno, da so romske ženske najranljivejša manjšina v EU, zato je odprava takšnih razmer izredno pomembna naloga in obveznost evropskih demokracij. Položaj romskih žensk na trgu dela je veliko slabši kot položaj romskih moških, pri čemer vsi zaposlitveni kazalniki kažejo, da je stopnja zaposlenosti romskih žensk kritično nizka. V raziskavi je tudi izpostavljeno, da bi države članice morale začeti izvajati strukturirano politiko, s katero bi izboljšale možnosti romskih žensk in deklet za zaposlitev. Iz navedenega je razvidno, da je zelo pomembno s posebnimi družbenimi ukrepi varovati predvsem ranljive skupine, ki so potencialno in na žalost velikokrat tudi dejansko v relativno slabšem izhodiščnem položaju kot večinska populacija. S spodbujanjem posebnih ukrepov bi bila posamezniku kot pripadniku take skupine omogočena samouresničitev in izboljšanje položaja na trgu dela. Gre torej za dvig socialnih, funkcionalnih in delovnih kompetenc pripadnikov romske skupnosti na področju kulture. Zato je zelo smiselno izražene kulturne potrebe obravnavati v širšem kontekstu človekovih pravic.

7. PODROČJE IZBOLJŠANJA SOBIVANJA V ROMSKIH NASELJIH IN NJIHOVI OKOLICI

7.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

Pravne podlage za policijsko delo so določila:

- Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19),
- Zakona o organiziranosti in delu v policiji (Uradni list RS, št. 15/13, 11/14, 86/15, 77/16, 77/17, 36/19 in 66/19 – ZDZ),
- Zakona o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US, 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US in 175/20 – ZIUOPDVE),
- Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20),
- Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US in 89/20 – odl. US),
- Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (Uradni list RS, št. 75/15),
- Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19) idr.

Policija uspešno zagotavlja učinkovito policijsko intervencijo z namenom uspešnega obravnavanja vseh varnostnih dogodkov, kot tudi dosledne obravnave vseh storilcev protipravnih ravnanj. Slednje policija dosledno izvaja ob prijavi občanov in oškodovancev kakor tudi pri lastni zaznavi. Ob zaznavi posameznih varnostnih dogodkov, ki so na območjih z romskimi naselji najbolj pogosti, Policija z najrazličnejšimi oblikami dela preprečuje ter odkriva protipravna dejanja in je pri tem v večini primerov tudi uspešna.

Varnostna situacija v okoljih, kjer so romska naselja, je zelo kompleksna. Varnostni vidik problema je praviloma posledica nezadovoljstva večinskega ali manjšinskega prebivalstva z zmanjšano kakovostjo življenja v okoljih ali pa posegi v lastniško posest. Največkrat so vzrok spori glede zemljišča, spremembe prostorskih načrtov, posegi v lastnino, spremembe kakovosti življenja v romskih naseljih ali vpliv romskega načina življenja na okoliške prebivalce (glasna glasba, velika slavlja, kurjenje odpadkov, občasno streljanje v počastitev slavlja ipd.).

Policija pri izvajanju svoje primarne funkcije zaznava poslabšanje občutka varnosti ljudi, ki živijo na območjih z romskimi naselji. Slabši občutek varnosti je tako za lokalno skupnost kot policijo in druge institucije merilo (ne)uspešnosti dela in mora biti motiv za nenehno prilagajanje aktivnosti za njegovo povečanje.

Policija je že vrsto let prepoznana kot vodilni in odgovorni organ, ki si prizadeva za pravočasen in učinkovit odziv (tako z represivnim pristopom kot tudi preventivnim delovanjem) na varnostne dogodke, o katerih je obveščena ali jih zazna z lastno dejavnostjo. Na uspešno obravnavanje in ukrepanje ter preprečevanje vplivajo številni dejavniki, ki se kažejo predvsem v neučinkovitosti posameznih organov, neučinkovitosti kaznovalne politike in odsotnosti generalne prevencije.

Pomembno je poudariti, da je delo v in z romsko skupnostjo zelo specifično, zahteva stalno prisotnost in potreben odziv tako policije kot drugih organov in lokalnih skupnosti, ki so predvsem odgovorne za stanje na območjih, kjer živi romska skupnost. Da bi bili na tem področju uspešnejši, je zelo pomemben multidisciplinaren pristop. Torej, pomanjkljivost pri represivnem pristopu dela je tudi v odsotnosti učinkovitosti kaznovalne politike, ki bi imela generalno prevencijo na storilce povratnike kaznivih dejanj in prekrškov ter tiste, ki nameravajo/bodo izvrševali kazniva dejanja in prekrške.

Ti dejavniki so, ob odsotnosti primarnega represivnega in preventivnega odziva vseh organov in odsotnosti kaznovalne politike, ključni za poslabšano varnostno situacijo in slabši občutek varnosti ljudi in ovira za uspešno asimilacijo ter integracijo romske skupnosti v družbo. Pri tem je možno navesti, da je tako imenovano »prevzemanje odgovornosti« legitimnih predstavnikov romske skupnosti kot tudi celote, preskromno oziroma zanemarljivo.

Pri delu in spremljanju posameznih problemskih situacij v romski skupnosti predvsem na območju JV Slovenije (Dolenjska, Bela krajina, Posavje, Kočevsko-ribniško območje, Grosuplje, Ljubljana) Policija zaznava številne dogodke na območjih z romskimi naselji, ki po vsebini in številu izstopajo in jih je Policija (PU Novo mesto, PU Ljubljana, PU Murska Sobota) obravnavala pri svojem delu. O navedeni problematiki so predstavniki MNZ in Policije poročali tudi na 5., 6., 7. in 8. seji Pododbora za spremljanje romske tematike v Državnem zboru.

7.2 Cilji in ukrepi na področju izboljšanja sobivanja v romskih naseljih in njihovi okolici

7.2.1 Strateški cilj: Izboljšanje varnosti in sobivanja v romskih naseljih, njihovi okolici, oziroma na varnostno obremenjenih območjih

Kazalnik: Varnostna ocena policije ter mnenje občin in drugih deležnikov glede izboljšanja varnosti v romskih naseljih, njihovi okolici oziroma na varnostno obremenjenih območjih.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 7.2.1.1: Izboljšanje varnosti v romskih naseljih, njihovi okolici, oziroma varnostno obremenjenih območjih	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zagotavljanje učinkovitih policijskih intervencij v romskih naseljih. 2. Zagotavljanje večje vidnosti policijskega dela v bližini romskih naselij. 3. Zagotavljanje proaktivnosti obravnav potencialnih varnostnih dogodkov v romskih naseljih. 4. Zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost. 	<p>Policija; občine; predstavniki institucij, ki se ukvarjajo z romsko tematiko; predstavniki vladnih in nevladnih organizacij; predstavniki civilnih iniciativ.</p>	<p>Do 2030. Poroča se vsakih 6 mesecev.</p>	<p>Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).</p>	<p>Merjenje in analiza reakcijskega časa.</p> <p>Število načrtovanih rednih policijskih aktivnosti v primerjavi s preteklimi obdobji.</p> <p>Število preventivnih kontaktov in razgovorov s povratniki prekrškov in KD v primerjavi s preteklimi obdobji.</p> <p>Število KD, prekrškov v primerjavi s preteklimi obdobji.</p>

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	5. Zagotavljanje večjega »občutka« varnosti v bližini romskih naselij.				Mnenje (ocena) občin v primerjavi s preteklim obdobjem.

Obrazložitev:

Varnostni vidik problema je pogosto neupoštevanje veljavnih predpisov RS, kar povzroča nesorazmerno veliko varnostno tveganje in posledično močno zmanjšano kakovost življenja ljudi v okolici romskih naselij. Policijske uprave imajo za učinkovitejše izvajanje policijskih nalog na teh območjih izdelane posebne načrte. Varnostno situacijo v okoljih z romsko populacijo sicer v Policiji ocenjujejo na podlagi spremljanja in ocenjevanja varnostnih dogodkov, vendar le za pripravo varnostnih ocen in sorazmernih ukrepov policije, sicer pa v policiji ne vodijo evidenc.

Policija zagotavlja učinkovito policijsko intervencijo ob prijavah občanov in oškodovancev kot tudi dosledne obravnave vseh prijavljenih ali lastno zaznanih prekrškov in sumov kaznivih dejanj. Najpogosteje gre (predvsem v JV Sloveniji) za naslednje prekrške in kazniva dejanja, ki so najpogostejša na območjih z romskimi naselji in po vsebini in številu glede na obravnavo s strani Policije tam izstopajo:

- kršitve javnega reda in miru s predvajanjem glasne glasbe (romske zabave – rojstni dnevi, krsti otrok in druga praznovanja, kjer se z živo ali mehansko glasbo motita mir in počitek ljudi). Te kršitve so najpogostejši moteči dejavnik okoliškega prebivalstva, ki vpliva na slabši občutek varnosti;
- meddružinski spori (velikokrat na javnih krajih – bencinski servisi, trgovski kompleksi, zdravstvene ustanove,...), ki imajo za posledico tudi hujše kršitve javnega reda in miru ter kazniva dejanja (tudi s posledicami telesnih poškodb in v nekaj primerih tudi smrt oseb – od leta 2012 je bilo v JV Sloveniji več kot 8 takih primerov). Policija v teh primerih poleg vseh aktivnosti izvaja tudi mediacijo med sprtimi stranmi. Odsotnost ustrezne kaznovalne politike ima izrazito negativen vpliv na preprečevanje in ponavljanje nasilnih kaznivih dejanj;
- streljanje z orožjem v romskih naseljih ob najrazličnejših praznovanjih (tudi z elementi ogrožanja splošne varnosti ljudi in premoženja). Tukaj policija dosledno izvaja hišne preiskave in vse aktivnosti s ciljem najdbe nelegalnega orožja in streliva. Prav tako pa tudi preventivne delavnice z svetovanjem in opozarjanjem na nevarnost. Učinek preventivnih aktivnosti je slabši, tudi zaradi primerov zavržb kazenskih ovadb na Okrožnih državnih tožilstvih in oprostilnih sodbah za kazniva dejanja po 314. členu KZ-1 (Povzročitev splošne nevarnosti ljudi in premoženja);
- begi oziroma odhodi otrok in mladoletnic od doma v druga naselja (v letih 2014 in 2017 po neuradnih podatkih drugih pristojnih institucij okoli 80 primerov). Glede omenjene problematike se Policija aktivno udeležuje različnih sestankov na strokovni ravni in izvaja številne aktivnosti z nosilcem aktivnosti in ukrepa v NPUR 2017–2021, to je UN. Policija aktivno ozavešča tudi romsko skupnost in vključuje predstavnike romskih organizacij;
- pojav oziroma porast nasilja v družini – kljub temu, da se zoper kršitelje in storilce ustrezno ukrepa (plačilni nalogi, kazenske ovadbe, ukrepi prepovedi približevanja določeni osebi in kraju itd.), so primeri v porastu, saj storilci izvršujejo ta kazniva dejanja pod vplivom alkohola in prepovedanih drog;
- kazniva dejanja oderuštva – v romski skupnosti je zelo prisotno in akutno posojanje denarja za oderuške obresti in izkoriščanje socialnega položaja tistih, ki imajo manj. Tukaj je taka kazniva dejanja težko odkrivati, saj je težko identificirati oškodovance, ki bi zadeve prijavljali in kasneje tudi pričali na sodišču. Policija meni, da so tovrstna kazniva dejanja zelo škodljiva za predvsem socialno šibke Rome, ki jih prisiljujejo k izvrševanju novih kaznivih dejanj in imajo zelo slabe posledice v skupnosti. Na drugi strani gre za »bogatenje« Romov – »posojilodajalcev« na račun šibkejših. Tu se predvsem pogrēša tudi ustrezen odziv pristojnih služb (CSD, Finančne uprave Republike Slovenije, lokalne skupnosti idr.);

- različne oblike ustrahovanj in izsiljevanj (v zdravstvenih domovih, CSD-jih, izobraževalnih ustanovah, občinah itd.). Največ teh kršitev je prisotnih zaradi medsebojnih sporov ter pričakovanja po takojšnji oskrbi, posamezni storitvi in drugih vzrokov za doseg koristi posameznikov;
- pojav lažnih klicev na 112 in 113 – kazniva dejanja Zloraba znamenj za pomoč. Kar nekaj primerov je zabeleženih, ko posamezniki lažno naznanjajo različne dogodke in povzročajo nepotrebno interveniranje interventnih služb. Znani so primeri kaznivih dejanj Poškodovanj tuje stvari (poškodbe gasilskih in reševalnih vozil);
- problematika uživanja in preprodaje prepovedanih drog v romskih naseljih – v zadnjem času je zaznati očitni porast problematike uživanja in preprodaje prepovedanih drog ter drugih psihoaktivnih snovi, kamor prihajajo uživalci prepovedanih drog, bodisi so uživalci teh substanc posamezni pripadniki romske skupnosti. Obstaja bojazen in splošna nevarnost ljudi in premoženja, kot npr. v primerih streljanj z orožjem teh posameznih Romov ob uživanju trdih prepovedanih drog v kombinaciji s čezmernim uživanjem alkohola;
- problematika črnih gradenj in uzurpacije zemljišča – zoper storilce so bile, po zaznavi kaznivih dejanj Protipravno zavzetje nepremičnine, podane kazenske ovadbe, v posameznih ugotovljenih primerih pa tudi poročila pristojni inšpekciji. Slednje je pomemben očitek predstavnikov večinske skupnosti, ki ne morejo izvrševati svoje lastninske pravice. Ker se nelegalna romska naselja večajo, slednje pomeni sociološko varnostno vprašanje in težavo pri delu policije in drugih institucij (leta 1984 je bilo v romskem naselju Žabjek – Brezje pribl. 220 Romov, danes jih na istem območju živi okoli 900);
- okoljevarstvena problematika (kurjenje ovojev električnih vodnikov ter najrazličnejših odpadkov, nelegalno zbiranje in skladiščenje odpadnih surovin itd.). Policija najpogosteje ukrepa s podajo predlogov drugim prekrškovnim organom. Gre za pomembno vprašanje splošne varnosti, saj so določena naselja na vodovarstvenih območjih (npr. Roje) in morebitno pronicanje odpadnih olj v podtalnico pomeni nevarnost;
- problematika potepuških živali (nelastniški in zapuščeni psi, ki predstavljajo nevarnost za zdravje prebivalcev in vseh, ki izvajajo aktivnosti v romskih naseljih). Odlovi potepuških in nelastniških psov, cepljenja in čipiranja se redko izvajajo, saj to predstavlja lokalnim skupnostim velik strošek (samo v romskem naselju Žabjek – Brezje je več kot 300 psov);
- ne-obiskovanje šolskega pouka – veliko otrok, ki ne obiskuje šolskega pouka, izvaja beračenje ali kakšne druge oblike kršitev. Policija sodeluje z osnovnimi šolami in podaja predloge drugim prekrškovnim organom za kršitve Zakona o osnovni šoli, kar pa nima učinka, saj šolski inšpektorat zaradi smotrnosti postopkov, večinoma ne uvede prekrškovnih postopkov (po oceni enega župana iz območja JV Slovenije 1 romski otrok v njihovi občini v 5-ih letih zaključil osnovno šolo);
- »nelegalno« preseljevanje – je zelo razširjeno, saj se iz različnih vzrokov Romi preseljujejo iz svojih naselij v druga naselja. Problem je tudi pri prijavljanju sprememb bivališč na upravne enote (na sedežu državnega organa CSD Novo mesto je za bivanje prijavljenih pribl. 180 oseb).

Izhodišče za spremljanje uresničevanja ukrepov in njihovega učinka bodo predstavljala identificirana varnostno obremenjena območja, spremljanje pa bo potekalo preko virov podatkov in metod, kot so poročila policije, poročila policistov, evidence Policije (za ukrep: »Zagotavljanje večje »statistične« varnosti na območjih, kjer živi romska skupnost«), in poročanja županov občin.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 7.2.1.2: Nadaljevati in okrepiti partnerski odnos z lokalnimi skupnostmi in romskimi skupnostmi z namenom izboljšanja sobivanja	Okrepitev izvajanja policijskega dela v skupnosti.	Policija; občine; predstavniki institucij, ki se ukvarjajo z	Do 2030. Poroča se vsakih 6 mesecev.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Število izvedenih preventivnih in drugih aktivnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
		romsko tematiko; predstavniki vladnih in nevladnih organizacij; predstavniki civilnih iniciativ in večinskega prebivalstva.			Izobraževanje otrok in odraslih. Neformalno druženje in povezovanje. Članstvo in sodelovanje v najrazličnejših komisijah, odborih, delovnih skupinah idr.

Obrazložitev:

Z izvajanjem policijskega dela v skupnosti se bo okrepilo in nadaljevalo s partnerskim odnosom z lokalno skupnostjo in se zavzemalo za učinkovito reševanje najrazličnejših potreb po varnosti. Tak partnerski odnos omogoča pridobivanje informacij za pravočasno odkrivanje varnostnih vprašanj, vzrokov za nastanek in njihovo reševanje. Izvajanje policijskega dela skupnosti v najširšem smislu in izvajanje preventivnih aktivnosti je osredotočeno na neposredno delo policije z romsko skupnostjo in reševanje posameznih problemskih vprašanj, skupaj z drugimi subjekti. Pri tem policija kot povezovalni člen aktivno sodeluje in tudi vpliva na dinamiko delovanja varnostnih sosvetov in drugih posvetovalnih teles, strokovnih in multidisciplinarnih timov na lokalni ravni, regionalni in državni ravni, v katere se vključuje tudi predstavnike romske skupnosti. Neposredno delo teh timov ima zelo velike učinke pri preprečevanju vseh problemskih situacij in za ugotavljanje ter izvedbo ukrepov ob zaznavi vseh problemskih situacij in kršitev pozitivne zakonodaje.

Pri izvajanju policijskega dela v romski skupnosti bo Policija dosledno uresničevala temeljne naloge Zakona o nalogah in pooblastilih policije, Zakona o organiziranosti in delu policije, Pravil policije, Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023, Srednjeročnega načrta razvoja dela policije 2018–2022 in Resolucije o dolgoročnem razvoju policije do leta 2025. Poglavitni cilji, ki izhajajo iz strateškega dokumenta Generalne policijske uprave – Strategije policijskega dela v skupnosti iz leta 2013 ter Resolucije o dolgoročnem razvoju policije do leta 2025, so:

- več partnerskega sodelovanja z lokalno skupnostjo, državnimi organi in civilno družbo;
- večja vidnost in okrepljena prisotnost policistov v lokalni skupnosti;
- večji občutek varnosti;
- večje zaupanje v delo policije in zadovoljstvo z njim;
- učinkovito preprečevanje in preiskovanje kriminala.

Ena izmed stalnih oblik policijskih aktivnosti je tudi sodelovanje z najrazličnejšimi subjekti, ki lahko pripomorejo k izboljšanju varnostnih pojavov. Zelo pomembno je tudi delo z oškodovanci in prijavitelji, kjer so slednji seznanjeni z aktivnostmi in ukrepanjem policije ter se na ta način zvišuje zaupanje v policijo, kakor tudi občutek varnosti.

8. PODROČJE BOJA PROTI ANTICIGANIZMU IN DISKRIMINACIJI

8.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

- URS: 63. člen – prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni.
- Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg).
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).
- Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20): 297. člen – kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti.
- Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19): odnos uslužbencev Policije do strank skladno s Pravili policije, Kodeksom policijske etike in Katalogom standardov policijskih postopkov.
- Zakon o varstvu javnega reda in miru (Uradni list RS, št. 70/06 in 139/20): 20. člen, ki določa prekrške v zvezi vzbujanja nestrpnosti.
- Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (Uradni list RS, št. 75/15).
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19).
- Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS, 47/12, 47/15 – ZZSDT, 22/16, 39/16, 45/19 – odl. US in 67/19 – odl. US).
- Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14).
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (Uradni list RS, št. 43/19).

Aktivnosti na področju ozaveščanja in boja proti diskriminaciji so v preteklem obdobju nacionalnega programa spodbujali in izvajali predvsem Policija, UN, SRSRS in različne romske nevladne organizacije (predvsem zveze društev).

Policijska akademija od leta 2009 izvaja usposabljanja za policiste po programu »Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov in preprečevanje diskriminacije pri delu policije v multikulturni družbi«, od leta 2013 naprej pa tudi za druge javne uslužbence, ki se v okviru svojega delovanja in pristojnosti srečujejo s pripadniki romske skupnosti in pripadniki drugih manjšinskih etničnih skupnosti v Republiki Sloveniji (npr. centri za socialno delo, šoli, vrtci, občinske uprave itd.). Poleg tega je bilo v preteklem obdobju vzpostavljeno sodelovanje s Centrom za izobraževanje v pravosodju, v okviru katerega so bila izvedena številna izobraževanja za zaposlene v pravosodnih organih, kamor je bilo kot tema vključeno tudi delo z romsko skupnostjo.

Z namenom krepitev aktivnega delovanja organizacij romske skupnosti in aktivnega vključevanja ter podpore organizacij romske skupnosti ostalim ukrepom na nacionalni ali lokalni ravni je UN finančno podpiral organizacije romske skupnosti pri njihovih aktivnostih, in sicer:

- SRSRS, ki se financira neposredno na podlagi ZRomS-1, saj je krovna organizacija, ki zastopa interese romske skupnosti v dialogu z nacionalnimi organi;
- programe aktivnosti organizacij romske skupnosti na podlagi javnih razpisov (sredstva so zagotovljena v finančnem načrtu SRSRS; javne razpise izvede svet).

SRSRS je izvajal javne razpise za sofinanciranje programov in projektov romskih društev in javne razpise za sofinanciranje programov aktivnosti organizacij romske skupnosti (romske zveze). Preko sofinanciranja Romskega informativnega centra Romic in Radia Romic je SRSRS spodbujal informativno in založniško

dejavnost, ki sta pomembni za razvoj romske skupnosti, pri čemer je SRSRS poročal, da je informativna dejavnost Romica za pripadnike romske skupnosti eksistenčnega pomena in opravlja pomembno poslanstvo pri ohranitvi identitete, jezika, kulture in obveščanja oziroma izobraževanja.

V okviru sofinanciranih programov in projektov romskih društev so bile izvedene aktivnosti na področju spodbujanja vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja, poklicnega svetovanja in usmerjanja, spodbujanja izobraževanja, podjetništva in turizma in na področju izobraževanja glede varstva okolja. V okviru sofinanciranih programov aktivnosti organizacij romske skupnosti pa so bile izvedene aktivnosti zvez društev za spodbujanje aktivacije in večjega vključevanja pripadnikov romske skupnosti v družbo, za prispevanje k opolnomočenju pripadnikov romske skupnosti in izboljšanju njihovega položaja, dodatno pa tudi za prispevanje k odpravljanju nestrpnosti med večinskim in manjšinskim prebivalstvom, še posebej v lokalnih okoljih.

Z dodeljevanjem sredstev krovni romski organizaciji v Sloveniji in drugim romskim organizacijam in združenjem se je krepilo zmogljivosti romske civilne družbe, medtem ko so postopki vključevanja romske civilne družbe v načrtovanje, izvajanje in spremljanje akcijskih načrtov in ukrepov zagotovljeni tako v zakonskih določilih kot tudi v praksi, ko pristojna ministrstva in lokalne samouprave obravnavajo vprašanja, povezana s pripadniki romske skupnosti.

UN je v preteklem obdobju nacionalnega programa izvajal tudi projekt Nacionalne platforme za Rome, v okviru katerega aktivnosti sicer niso bile izrecno namenjene preprečevanju predsodkov in stereotipov ter naslavljanju izzivov diskriminacije, se je pa skozi dogodke, ki so potekali na odprt in vključujoč način in na katere se je vedno povabilo vse ključne sogovornike za posamezna področja, širilo razumevanje o življenju pripadnikov romske skupnosti, o vzrokih za njihovo socialno izključenost in vzvodih njihovega delovanja ter s tem predstavnikom strokovnih institucij, ki so se dogodkov udeleževali, omogočilo globlji vpogled in razumevanje v delovanje romske skupnosti. S tem so udeleženci dogodkov pridobili razumevanje o kompleksnosti izzivov, kar jim je omogočilo njihovo bolj kakovostno nadaljnje delo ter po potrebi prilagoditev izvajanja njihovih aktivnosti in pristopov pri naslavljanju konkretnih izzivov pri njihovem delu.

Oktobra 2020 je Mednarodna zveza za spomin na holokavst (IHRA) na podlagi večletnih razprav in predlogov strokovnjakov za romska vprašanja iz držav članic pod nemškim predsedovanjem sprejela pravno nezavezujočo delovno definicijo anticiganizma, ki jo je Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljnjem besedilu: MZZ), ki vodi slovensko delegacijo pri IHRA, prevedlo v slovenski jezik za rabo v naši državi. Vsaka država je lahko naslovni termin (*»Antigypsism/anti Roma discrimination«*) prevedla glede na svoje jezikovne običaje. Strokovnjaki so se strinjali, da je v Sloveniji primerna raba termina »anticiganizem«.

Delovna opredelitev anticiganizma, ki jo je sprejela IHRA, se glasi:

»Anticiganizem se izkazuje skozi izraze in dejanja posameznikov ter skozi institucionalne politike in prakse, ki spodbujajo marginalizacijo, izključevanje, fizično nasilje, omalovaževanje romskih kultur in življenjskih slogov ter sovražni govor, uperjen proti Romom in drugim posameznikom in skupinam, ki so bili v času nacizma in so še danes označeni za »cigane« ter zaradi tega stigmatizirani ali preganjani. To vodi v obravnavanje Romov kot domnevno družbi tuje skupine in povezovanje njenih pripadnikov z nizom slabšalnih stereotipov in izkrivljenih podob, ki predstavljajo posebno obliko rasizma.«

Pri oblikovanju delovne opredelitve anticiganizma je IHRA kot vodilo upoštevala, da anticiganizem obstaja že stoletja in da je bil bistven element v politikah preganjanja in uničevanja, ki so jih proti Romom izvajali nacistična Nemčija, fašistični in skrajni nacionalistični partnerji ter drugi kolaboranti, ki so sodelovali pri teh zločinih. Anticiganizem se ni začel z nacizmom in se ni končal z njegovim koncem, temveč ostaja osrednji element zločinov, zagrešenih nad Romi. Kljub pomembnemu delu, ki ga opravljajo Organizacija združenih narodov, Evropska unija, Svet Evrope, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi in druga mednarodna telesa, stereotipi in predsodki o Romih še vedno vztrajajo in se večinoma ne kaznujejo uporabljajo, ker jih še nihče ni dovolj odločno zakonsko prepovedal ali ovrzel. Anticiganizem je večplasten pojav, ki ga družba in politika na široko sprejemata. Je ključna ovira, ki onemogoča vključevanje Romov v

širšo družbo in jim preprečuje, da bi uživali enake pravice, imeli enake priložnosti in enakopravno sodelovali v pridobitnih gospodarskih dejavnostih. Za ponazoritev anticiganizma je mogoče navesti več primerov. Ob upoštevanju celovitih okoliščin se lahko anticiganizem danes kaže kot kaj od spodaj naštetega, čeprav seznam ni dokončen:

- izkrivljanje ali zanikanje preganjanja Romov ali genocida nad Romi;
- povečevanje genocida nad Romi;
- podžiganje, opravičevanje in izvajanje nasilja nad romskimi skupnostmi, njihovo lastnino in posameznimi Romi;
- vsiljene ali prisilne sterilizacije ter druge telesne in psihološke zlorabe Romov;
- ohranjanje in utrjevanje diskriminatornih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora zvrčanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;
- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- potrjevanje ali spodbujanje izključevalnih mehanizmov, uperjenih proti Romom, na podlagi rasno diskriminatornih podmen, na primer izključevanje iz rednega šolanja in institucionalnih postopkov ali politik, kar vodi v segregacijo romskih skupnosti;
- sprejemanje politik brez pravne podlage ali vzpostavljanje pogojev, ki omogočajo svojevoljno ali diskriminatorno preseljevanje romskih skupnosti in posameznikov;
- nalaganje kolektivne odgovornosti Romom za resnična ali domnevna dejanja posameznih članov romskih skupnosti;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Ukrepi za boj proti anticiganizmu in diskriminaciji se bodo skozi novi program ukrepov izvajali predvsem s ciljem ozaveščanja, izobraževanja in usposabljanja delavcev Policije in javnih uslužbencev, zaposlenih v osrednjih institucijah, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti oziroma so ključni odločevalci pri pripravi in sprejemanju politik na lokalni in nacionalni ravni. Po drugi strani bodo h krepitvi ozaveščenosti o negativnih učinkih in posledicah anticiganizma in diskriminacije prispevali tudi ukrepi na nekaterih drugih področjih tega programa, npr. na področju vključevanja v družbeno in kulturno življenje ter s krepitvijo aktivnosti in sodelovanja SRSRS ter ostalih organizacij romske skupnosti. Izredno pomemben vzvod za ozaveščanje tako večinskega prebivalstva kot tudi pripadnikov romske skupnosti pa bodo radijski in televizijski programi za romsko skupnost, ki jih izvaja nacionalna Radiotelevizija Slovenije, in programi, ki jih ustvarjajo sami pripadniki romske skupnosti in njihove organizacije.

8.2 Cilji in ukrepi na področju boja proti anticiganizmu in diskriminaciji

8.2.1 Strateški cilj: Dvig ozaveščenosti institucij in javnosti o prisotnosti in negativnih učinkih anticiganizma in diskriminacije ter njuno odpravljanje
 Kazalnik: Ocena Zagovornika načela enakosti o stanju na področju diskriminacije (letno poročilo).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.1: Dvig usposobljenosti in ozaveščenosti policistov in drugih delavcev Policije za delo v romski skupnosti	Izobraževanje in usposabljanje delavcev Policije.	Policija; predstavniki romskih organizacij	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Število usposabljanj. Število udeležencev.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
		in romske skupnosti.		*Materialni stroški 1 zunanjega udeleženca – predstavnika romske skupnosti.	Evalvacije.

Obrazložitev:

Izobraževanje policistov za delo v večkulturni družbi je pomembno iz razloga, da se policiste usposobi z določeno stopnjo znanja, izkušenj, ustreznim načinom dela, ki je potreben za profesionalen pristop pri izvajanju policijskih nalog in aktivnosti na območjih z romskimi naselji in s predstavniki romske skupnosti. Takšna usposabljanja, ki so že postala redna oblika izobraževanj, so se izvajala v letih 2003 in 2004, v obdobju nacionalnih programov za Rome 2010–2015 in 2017–2021.

Negativni predsodki do določene skupine ali posameznikov, v povezavi z delom policistov do slednjih, povzročajo izredne težave pri izvajanju osnovnih nalog Policije. Negativni predsodki prav tako kratkoročno in dolgoročno pomenijo oviro pri izgradnji modela profesionalnega odnosa slehernega policista pri izvajanju postopkov v romski skupnosti ob doslednem upoštevanju splošnih načel za opravljanje policijskih nalog skladno z Zakonom o nalogah in pooblastilih policije, odnosom uslužbencev Policije do strank skladno s Pravili policije, Kodeksom policijske etike in Katalogom standardov policijskih postopkov. Policija je v letu 2016 je izvedla 12 usposabljanj (464 udeležencev), v 2017 je izvedla 4 usposabljanja (147 udeležencev), v 2018 je izvedla 7 usposabljanj (136 udeležencev) in v 2019 6 usposabljanj (151 udeležencev).

Program »Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov ter preprečevanje diskriminacije v multikulturni skupnosti« je leta 2009 verificiral programski svet Policijske akademije in je namenjen pridobitvi ustreznega znanja za prepoznavanje in razumevanje različnih oblik diskriminacije. Delavci Policije se usposobijo za ustrezno odzivanje v stikih z »drugačnimi«, odrinjenimi na rob družbe, socialno izključenimi zaradi njihovega porekla, vrednot, načina življenja, usmerjenosti (spolne, verske, politične itd.) in osebnostnih lastnosti.

V vsebine izobraževanj policistov bodo vključene tudi vsebine o nekaterih primerih anticiganizma, ki so navedeni v pravno nezavezujoči delovni definiciji anticiganizma, ki jo je sprejela IHRA, in sicer:

- ohranjanje in utrjevanje diskriminatornih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora vračanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;
- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Izhodišče za izvedbo ukrepa bo realizirati okvirno 5 usposabljanj na leto oziroma glede na izkazane potrebe ali na podlagi dogovora s posameznimi policijskimi enotami. Ukrep se bo izvedel v obliki usposabljanj, delavnic, izobraževanj, posvetov, okroglih miz itd.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.2: Izboljšanje ozaveščenosti institucij in doseganje njihove večje učinkovitosti pri delu s pripadniki romske skupnosti	Izobraževanje javnih uslužbencev, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti.	Policija; javni uslužbenci, ki v okviru svojih pristojnosti delajo s predstavniki romske skupnosti; UN; lokalne skupnosti.	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu MNZ/Policije).	Število izobraževanj. Število delavnic. Število udeležencev. Evalvacije. Mnenje (ocena) UN.

Obrazložitev:

Pri uveljavitvi policijskega dela v skupnosti si bo policija, kot povezovalni člen, prizadevala za krepitev dialoga ter partnerskega odnosa med romsko skupnostjo, lokalno skupnostjo ter institucijami, ki se v okviru svojega delovanja srečujejo s pripadniki romske skupnosti, oziroma vzpostavitev dialoga, kjer še ni vzpostavljen. Dialog med vsemi deležniki, oziroma večdeležniški pristop je ključen in pomemben pri obravnavanju in reševanju posameznih problemskih vprašanj. Policija je, od začetka v 2013 (projekt »Osveščanje javnih uslužbencev, Romov in splošne javnosti z namenom premagovanja socialnih ovir in izboljšanja sobivanja – (SKUPA-J) do 2020 aktivno izvajala usposabljanja javnih uslužbencev, ki se kakor koli ukvarjajo z romsko problematiko, oz. se v okviru dela srečujejo z romsko skupnostjo. Povratne informacije javnih uslužbencev kažejo, da so ta usposabljanja dobrodošla in tudi zelo potrebna za njihovo delo s predstavniki romske skupnosti. O realizaciji tudi policija poroča na sejah delovnega telesa vlade, ki je ustanovljeno na podlagi ZRomS-1, in drugim organom, institucijam. V letih 2018 in 2019 je policija sodelovala na sestankih neformalne delovne skupine UN, pri aktivnostih ukrepa v Nacionalnem programu ukrepov za Rome 2017–2021: »Priprava protokola v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami - Obravnava primerov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (zgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti«. V 2018 med drugim dogovorjene tudi aktivnosti za ozaveščanje delavcev v pravosodju. Center za izobraževanje v pravosodju je v njihove izobraževalne dogodke-sodniške šole, vključil predavanja sodnikom in zaposlenim v pravosodju, kar izvaja Center za raziskovanje in socialne veščine, Policijske akademije, Generalne policijske uprave. Tako so bila v 2018 in 2019 izvedena predavanja na 12. sodniških šolah z naslovom »Izzivi pri delu z romsko skupnostjo ter njene posebnosti«. Policija je v letu 2015 izvedla 11 usposabljanj za javne uslužbence (292 udeležencev), v 2016 je izvedla 2 usposabljanji za javne uslužbence (184 udeležencev), v 2017 je izvedla 4 usposabljanja za javne uslužbence (117 udeležencev), v 2018 je izvedla 3 usposabljanja za javne uslužbence (68 udeležencev) in v 2019 je izvedla 4 usposabljanja za javne uslužbence (129 udeležencev). Povratne informacije kažejo na potrebe po tovrstnih usposabljanjih in izobraževanjih, kar bo Policija izvajala tudi v prihodnje.

Cilj ukrepa je predvsem izboljšati usposobljenost javnih uslužbencev v komunikaciji s pripadnicami in pripadniki romske skupnosti, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, ozaveščanje o predsodkih in stereotipih do Romov v zadevnem okolju in seznanitev javnih uslužbencev z lastnimi predsodki in stereotipi ter iskanje praktičnih rešitev za specifične izzive v posameznem okolju, iz katerega prihajajo tako javni uslužbenci, kot Romi. Z izvajanjem tega ukrepa bodo prizadevanja prek specifičnega usposabljanja javnih uslužbencev usmerjena v vpeljavo dobre osnove za razumevanje vseh značilnosti, ki jih delo z romsko skupnostjo prinaša posameznim javnim uslužbencem. Glede na cilje predvsem usklajenega in okrepljenega sodelovanja vseh relevantnih ustanov na lokalni ravni in na

podlagi izkušenj policijskega dela v skupnosti bo to tudi nujna nadgradnja dosedanjega dialoga med vsemi subjekti, da se dosežejo osnovno razumevanje posebnosti pri delu s predstavniki romske skupnosti, ustrezen odziv na posamezne problemske situacije in njihovo uspešno reševanje. Javni uslužbenci bodo pri usposabljanju pridobili osnovne informacije in znanja s področja boja proti diskriminaciji, o normativni ureditvi in pomenu doslednega izvajanja pozitivne zakonodaje, o varovanju človekovih pravic, o poznavanju stereotipov in predsodkih o romski skupnosti. Spoznali bodo tudi načine in oblike pristopov k reševanju posameznih problemskih situacij, ki so najpogostejši pri delu z romsko skupnostjo. Poudarek pri usposabljanjih je tudi na obvladovanju najrazličnejših konfliktov, s katerimi se posamezni javni uslužbenci srečujejo pri delu z romsko skupnostjo. Pri izvedbi usposabljanj bo po potrebi vključen tudi predstavnik romske skupnosti iz okolja, od koder prihajajo javni uslužbenci, ki bo na podlagi lastnih izkušenj in v komunikaciji z udeleženci usposabljanj aktivno prispeval k iskanju možnih praktičnih rešitev za izzive razmer v tistem okolju.

V vsebine izobraževanj in ozaveščevalnih aktivnosti za javne uslužbence, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti, bodo vključene tudi vsebine o nekaterih primerih anticiganizma, ki so navedeni v pravno nezavezujoči delovni definiciji anticiganizma, ki jo je sprejela IHRA, in sicer:

- ohranjanje in utrjevanje diskriminatorskih stereotipov o Romih;
- z uporabo sovražnega govora zvrčanje krivde na Rome za resnične ali domnevne družbene, politične, kulturne, gospodarske in javnozdravstvene težave;
- stereotipno označevanje Romov za ljudi, ki se ukvarjajo s kriminalom;
- uporaba izraza »cigan« kot zmerljivke;
- razširjanje sovražnega govora proti romskim skupnostim v kakršni koli obliki, na primer v medijih, vključno s spletom in družbenimi omrežji.

Izhodišče za izvedbo ukrepa bo realizirati okvirno 5 usposabljanj na leto oziroma glede na izkazane potrebe in v dogovoru s posameznimi institucijami ter posameznimi enotami javnih uslužbencev. Ukrepe se bo izvedel v obliki usposabljanj, delavnic, izobraževanj, strokovnih posvetov, okroglih miz itd.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.1.3: Dvig ozaveščenosti večinske populacije in pripadnikov romske skupnosti	Sofinanciranje radijskih in televizijskih programov za romsko skupnost.	UN; MK; RTV SLO; Svet romske skupnosti RS.	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; MK; RTVSLO).	Prijubljenost in razširjenost romskih oddaj na RTV Slovenija. Število romskih medijev, ki so uspešni na razpisih MK in SRSRS.

Obrazložitev:

Vlada RS preko UN podpira in sofinancira radijske in televizijske programe tudi za romsko skupnost, in sicer na podlagi 30. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenija, ki določa, da se iz državnega proračuna financira del narodnostnih programov, v deležu, ki se ne financira iz prispevka. Podlago za podporo tem programom pa določa tudi Zakon o medijih, ki 4. členu med drugim določa, da Republika Slovenija podpira medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic

slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in obveščenosti. Javni zavod RTV Slovenija konec tekočega leta pošlje UN predlog programskega in finančnega načrta RTV programov za romsko skupnost za naslednje leto. Po pregledu programa UN z RTV Slovenija sklene letno pogodbo za sofinanciranje radijskih in televizijskih programov za romsko skupnost. Informacije o pripravi in izvajanju RTV programov za romsko skupnost UN pogosto dobi tudi »s terena«, od predstavnikov oziroma organizacij romske skupnosti. UN je v zadnjih letih za RTV programe za romsko skupnost zagotovil okvirno 183.000 evrov letno.

V okviru RTV Slovenija se redno predvajajo romske oddaje, in sicer radijska oddaja »Naše poti – Amare droma« in televizijska oddaja »So vakeres? – Kaj govoriš?«. RTV Slovenija je v preteklosti organizirala tudi celovito usposabljanje za pripadnike romske skupnosti v Sloveniji. Tako je v letu 2015 govorno usposabljala štiri Rominje. Ena Rominja je redno zaposlena na RTV Slovenija in je v preteklosti pripravljena radijsko oddajo za romsko skupnost, zdaj pa se posveča ostalim vsebinam, tri Rominje pa po dogovoru sodelujejo s TV Slovenija, kjer prav tako pripravljajo TV oddajo za Rome). RTV Slovenija bo tudi v prihodnje izvedla podobna usposabljanja za pripadnike romske skupnosti.

V Sloveniji delujejo tudi romski mediji oziroma mediji, ki jih ustanovljajo pripadniki romske skupnosti. Romski mediji lahko sodelujejo na letnih javnih razpisih za zagotavljanje romskih medijskih vsebin in za zagotavljanje medijskih vsebin v manjšinskih jezikih. Letni javni razpisi MK za sofinanciranje medijskih vsebin predvidevajo tudi ukrepe za povečanje zaposlenosti mladih novinarjev, tudi v romskih medijih.

Spodbujanje informativne dejavnosti je tudi ena od nalog SRSRS, ki sredstva za svoje delovanje prejme iz državnega proračuna preko UN. Tudi SRSRS preko javnega razpisa podpira medijske programe, ki jih ustvarjajo pripadniki romske skupnosti, in ki zagotavljajo uravnoteženo prikazovanje romske tematike iz različnih zornih kotov (z vidika Romov, večinskega prebivalstva, državnih organizacij, države, lokalne skupnosti, mednarodne javnosti, strokovne javnosti); utrjevanje in ohranjanje narodne, jezikovne in kulturne identitete Romov; vključevanje Romov v pripravo in predvajanje oddaj; osveščanje večinskega in romskega prebivalstva o medsebojnem spoštovanju, razumevanju in sprejemanju ter vključevanje pozitivnih primerov medsebojnega sobivanja v lokalnem okolju.

8.2.2 Strateški cilj: Spodbujanje in krepitev udeležbe pripadnikov romske skupnosti z opolnomočenjem, sodelovanjem in zaupanjem

Kazalnik: Ocena romske skupnosti in drugih deležnikov o udeležbi pripadnikov romske skupnosti

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.2.1: Krepitev institucionalnega okvirja predstavnštva romske skupnosti v Sloveniji	Zagotavljanje delovanja SRSRS.	UN	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN).	Obseg izvajanja programa SRSRS v posameznem letu. Število izvedenih aktivnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
					Število podanih predlogov pristojnim organom. Število upoštevanih predlogov SRSRS s strani pristojnih organov.

Obrazložitev:

Skladno z ZRomS-1 SRSRS predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov. Delovanje te krovne organizacije romske skupnosti se sofinancira iz državnega proračuna. Cilji sofinanciranja so krepitev institucionalnega okvirja predstavništva romske skupnosti, zagotovitev in okrepitev partnerskega odnosa z državnimi organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti za učinkovitejšo uresničevanje pravic pripadnic in pripadnikov romske skupnosti oziroma izboljšanja njihovega položaja v družbi ter uresničevanje nalog SRSRS, določenih z ZRomS-1, in poslovnikom²¹ SRSRS. UN delovanje SRSRS in porabo dodeljenih finančnih sredstev spremlja preko poročil SRSRS na podlagi pogodbe o sofinanciranju v posameznem proračunskem letu.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 8.2.2.2: Opolnomočenje in krepitev nevladnih organizacij, ki jih ustanovljajo pripadniki romske skupnosti	Podpora aktivnostim organizacij romske skupnosti za izboljšanje položaja Romov in prepoznavanja romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe ter aktivnostim, usmerjenim v preprečevanje diskriminacije in odpravljanje predsodkov in stereotipov do Romov na lokalni ravni s poudarkom na romskih	UN in SRSRS	Do 2030.	Sredstva iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN in preko letne pogodbe dodeljena SRSRS).	Obseg izvajanja programa SRSRS v posameznem letu. Število izvedenih aktivnosti. Število podanih predlogov pristojnim organom. Število upoštevanih predlogov SRSRS s

²¹ Poslovnik Sveta romske skupnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 42/16, 61/19 in 173/20).

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	ženskah, deklicah in mladih.				strani pristojnih organov.

Obrazložitev:

Cilj sofinanciranja nevladnih organizacij romske skupnosti je krepitev njihovega aktivnega delovanja in aktivnega vključevanja v širšo družbo ter hkrati krepitev prispevka organizacij romske skupnosti k izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti predvsem v okoljih, kjer ti živijo.

Na podlagi dejanskih potreb na terenu, v lokalnih okoljih, kjer Romi živijo, je treba še naprej podpirati aktivno delovanje organizacij romske skupnosti, ki si prizadevajo za prepoznavanje romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe. Aktivnosti organizacij romske skupnosti so usmerjene predvsem v izboljšanje položaja Romov, njihovega večjega in hitrejšega vključevanja v okoljih, kjer živijo, ozaveščanje večinskega in romskega prebivalstva o obstoju, kulturi, jeziki in navadah romskih skupin, ki živijo v Sloveniji, ter boju proti diskriminaciji. Nekatere organizacije svoje aktivnosti usmerjajo tudi v zastopanje pripadnic in pripadnikov romske skupnosti in iskanja rešitev za še vedno nerešene izzive na lokalni in na državni ravni (npr. konkretni socialni izzivi družin v lokalnem okolju, izpostavljanje pomanjkljivosti veljavne zakonodaje na podlagi dejanskih razmer na terenu itd.). Aktivnosti bodo usmerjene predvsem v spodbujanje vključevanja pripadnic in pripadnikov romske skupnosti (še posebej otrok, žensk in mladih) v sistem vzgoje in izobraževanja, aktivacijo za približevanje trgu dela in razvoj novih zaposlitvenih programov ter v promocijo zaposlovanja kot vrednote, v boj proti uporabi sovražnega govora, ozaveščanje večinskega prebivalstva (še posebej otrok in mladih ter zaposlenih v javni upravi in pravosodnih organih) o prisotnosti romske skupnosti, njeni kulturni in jezikovni sestavi ter pomenu za slovenski prostor, v ozaveščanje in usposabljanje ter nudenje podpore predstavnicam in predstavnikom romske skupnosti v svetih samoupravnih lokalnih skupnosti, predstavnicam in predstavnikom društev in drugih vidnejših predstavnikov v romski skupnosti, ki delujejo v korist skupnosti, v zagotavljanje strokovne podpore in pomoči društvom pri prijavi na razpise na različnih področjih ter v druga področja, pomembna za hitrejše in kakovostnejše ter hitrejše socialno vključevanje pripadnic in pripadnikov romske skupnosti.

9. KREPITEV IZVAJANJA UKREPOV NA LOKALNI RAVNI

9.1 Podlage in opis izhodiščnega stanja

Dne 7. 12. 2020 je Državni zbor sprejel Zakon o finančni razbremenitvi občin²², s katerim je posegel v ZFO-1 in s spremembo uvedel poseben 20.a člen, s katerim se sofinanciranje uresničevanja pravic stalno naseljene romske skupnosti ureja posebej in drugače, kot to velja za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti. Določba novega 20.a člena pomeni korektiv primerne porabe občine in ne predstavlja plačila za dejanske potrebe romske skupnosti v konkretni občini, saj je bilo ugotovljeno, da imajo te občine zaradi uresničevanja zakonskih pravic stalno naseljene romske skupnosti v povprečju nekoliko višje stroške kot občine brez romskega prebivalstva. 20.a člen ZFO-1 tako določa, se občinam, ki imajo evidentirana romska naselja, iz državnega proračuna zagotovijo sredstva za sofinanciranje uresničevanja ustavnih pravic stalno naseljene romske skupnosti, in sicer se za vsako proračunsko leto zagotovijo sredstva v višini 3,5 % primerne porabe občine.

²² Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20).

Na podlagi ZRomS-1 so tudi občine dolžne sprejeti svoje podrobne področne programe in ukrepe (6. člen ZRomS-1). Na podlagi poročanja občin ob pripravi vsakoletnega poročila vlade o položaju romske skupnosti v Sloveniji je možno ugotoviti, da občine (tudi glede na svojo velikost in izkušnje) k naslavljanju izzivov, povezanih z romsko skupnostjo, pristopajo različno. Nekatere občine so sprejele svoje strateške oziroma programske dokumente, ki so namenjeni izboljšanju položaja pripadnikov romske skupnosti, nekatere občine to skupino prebivalstva obravnavajo v sklopu z ostalim prebivalstvom in izzivi, nekatere občine pa so sprejele nabor ukrepov, ki se nanašajo posebej na pripadnike romske skupnosti. Večinoma se ti ukrepi nanašajo na prostorsko in komunalno urejanje romskih naselij in na področje socialnega varstva ter delno tudi izobraževanja.

Ukrepe, usmerjene izrecno na delovanje na lokalni ravni, je mogoče razdeliti na ukrepanje več vrst. Najprej velja poudariti, da je v Sloveniji Romom, kot ustavno varovani skupnosti, zagotovljena posebna pravica do politične participacije. To v praksi pomeni, da na lokalni ravni Romi v občinah, kjer bivajo avtohtono, **v občinski svet volijo svojega predstavnika, tako imenovanega romskega svetnika.** V vsaki od teh občin mora biti v občinskem svetu ustanovljeno tudi posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti. Član tega delovnega telesa je tudi romski svetnik. **Romi imajo pravico do svojega predstavnika v občinskem svetu zagotovljeno v naslednjih 20 občinah,** ki jih določa ZLS: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogaševci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče.

Nadalje, UN na podlagi določb ZRomS-1 zagotavlja finančna sredstva SRSRS kot krovni organizaciji romske skupnosti, ki predstavlja interese Romov v odnosu do državnih organov. SRSRS nato preko javnih razpisov na podlagi ugotovljenih potreb s terena organizacijam romske skupnosti in društvom, v katera se povezujejo pripadniki romske skupnosti, dodeli finančna sredstva za izvajanje njihovih aktivnosti. **Na podlagi dejanskih potreb na terenu v lokalnih okoljih, kjer Romi živijo, se tako podpirajo aktivnosti organizacij romske skupnosti, ki si prizadevajo za prepoznavanje romske skupnosti kot sestavnega dela slovenske družbe.** Aktivnosti organizacij romske skupnosti so usmerjene predvsem v izboljšanje položaja Romov in njihovega večjega in hitrejšega vključevanja v okoljih, kjer živijo, torej na lokalno raven (ti ukrepi so zajeti v poglavju 9). Nekatere organizacije svoje aktivnosti usmerjajo tudi v usposabljanje in nudenje podpore romskim svetnikom v občinskih svetih občin, predstavnikom društev in drugim vidnejšim predstavnikom v romski skupnosti, ki delujejo v korist skupnosti, ter tudi v zagotavljanje strokovne podpore in pomoči društvom pri prijavi na razpise na različnih področjih.

V tretji sklop sodijo naloge in aktivnosti, ki jih izvaja Policija (ti ukrepi so zajeti v poglavju 8). **Ta številne napore vlaga tudi v preventivne naloge, ki jih izvaja kot ukrep »Izvajanje policijskega dela v skupnosti«, katerega cilja sta okrepiti partnerski odnos z lokalno skupnostjo in se zavzemati za učinkovito reševanje najrazličnejših potreb po varnosti.** Policija pri izvajanju policijskega dela v skupnosti in vsakodnevni prisotnosti v romski skupnosti z najrazličnejšimi oblikami dela aktivno sodeluje z romsko skupnostjo. Pri tem sodeluje tako s posamezniki kot legitimno izvoljenimi romskimi svetniki v občinskih svetih občin z romsko skupnostjo ter s predstavniki zvez društev, ki delujejo v Sloveniji. Sodelovanje s predstavniki romske skupnosti v Sloveniji je vzpostavljeno na vseh treh nivojih policije (lokalnem, regionalnem in državnem nivoju).

V četrti sklop sodijo ukrepi na področju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD), skozi katere se spodbuja skupen lokalni razvoj naslavljanje konkretnih lokalnih problematik. Ta pristop je izjemnega pomena za razvoj tako podeželskih kot urbanih območij, ki imajo posebne razvojne potrebe, težave in priložnosti, ki zahtevajo tudi drugačen razvojni pristop. Pristop od spodaj navzgor omogoča lokalnemu prebivalstvu, da samo določi prednostne naloge in razvojne cilje ter odloča o lokalnem razvoju. Z oblikovanjem lokalnih partnerstev, tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (v nadaljnjem besedilu: LAS), se lokalnemu prebivalstvu omogoča, da aktivno odloča o prednostnih nalogah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Po tem pristopu je orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja ukrep LEADER (ukrep je zajet v nadaljevanju tega poglavja).

In končno, na lokalni nivo so usmerjene tudi in predvsem aktivnosti, ki jih UN izvaja preko projekta Nacionalna platforma za Rome (ukrepi so zajeti v nadaljevanju tega poglavja). Namen različnih aktivnosti, ki se izvajajo v tem sklopu, je dopolniti in okrepiti mehanizem posvetovanja med vsemi relevantnimi deležniki na lokalni ravni, okrepiti njihovo medsebojno sodelovanje in izboljšati dialog, omogočiti izmenjavo izkušenj in dobrih praks ter na multidisciplinaren način nasloviti izzive na lokalni ravni. Skozi aktivnosti se spremlja tudi uresničevanje ukrepov nacionalnega programa na lokalni ravni ter identificira vrzeli in pomanjkljivosti pri njihovem izvajanju ob hkratnem definiranju predlogov za izboljšave. UN se je že v preteklem obdobju nacionalnega programa posvečal predvsem aktivnostim, usmerjenim v lokalne skupnosti, kjer živijo Romi, in sicer:

- nudenju podpore in pomoči občinam, da razvijejo svoje konkretne in realne lokalne akcijske načrte za vključevanje Romov, ki bodo prilagojeni lokalnim potrebam in bodo upoštevali tudi vse morebitne omejitve;
- nudenju podpore in pomoči občinam, da postanejo koordinator medinstitucionalnega povezovanja in sodelovanja na lokalni ravni preko oblikovanja t. i. multidisciplinarnih timov;
- identifikaciji, promociji in prenosu že osvojenih znanj, pozitivnih izkušenj in primerov dobrih praks v okolja, kjer so zaznani primanjkljaji in izražene potrebe lokalnih skupnosti;
- preko vključujočih in več institucionalnih dogodkov naslavljati konkretne izzive lokalnih skupnosti, kjer živijo Romi.

UN skozi projekt Nacionalna platforma za Rome občinam nudi podporo pri razvijanju in pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje Romov in pri krepitvi medinstitucionalnega pristopa in sodelovanja z namenom oblikovanja učinkovitih rešitev na lokalno specifične izzive že od leta 2016. V začetku leta 2020 je bilo na podlagi evalvacije izvedenih aktivnosti Nacionalna platforma za Rome, kot so jo podali udeleženci večdeležniških dogodkov, ki so bili izvedeni v okviru projekta, ugotovljeno, da je velika večina udeležencev mnenja, da bi bilo treba s tovrstnim delom in pristopom, kot ga je vpeljal projekt Nacionalna platforma za Rome, nadaljevati, saj se razmere v velikem številu romskih naselij slabšajo, okrepiti pa bi bilo potrebno končni epilog in rezultate sicer zelo dobro organiziranih dogodkov. Glavne ugotovitve glede potrebnih izboljšav in potreb po prihodnjem okrepljenem ukrepanju so bile naslednje:

- v evalvacijskem vprašalniku so udeleženci dogodkov izpostavili, da bi bilo nujno potrebno, da pri aktivnostih projekta aktivneje sodelujejo in se dogodkov udeležujejo predstavniki Sveta romske skupnosti RS in ostali vidnejši romskih predstavniki ter drugi mnenjski voditelji (iz različnih organizacij civilne družbe). Do zdaj so bili ti vedno povabljeni na vse dogodke v okviru projektov Nacionalna platforma za Rome, vendar so se le redkokdaj dogodkov udeleževali oziroma se jih je udeleževalo le zelo malo in predvsem vedno isti predstavniki;
- pomembno je širjenje informacij o projektu, njegovih aktivnostih in rezultatih; v prihodnje bi morali bolje izkoristiti možnosti obveščanja medijev in ciljno začeti graditi sodelovanje z njimi ter načrtno objavljati pozitivne informacije o rezultatih projekta in poskušati bolje izkoristiti spletno stran UN za objavo informacij o projektu in njegovih aktivnostih in rezultatih;
- v prihodnje bo treba še bolj konkretno vnaprej pripraviti gradiva za potrebe večdeležniških razprav;
- treba bo zagotoviti, da se bodo dogodkov udeležili predstavniki vseh pristojnih institucij, ki se ukvarjajo z različnimi problematikami, povezanimi s pripadniki romske skupnosti;
- več napora bo treba vložiti v aktivnosti, ki bodo sledile po izvedenih večdeležniških razpravah, s ciljem, da ugotovitve in predlogi ne bi ostali le na papirju in pogovorih ter se ponavljali. Treba bo nasloviti vprašanje, kako doseči, da se bodo ugotovitve in predlogi z večdeležniških razprav upoštevali, saj ni dovolj, da se posredujejo ustreznim institucijam in se ne realizirajo;
- nadaljevati s pristopi, da se različna problematika osvetli iz različnih zornih kotov, predvsem pa skozi izkušnje iz prakse;
- treba bo opraviti razmislek o motivaciji in primernih metodah, ki bi pritegnile v razpravo več pripadnikov romske skupnosti, ki bi morali postati bolj aktivni pri izboljšanju lasnega položaja in podobe v širši družbi;

- nasloviti bi bilo treba tudi vprašanje učinkovitega spremljanja izvajanja ukrepov in aktivnosti pristojnih deležnikov (npr. rezultati dela posameznih resorjev bi morali biti merljivi na določena časovna obdobja) ter po potrebi oblikovati in razviti nove načine oziroma modele spremljanja (npr. za prihodnje obdobje NPUR).

Ker je izvajanje ukrepov nacionalnega programa na lokalni ravni ključno in ker je pri tem izredno pomembno njihovo učinkovito spremljanje ter pravočasno naslavljanje izzivov v zvezi z njihovim izvajanjem ter odpravljanje morebitnih ovir in težav, se bo skozi delo UN in projekte Nacionalna platforma za Rome v prvi vrsti zasledovalo predvsem zagotavljanje učinkovitega uresničevanja programa in doseganja čim večjih učinkov ukrepov in sinergij med ukrepi na terenu. Z namenom doseganja tega strateškega cilja se bo skozi aktivnosti UN in Nacionalna platforma za Rome spremljalo uresničevanje ukrepov na posameznih področjih in/ali v okviru posameznih ciljev programa ter identificiralo in odpravljalo morebitne ovire in težave pri izvajanju ukrepov. Skozi delo UN in projekte Nacionalna platforma za Rome se bo nadalje zasledovalo tudi izboljšanje zmogljivosti in ozaveščenosti vseh pristojnih institucij ter opolnomočenje predstavnikov romske skupnosti. Z namenom doseganja tega strateškega cilja se bo skozi aktivnosti UN in Nacionalno platformo za Rome krepilo zmogljivost in usposobljenost institucij in predstavnikov romske skupnosti na lokalni in nacionalni ravni, krepilo lokalne skupnosti v procesu vključevanja Romov in ozaveščalo ter krepilo usposobljenost javnih uslužbenecv in zaposlenih v pravosodnih organih in vzpostavljalo ter krepilo medinstitucionalno povezovanje na nacionalni in lokalni ravni za naslavljanje pojavov ogroženosti romskih otrok, še posebej pojavov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja in prisilnih porok romskih deklic ter ozaveščanje romskih deklic in dečkov oziroma mladih.

9.2 Cilji in ukrepi na področju krepitve izvajanja ukrepov na lokalni ravni

9.2.1 Strateški cilj: Spodbujanje skupnega lokalnega razvoja in naslavljanje konkretnih lokalnih problematik

Kazalnik: Poročila v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome in število sprejetih lokalnih akcijskih načrtov ter oblikovanih multidisciplinarnih timov v občinah.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.1.1: Krepitev celostne obravnave in naslavljanja izzivov v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, vzpostavljanje partnerskega odnosa med vsemi deležniki, krepitev njihovih kompetenc in ustrezno ter pravočasno ukrepanje pristojnih institucij	Nadaljevanje nudenja podpore občinam pri oblikovanju in delovanju multidisciplinarnih timov za obravnavo konkretnih zadev v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, ter pri pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje	UN v sodelovanju z občinami; pri izvajanju ukrepa sodelujejo vse pristojne institucije, organizacije in posamezniki, ki delujejo na lokalni ravni in so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti.	Do 2030.	Dodatna finančna sredstva niso potrebna. Morebitne stroške v zvezi s sklicevanjem in delom timov krije občina. V kolikor je na pobudo občine in v dogovoru z njo sklicatelj morebitnega dogodka UN, se sredstva za izvedbo dogodka lahko zagotovijo iz sredstev EU in iz proračuna RS (letno zagotovljena v finančnem	Število oblikovanih timov v občinah. Število sej oziroma sestankov timov. Število oblikovanih lokalnih akcijskih načrtov.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	Romov, prilagojenih potrebam v posamezni lokalni skupnosti.	V pomoč pri iskanju rešitev in naslavljanju konkretnih zadev sodelujejo tudi pristojna ministrstva.		načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU, praviloma 90 % EU udeležba, 10 % SI udeležba). Zaenkrat so ta sredstva zagotovljena do leta 2023.	Število izvedenih ukrepov in njihova uspešnost. Evalvacija dela timov (občine in UN). Poročanje občine o delu tima in o izvajanju ukrepov ob letnem poročanju UN o izvedenih aktivnostih za pripravo poročil vlade.

Obrazložitev:

Na podlagi poročanj občin in dosedanjih izkušenj ter opravljenega dela v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome se ugotavlja, da je ne glede na obstoj delovnih teles občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti po ZRomS-1 in/ali v nekaterih občinah vzpostavljenih dodatnih bolj operativnih oblik sodelovanja med institucijami ter že do zdaj nudene podpore UN v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome, na lokalni ravni treba vložiti dodatne napore v krepitev medinstitucionalnega povezovanja in sodelovanja. Na to temo je UN dne 20. aprila 2021 izvedel videokonferenčno srečanje z občinami, kjer živi romska skupnost, z naslovom »*Skupaj smo uspešnejši: oblikovanje multidisciplinarnih timov in/ali akcijskih načrtov občin*«, na katerem je želel:

- slišati izkušnje, potrebe in predloge občin v zvezi s pripravo akcijskih načrtov in krepitevijo multidisciplinarnega povezovanja;
- pretresti razloge, zakaj dosednji pristop ni bil uspešen, in ali prizadevanja nadaljevati v smeri doseganja ciljev tudi v novem NPUR 2021–2030;
- sprejeti skupne dogovore, kako naprej.

V razpravi je bilo ugotovljeno, da je situacija po občinah glede položaja pripadnikov romske skupnosti zelo različna, prav tako pristopi občin v zvezi z multidisciplinarnim sodelovanjem in naslavljanjem izzivov ter pripravo lokalnih strategij/programov ukrepov/akcijskih načrtov na tem področju. Kljub temu sta bila na sestanku s strani večine občin izražena interes in potreba po nadaljnji pomoči in podpori UN občinam pri oblikovanju in delovanju multidisciplinarnih timov za obravnavo konkretnih zadev v lokalnih okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, ter pri pripravi konkretnih in realnih akcijskih načrtov za vključevanje Romov, prilagojenih potrebam v posamezni lokalni skupnosti.

Namen okrepljenega sodelovanja med vsemi pristojnimi institucijami na lokalni ravni je dvojen. Prvič, doseči kontinuirano spremljanje položaja romske skupnosti v posamezni občini. In drugič, ustrezno in pravočasno ukrepanje pristojnih institucij v vseh zadevah, ki se nanašajo na pripadnike romske skupnosti. Pri tem gre tako za zadeve, ki so akutne narave in zahtevajo takojšnje rešitve kot za zadeve, ki se nanašajo na dolgoročno vključevanje pripadnikov romske skupnosti v lokalno okolje in družbo. V obdobju do leta 2030 se zasleduje, da bodo vse občine, kjer živi romska skupnost, imele vzpostavljen multidisciplinarni pristop in oblike sodelovanja na lokalni ravni, oblike takšnega sodelovanja pa bodo lahko različne glede na potrebe v konkretni lokalni skupnosti: lahko je vzpostavljeno samo delovno telo občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti skladno z ZRomS-1, lahko pa so vzpostavljene še dodatne (bolj operativne) oblike povezovanja in sodelovanja tako pristojnih institucij kot tudi pripadnikov romske skupnosti – ključno je, da so te oblike dejansko vzpostavljene, da so aktivne in da pozitivno prispevajo k naslavljanju izzivov. Občine prevzamejo nalogo koordinatorja takšne oblike sodelovanja na lokalni ravni, vanjo pa morajo biti vključene vse tiste institucije na lokalni ravni, ki so vpete v delo s pripadniki romske skupnosti: vrtci, šole, CSD, ZD oziroma njegove službe ter centri za krepitev zdravja, ZRSZ oziroma njegovi uradi za delo, Policija, inšpekcijske službe za posamezna področja, romski svetnik itd., in sicer glede na problematiko oziroma izzive v posamezni lokalni skupnosti. Delo tima evalvira občina v sodelovanju z vsemi, ki pri delu tima sodelujejo, lahko pa tudi UN. O delu tima občina letno poroča UN ob poročanju o izvedenih aktivnostih v posameznem letu za potrebe priprave vladnega poročila o položaju romske skupnosti.

V ta proces se lahko vključi tudi SRSRS, in sicer že na sami lokalni ravni, saj je SRSRS ustanovil posebno delovno skupino za ugotavljanje stanja v romskih naseljih in znotraj romske skupnosti ter za pomoč v lokalni skupnosti, ali pa neodvisno od tega ponudi svojo pomoč vsem občinam, kjer živijo Romi.

V občinah, ki so na dogodku dne 20. aprila 2021 oziroma bodo še v nadaljevanju izrazile interes in potrebo po podpori s strani UN pri oblikovanju timov in njihovem delu ter pripravi lokalnih akcijskih načrtov, bo UN skozi aktivnosti projekta Nacionalna platforma za Rome za te namene nudil konkretno pomoč v obliki organizacije in izvedbe ustreznih dogodkov v tisti občini. UN je EU sredstva za tovrstne aktivnosti zaenkrat uspel zagotoviti do leta 2023. Občine z romsko skupnostjo oziroma romskimi naselji pa od leta 2021 dalje prejemajo dodatna sredstva za potrebe sofinanciranja uresničevanja ustavnih pravic stalno naseljene romske skupnosti, iz katerih lahko financirajo tovrstne aktivnosti.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.1.2: Spodbujanje socialne vključenosti na podeželju	Programi za Rome za socialno vključevanje romske skupnosti ter ozaveščanje in odgovorno ravnanje romske skupnosti.	MKGP; LAS-i; občine; različne institucije, kot so: Policija, območne enote Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, društva za zaščito živali, šole, vrtci, romski pomočniki/koordinatorji, zavetišča za zapuščene živali.	2021–2030	Sklad EKSRP iz naslova ukrepa LEADER Preko javnega poziva, ki ga objavi LAS. Zneska ni mogoče opredeliti, ker se sredstva nameni s sofinanciranjem v okviru javnega poziva, ki ga objavi LAS.	Število uspešno izvedenih projektov. Število občin, ki bodo uspešno izvedle projekte. Poročanja občin o zmanjšanju problematike na območjih romskih naselij.

Obrazložitev:

Pri načrtovanju ukrepov za problematiko v romskih naseljih se želi spodbujati pristop »od spodaj navzgor«, ki omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev, tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (v nadaljnjem besedilu: LAS), aktivno odloča o prednostnih nalogah in razvojnih ciljeh lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Po tem pristopu je orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja ukrep LEADER.

Ukrep LEADER je lahko ustrezno orodje, saj je s podpiranjem mehkih vsebin, kot so izobraževanje, ozaveščanje delavnice itd., lahko učinkovit kot podporni ukrep večjim investicijam, ki se lahko podpirajo iz drugih virov. Ukrep je namenjen vsem lokalnim akterjem (društva, občine, podjetniki, regionalne razvojne agencije, posamezniki, ki jih zanima razvoj lokalnega območja, ...), saj potrebe in cilje lokalnega območja identificirajo prebivalci tistega območja. O lokalnem razvoju odločajo prebivalci tistega območja, to pomeni, da sodelujejo pri pripravi strategije lokalnega razvoja, po potrditvi strategije lokalnega razvoja, pa s svojimi projekti kandidirajo na javne pozive lokalnih akcijskih skupin.

Poudariti je potrebno, da projekte financirane iz ukrepa LEADER na svojih javnih pozivih izbirajo LAS, projekt pa je lahko predmet sofinanciranja, če je njegova vsebina skladna s cilji in potrebami, ki so opredeljeni v strategiji lokalnega razvoja. Naloga LAS je zagotavljanje informacij zainteresiranim prebivalcem na območju LAS, spodbujanje izvajanja operacij in pomoč potencialnim upravičencem pri pripravi operacij. Cilj ukrepa je skozi potencialne projekte ukrepa LEADER spodbujati socialno vključenost romske skupnosti, njihovo ozaveščanje o pomenu vključevanja v širšo skupnost ter jih ozaveščati in spodbujati k odgovornemu ravnanju.

Vsebina naslovljena na Rome v strategijah lokalnega razvoja za programsko obdobje 2014 - 2020 v določenih LAS že obstaja. Tak primer je npr. tudi Strategija lokalnega razvoja LAS Dolenjska in Bela krajina, kjer je večkrat in že dlje časa zaznati perečo problematiko potepuških psov in neodgovornega ravnanja z lastniškimi psi v romskih naseljih.

9.2.2 Strateški cilj: Zagotavljanje učinkovitega uresničevanja nacionalnega programa ukrepov in doseganje čim večjih učinkov ukrepov ter njihovih sinergij na terenu

Kazalnik: Ocena različnih deležnikov, ki so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.2.1: Spremljati uresničevanje nacionalnega programa na lokalni ravni in odpravljati morebitne ovire in težave pri implementaciji	Spremljanje izvajanja ukrepov, informiranje o ukrepih in iskanje sinergij ter identificiranje in odpravljanje morebitnih ovir pri implementaciji na lokalni ravni.	UN v okviru rednih nalog in v okviru projekta Nacionalne platforme za Rome;	2021–2023 Tudi v nadaljnjih letih (do 2030) si bo UN prizadeval za uspešno	Sredstva iz proračuna RS in sredstva EU (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU, praviloma 90 % EU udeležba, 10 % SI udeležba).	Število izvedenih aktivnosti. Število identificiranih ovir in težav. Število odpravljenih ovir in težav.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
		vsa pristojna ministrstva in vladne službe; občine in njihova združenja; Svet romske skupnosti RS; različne nevladne organizacije in predstavniki romske skupnosti.	prijavo nadaljevanja projekta Nacionalna platforma za Rome.		Evalvacija skozi spletne vprašalnike.

Obrazložitev:

UN že vseskozi skozi svoje redne naloge prispeva k spremljanju nacionalnih programov ukrepov, ki so bili sprejeti do sedaj. Svoja prizadevanja bo še dodatno okrepil v obdobju izvajanja tega programa ukrepov, in sicer predvsem s spremljanjem izvajanja ukrepov na lokalni ravni. V ta namen je UN že uspešno prijavil naslednji projekt Nacionalna platforma za Rome na zaprti poziv Evropske komisije, namenjen nacionalnim kontaktnim točkam za vključevanje Romov (SIFOROMA5), ki se bo izvajal od 1. julija 2021 do 30. junija 2023. Kljub že vzpostavljenemu sistemu spremljanja izvajanja dosedanjih programov ukrepov in splošnega položaja Romov v Sloveniji na podlagi ZRomS-1 (prek rednih letnih vladnih poročil Državnemu zboru in rednega spremljanja izvajanja programa ukrepov na sejah vladnega delovnega telesa, ustanovljenega na podlagi ZRomS-1, ki ga sestavljajo nacionalni organi, občine, v katerih živijo Romi, in predstavniki SRSRS, kjer predstavniki ustreznih ministrstev poročajo o izvajanju in napredku), se bo ta sistem še okrepil in bo podprt z več dogodki in aktivnostmi, ki se bodo izvajale na lokalni ravni z vsemi ustreznimi zainteresiranimi stranmi. Te aktivnosti bodo potekale preko projekta Nacionalna platforma za Rome, njihov namen pa bo spremljati in oceniti izvajanje ukrepov na terenu, informiranje o sprejetih ukrepih in iskanje sinergij za doseganje njihovega čim večjega učinka. Prejšnji projekti Nacionalna platforma za Rome so namreč pokazali pomanjkanje sodelovanja in usklajevanja med deležniki na različnih ravneh pri izvajanju ukrepov iz prejšnjih programov ukrepov. S tem ukrepom se želita predvsem izboljšati usklajevanje in sodelovanje pristojnih institucij in organizacij ter predstavnikov romske skupnosti na lokalni ravni in s tem spremljati izvajanje ukrepov ter odpraviti morebitne vrzeli in izzive, ki se pojavljajo ali bi se lahko pojavili. V ta namen bo organiziranih več aktivnosti, ki bodo temeljile na organiziranih sestankih oziroma večdeležniških dogodkih, na katerih se bo naslovljeno izvajanje določenega ukrepa, sklopa ukrepov ali doseganja zastavljenih ciljev. Na takšne dogodke bodo povabljeni vsi pristojni in zainteresirani deležniki. Ko se bo na primer razpravljalo o izvajanju ukrepa o zgodnji vključitvi romskih otrok vzgojo in izobraževanje, bo tak dogodek združil ljudi z odgovornih ministrstev (MIZŠ, MDDSZ), predstavnike ključnih institucij, ki ukrep izvajajo na lokalni ravni, kot so vzgojitelji, ravnatelji, učitelji, Romi iz določenega kraja oziroma njihovi predstavniki, predstavniki občin, centrov za socialno varstvo, zdravstvenih ustanov, nevladnih organizacij in institucije, ki izvajajo projekte, ki obravnavajo to vprašanje. Na takih dogodkih bo poglobljena razprava med vsemi udeleženci omogočila izmenjavo izkušenj pri izvajanju tega posebnega ukrepa, omogočilo se

bo izboljšanje in krepitev usklajevanja in sodelovanja med vsemi deležniki, vzpostavljala pa se bo tudi mreža vseh ustreznih in odgovornih deležnikov, ki bo prispevala k izboljšanju sodelovanja, izmenjave informacij in izkušenj ter bo prispevala k večji učinkovitosti. Rezultati in zaključki takšnega srečanja / dogodka bodo ponudili oceno izvajanja določenega ukrepa, ugotovili morebitne vrzeli in izboljšali sodelovanje med vsemi deležniki na tem področju oziroma konkretnem ukrepu. Dosedanje izkušnje preteklih projektov Nacionalna platforma za Rome kažejo, da tovrstni dogodki ponujajo globlje razumevanje položaja Romov med udeleženci takšnih dogodkov in hkrati dajejo pregled, kakšne so odgovornosti, vloge in možnosti (s tem tudi omejitve) posamezne institucije, organizacije ali posameznika. Aktivnosti bodo osredotočene na področja in ukrepe tega programa ukrepov, pri čemer bodo vprašanja diskriminacije in anticiganizma obravnavana kot horizontalna vprašanja pri vsakem od področij ali ukrepov.

S pomočjo tako okrepljenega sistema spremljanja programa ukrepov bo omogočeno prepoznati in obravnavati vrzeli in izzive programa ter razvijati sinergije med obstoječimi ukrepi. Vrzeli oziroma ovire bodo zaznane in identificirane na vseh dogodkih v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome, ne nujno samo na dogodkih, povezanih s spremljanjem izvajanj ukrepov. Vrzeli oziroma ovire bodo predstavljene v obliki poročila ali drugačni obliki gradiva, ki bo predstavljeno odgovornim organom na način, ki ustreza vsebini. Na primer: če bo na lokalni ravni kot ovira oziroma vrzel ugotovljeno pomanjkanje sodelovanja Romov pri izvajanju ukrepa / projekta, bo to obravnavano na ravni romske skupnosti, konkretne občine in lokalnih institucij. Če bo ovira oziroma vrzel zahtevala ukrepanje z višje ravni, na primer ministrstva, pa bo ministrstvu predstavljena v pisni obliki s prošnjo, da jo ta kot pristojni nosilec ukrepa reši in o njej poroča.

Aktivnosti in ugotovitve spremljanja izvajanja ukrepov bodo predstavljene vladnemu delovnemu telesu, ustanovljenemu na podlagi ZRomS-1.

9.2.3 Strateški cilj: Izboljšanje zmogljivosti in ozaveščenosti vseh pristojnih institucij ter opolnomočenje predstavnikov romske skupnosti

Kazalnik: Ocena pristojnih institucij in predstavnikov romske skupnosti, ki so vpeti v delo s pripadniki romske skupnosti v okoljih, kjer ti živijo.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
CILJ 9.2.3.1: Krepiti zmogljivost, usposobljenost, povezovanje in ukrepanje pristojnih institucij na lokalni in nacionalni ravni ter krepiti ozaveščenost pripadnikov romske skupnosti	Izvedba različnih ozaveščevalnih in izobraževalnih večdeležniških dogodkov oziroma aktivnosti v sodelovanju z občinami, ostalimi institucijami, ki delujejo v lokalnem okolju, in pripadniki romske skupnosti z namenom izmenjave izkušenj, znanja in uspešnih praks na lokalni ravni ter s tem krepitve	UN v okviru rednih nalog in v okviru projekta Nacionalna platforma za Rome; občine, kjer živijo Romi; pripadniki romske skupnosti; različni strokovnjaki s	2021–2023 Tudi v nadaljnjih letih (do 2030) si bo UN prizadeval za uspešno prijavo nadaljevanja projekta Nacionalna platforma za Rome.	Sredstva iz proračuna RS in sredstva EU (letno zagotovljena v finančnem načrtu UN; v delu, ki se nanaša na sredstva EU, praviloma 90 % EU udeležba, 10 % SI udeležba).	Število izvedenih aktivnosti. Število in vrsta rezultatov teh aktivnosti. Evalvacija skozi spletne vprašalnike.

PODREJENI CILJ	UKREP	Nosilec ukrepa	Rok za izvedbo	Finančni vir in predvidena sredstva	Kazalniki učinka in spremljanje
	povezovanja, sodelovanja in krepitve vseh deležnikov v procesu vključevanja Romov.	posameznih področij.			

Obrazložitev:

Ocena in zaključki prejšnjih projektov Nacionalna platforma za Rome kažejo, da so potrebne nadaljnje aktivnosti za odpravo pomanjkanja ozaveščenosti in pomanjkanja znanja različnih deležnikov na nacionalni in lokalni ravni, ki so vpeti v naslavljanje, odločanje in/ali delo v zvezi s pripadniki romske skupnosti, ter za večjo ozaveščenost predstavnikov romske skupnosti. Z ukrepom v okviru tega cilja se bo krepilo zmogljivost in ozaveščenost institucij in organizacij, ki so odločevalci na nacionalni in lokalni ravni oziroma so vpete v delo s pripadniki romske skupnosti, in krepilo informiranost in ozaveščenost Romov. Pretekle aktivnosti projektov Nacionalna platforma za Rome so pokazale vrzeli v pripravljenosti ukrepanja in aktivacije na obeh straneh: na strani Romov in na strani pristojnih organov, državnih in lokalnih. Da bi odpravili te vrzeli, bodo izvedene aktivnosti, s katerimi se bo povečalo informiranost in znanje za učinkovitejše izvajanje ukrepov na lokalni in nacionalni ravni. Pomanjkanje znanja in ozaveščenosti bo odpravljeno z več različnimi aktivnostmi (npr. sestanki, izobraževanja, delavnicami, posveti, obiski na terenu itd.), ki bodo prilagojene potrebam ciljnih skupin posameznega dogodka. V preteklih projektih Nacionalna platforma za Rome so zlasti večdeležniški dogodki očitno izpostavili problem diskriminacije in anticiganizma, kar se bo naslovilo skozi izobraževanja in / ali druge oblike multidisciplinarnih aktivnosti oziroma dogodkov, ki bodo osredotočeni na ozaveščanje in krepitev zmogljivosti vseh deležnikov. Teme, ki so bile identificirane in se jih bo obravnavalo na takšnih izobraževanjih oziroma drugih aktivnostih, so predvsem: problematika t. i. zgodnjih in prisilnih porok ter prezgodnjih nosečnosti in promocija priročnika, ki je bil pripravljen v okviru Nacionalna platforma za Rome, ter medinstitucionalna izobraževanja na to temo na podlagi priročnika; vključevanje Romov v vse obstoječe vsakodnevne dejavnosti na lokalni ravni skupaj s preostalim prebivalstvom; sobivanje in med sosedski odnosi med Romi in Neromi; diskriminacija in spoštovanje človekovih pravic itd. Tovrstne multidisciplinarne aktivnosti bodo organizirane na participativni način in bodo ciljno usmerjeni tako v javne uslužbenke in druge zaposlene, ki delajo z Romi, kot tudi v pripadnike romske skupnosti.